

फॅशन

सुवर्णरेहा जाधव

सप्तर्षी प्रकाशन

फॅशन / FASHION

सुवर्णरिहा जाधव

- प्रकाशक

सौ. कुमुदिनी सिद्धेश्वर घुले

सप्तर्षी प्रकाशन,

(सप्तर्षी असोसिएट्स अण्ड पब्लिकेशन्स)

गट नं. ८४/२, दामाजी कॉलेज पाठीमागे,

मंगलवेढा, जि. सोलापूर-४१३३०७

सय्यद शेख (व्यवस्थापक) मोबा. ९८२२७०१६५७

email: saptarsheepublishing@gmail.com

Website: www.saptarshee.in

www.amazon.in

- मुखपृष्ठ | किशोर घुले
- मांडणी | सय्यद शेख
- डी टी पी | कृतिका प्रिंटर्स, मंगलवेढा
- मूल्य: रु. 50/-

साडी – तुझी, माझी आणि तिची

तीन पिढ्यातील तीन स्त्रिया , मात्र साडी विणणारी व्यक्ती एकच .
इंदिराजी, सोनिया आणि प्रियंका गांधींनी आपापल्या लग्नात नेसलेल्या
या साडीची सुत-कताई, पंडितजवाहरलाल नेहरू यांनी तुरंगात असतांना
केली होती.

Gandhi family heirloom म्हणून ओळखल्या जाणाऱ्या या खादीच्या
साडीची कहाणी मला खूप भारून टाकते. एका साडीची सहा दशके !
तुरंगात असताना ह्या साडीसाठी सुत कातताना नेहरूंच्या मनात काय
विचार येत होते असतील? स्वातंत्र्य लढ्यातील क्रांतिकारी विचार की
ज्या स्त्री साठी ही कताई चालली होती तिच्या बद्धलची प्रेम, वात्सल्य
भावना..? हे सगळे विचार, या भावना त्यांच्या मनातून, हातातून, त्या
सुतात आणि त्या विणीत उतरल्या असतीलका? उद्या ही साडी स्वतःची
आत्मकहाणी सांगू लागली तर काय काय बोलेल? इंदिराजींना वडिलांचा
सहवास फारसा मिळू शकला नाही कारण ते सतत तुरंगात असत पण ही
साडी जेव्हा इंदिराजिनी स्वतःवर लपेटली असेल तेव्हा वडिलांबरोबर
हुकलेले सुंदर क्षण त्यांना पुन्हा जाणवले असतील का? त्या साडीने,
लग्नाला उभे राहिलेल्या त्या मुलीला, आई-बापाच्या मायेने गोंजारलं

असेल का? असे अनेक विचार माझ्या मनात येत रहातात. नंतर जेव्हा सोनियाजीनी हीच साडी स्वतःच्या लग्नात वापरली तेव्हा एक परदेशातून आलेली मुलगी या साडीच्या माध्यमांतून भारतीय स्वातंत्र्याच्या संग्रामाचा भाग झालीच असेल ना. त्यानंतर प्रियंकानेही हीच साडी इतर महागड्या साड्याएवजी वापरणे पसंत केलं. इंदिराजींच्याइतर साड्याही प्रियांका अधून मधून वापरत असते. तसच वरूण गांधी यांची पत्नी यामिनी, हीनेही इंदिराजींनी मनेकाला तिच्या लग्नात दिलेली साडी वापरली जी मुळात इंदिराजींची आई कमला नेहरू यांची होती. या साड्याच्या कथांवर एखादा चित्रपट बनू शकेल असकोणाला वाटले तर त्यांचे मला आश्चर्य वाटणार नाही.

चित्रपटावरून वरून आठवली काहीवर्षांपूर्वीची नॅशनल अवॉर्डस् ! श्रीदेवीला मिळालेलं अवार्ड घ्यायला तिची कन्या जान्हवी कपूर, श्रीदेवीची एक आवडती साडी नेसून गेली. तिच्या आईची मायाच तिच्या बरोबर ती लपेटून घेऊन गेली. असा जीव कसा अडकतो ना या साड्यामध्ये ! श्रीदेवी गेली तेव्हा ही तिच्या आवडीच्याच साडीत तिला शेवटी लपेटून नेलं गेलं.. बऱ्याचदा लग्नात नेसलेली साडी स्त्रीला तिच्या शेवटच्या प्रवासातही नेसवतात. श्रीदेवी अचानक गेली, कोणताही हासभास नसताना. तिने सांगून ठेवलं होतं असेल का कुणाला की माझ्या शेवटी हीच साडी मला नेसवा कि इतर कोणी तरी तो निर्णय घेतला असेल ?

का करतो आपण या साड्यांवर इतक प्रेम ?

पाच सहा यार्ड, मिटरचा कपड्याचा एक रंगबिरंगी तुकडा, आपल्याला किती गुंतवून ठेवतो. तिची सुरुवात कुठून होते, किती काय काय प्रक्रियाहोतात तिच्यावर ! एक कुठचा तरीशेतकरी जमीन तयार करतोतिच्या जन्मासाठी-एक बीज, कपाशीचे झाड, त्याला येणारी पाने फुले, फळे त्यातून तयार होणारा कापूस, ती झाडं सांभाळताना केलेली

मशागत मग केलेली खुडणी, कापसापासुन कपड्यापर्यंतची सगळी प्रोसेस, धाग्यावर चढवलेले रंग आणि डिझाईन्स !!

किती जणांचे हात लागतात एका साडीला या सगळ्या प्रक्रियेत . त्या वेळच्या त्यांच्या मानसिकतेचा काही परिणाम होत असेल का त्या घाग्यांवर. ते विणतांना त्यांचा मनातील विचार त्या विणीच्या बंधनात अडकत असतील का? रंगवतांना रंगान्याच्या मनात असणारे भाव, कोणते रंग घ्यायचे ते ठरवतात का? म्हणजे आनंदी असला तर साडीवर चढणारे रंग आणि दुःखी किंवा न्युट्रल भावनेने रंगवत असेल तर रंगाच्या निवडीवर परिणाम होत असेल का? हे सगळं माझ्यामनात आल्याशिवाय रहात नाही.

माझ्या आजीचा एक शेला होता पैठणीचा. तिच्या प्रत्येक मुलीने म्हणजे माझी आई आणि माझ्या मावश्या यांनी तो आपल्या लग्नात वापरला. त्यानंतरच्या पिढीने म्हणजे आम्ही सगळ्या बहिणींनी तो आपापल्या लग्नात वापरला. माझे लग्न होईपर्यंत तो जीर्ण झाला होता ..तरीही वापरेन तर तोच हा माझा हट्ट होता आणि घरच्यांनी तो पुरवलाही .आजही तो शेला माझ्या आजोळी आहे. त्याच्या विणीत माझी आजी, आई, मावश्या, बहिणी यांच प्रेम साठून आहे. त्या किरमिजी शेल्याने माझी लग्नाची पिवळी साडी खुलवली, मला नवरी म्हणून खुलवलं. mypic

त्याच आजीच्या एका साडीचा मी नंतर एक ड्रेस शिवला होता, त्या काळातील ते upcycling (अपसायक्लिंग) होतं. आता तर असे अनेक DIY videos आपल्याला पहायला मिळतात, जुन्या साड्यांचे नवीन प्रकार वगैरे. माझ्या आईने एक प्रयत्न केला होता, तिच्या एका मऊशार जुन्या कॉटन साडीच्या पट्ट्या कापून त्याच्या वेण्या घालून मस्त गुबगुबीत पायपुसणी केली होती तिने. सुंदर दिसायची. स्पर्श केला की अगदी मस्त वाटायचे. पण मला मात्र त्यावरमाझेपाय पुसणे जीवावर यायला लागलं. एक दिवस उचलली, धुतली आणि कपाटात

ठेवली. आणि आईला म्हटले बाईं तुझं रिसायकलिंग आता पुरे. त्यापेक्षा गोधड्या बनव. अंगावर घेईन तेव्हा तू कुशीत घेऊन झोपली आहेस अस तरी feeling येईल. खरच ,आईची साडी आणि तिच्या साडीचीमहती न संपणारी.

साडी हे रोजच्या वापरातील वस्त्र असल्याने अतिशय सूटसूटीत असावे. काही टक्के शहरी स्त्रिया सोडल्या इतर सगळीचकडे बायका दिवसभर साडी नेसतात. त्यामुळे काम करतांना अडथळा येऊन चालत नाही. पूर्वी तर नऊवारी नेसून युद्धावरही जात असत, नऊवारी पॅटसारखी त्यामुळे घोड्यावर मांड टाकायला जमत असेच. आता तर सणासमारंभाला नऊवारी नेसून बाइक्स वरून बसून किती मिरवतात मुली. पूर्वी हातात ढाल तलवारी असत, आता ढोल नगारे.

पाचवारी तशी नेसायला सोपी. घरी शक्यतो सुतीच साड्या नेसल्या जातात. तिच्या पदराचे उपयोग ते किती. थंडी वाजली खांध्यावर घे शाली सारखा. गरम वस्तू पदराने उचला जेणेकरून हाताला चटका बसणार नाही. धुळीने माखून आलेल्या मुलाचा चेहरा धुतल्यावर आईच्या पदराने पुसला कि लखलखीत स्वच्छ व्हावा इतकी त्या पदराची ताकद. चार चौघात जातांना लाजऱ्या बाईला स्वतःचा चेहरा झाकण्यासाठी मद्दत करणारा पदर, उन्हात चेहरा काळवंडू न देणारा पदर, बाळाला पाजताना कोणाची नजर पडू नये असा आईला आणि बाळाला सांभाळणारा पदर ! याच पदराच्या चिंध्या फाडून जखमेवर बांधलेल्या आपण किती तरी चित्रपटामधून पाहिलेल्या आहेत. आणि तशीच या चिंधीची राखी बांधून घेऊन बहिणीचे रक्षण केल्याच्या कथा आपण इतिहासात वाचलेल्या आहेत. याच जुन्या झालेल्या साडीची मग गोधडी होते. बंगालचे कांथा भरतकाम, गोधडी प्रकारातून डेव्हलप झालेलं आहे. ही गोधडी मीच घेऊन झोपणार अशी लडीवाळ भांडणे घराघरातूनच होतांना आपण पाहत असतो.

साडी पाच, सहा आणि नऊवार या लांबीत उपलब्ध असते. काही डिझाईनर्स customized साड्या पण करतात. विशेषतः सिनेमामधून साड्यांचे वेगवेगळे प्रकार आणि लांबी आपल्याला दिसून येते. माझ्या नजरे समोर येतो तो विधु विनोद चोप्राच्या “करीब” या सिनेमातील ‘चोरी चोरी जब नजरे मिली’ या गाण्यात त्याने केलेल्या साडीचा पदराचा वापर ! “बादल का आँचल भी आकर वो पागल हवा ले गई” म्हणत बाँबी देवल ती पिवळाशार साडी निळ्याभोर आभाळात उडवताना पहाणे म्हणजे नजरेला एक ट्रीट आहे. !!

सिनेमा आणि साडी हा आपल्या अतिशय जिज्ञाळ्याचा विषय. साडीतल्या फॅशन मधील ट्रेंड्स (trends) आणण्यासाठी सिनेमासारखे माध्यम नाही. यश चोप्राच्या सिनेमातील नायिकांच्या साड्या आपण कधी विसरू शकू का? मार्केट मध्ये गेलं की सिनेमातील latest style च्या साड्या घ्यायचा आग्रह दुकानदार करतच असतात , चांदनीतील श्रीदेवीच्या साड्या, हम आपके हे कौन मधील माधुरीची जांभळी साडी. रंगीलातील उर्मिलाच्या plain रंगीत शिफॉन साड्या या सगळ्या ट्रेंड सेंटर्सच ! पुन्हा हे सर्व साड्यापुरत रहात नाही. ब्लॉऊझच्या वेगवेगळ्या स्टाइल्स, बांगड्याच काय व पण त्या साडीवर त्या हिरोईनने लावलेल्या बिंद्या (टिकल्या) पण तिच्या नावाने प्रसिद्ध होतात. आणि आपण जेव्हा तशी साडी नेसून नटतो तेव्हाथोड्यावेळासाठी का होईना स्वतःला स्वप्न सुंदरीसारखे भास लागतो. सुंदर feel करतो.

ही एक प्रकारची थेरपीच झाली मग . कधी dull, depressing वाटत असेल तर मिस्टर इंडियातील श्रीदेवी सारखी साडी नेसून पहा. सैलाब मधील “हमको आज कल है” मधील नऊवारी नेसलेली माधुरी आठवून पहा लगेच छान वाटायला लागेल. इतकच काय ‘अच्छा जी मैं हारी पिया’ म्हणणारी अतिशय साध्या, अंगभर साडीतील मिशकील मधुबालाही आठवली तरी चेहऱ्यावर हसू आल्या शिवाय राहत नाही.

साडी जितकी आपल्याला शालीन सोज्वळ भासवू शकते तेवढीच ती मादक ही feel करवू शकते. फक्त काही गोष्टीचे भान आपण ठेवायला हवं म्हणजे-- आपल्याला काय बरं दिसत. आपण कुठे जाणार आहोत, आपला audience काय असेल. सिझन कोणता आहे, प्रसंग कोणता आहे, आपला बॉडी शोप काय आहे, आपल्याला कोणता रंग सूट करतो. रात्र आहे की दिवस. इतक्याच (!) गोष्टी लक्षात घ्यायच्या असतात. आणि मग या सगळ्याला साजेशी साडी आपल्या वार्ड रोबमध्ये आहे का हे ही पहायला लागते. नाहीतर निघा पुन्हा खरेदीला.

ही झाली सिनेमातील स्वप्नवत सुंदरकहाणी. पण आपल्या सिनेमातून साड्या अनेक प्रतीकात्मक पद्धतीने सुद्धा चित्रित केल्या गेलेल्या आहेत. एखाद्या स्त्रीवर वॉईट नजर टाकणारा व्हिलन आणि तिच्या खांद्यावरच्या फाटलेल्या पदराकडे जाणारी त्याची नजर. हिरोईनच्या नकळत तिचा अचानक ढळलेला पदर आणि त्यावरची प्रतिक्रिया, अनेक ठिकाणी फाटलेली साडी आणि त्यातून जाणवणारे स्त्रीचे दैन्य.

अशावेळी प्रकर्षाने आठवतो तो गांधी सिनेमातील एक प्रसंग. बापुजी एका नदीकाठी हातातील पंचा पाण्यात बुडवून चेहरा पुसत बसतात. तेव्हा त्यांची नजर समोरच्या काठावर असलेल्या एका अत्यंत गरीब बाईकडे जाते जिच्याजवळ तीच बाळ आहे. तिच्या शरीरावरच्या कपड्यांची लक्त्रे झालेली असतात. तिच्या लक्षात येतं की समोरच्या किनाऱ्यावरून कोणीतरी (बापुजी) आपल्याकडे पाहतोय. तिला त्यांच्या नजरेतील दुःख दिसत नाही फक्त त्यातला पुरुष जाणवतो. लज्जा रक्षणासाठी ती स्वतःच्या शरीरावरची फाटलेली वस्त्र तशाही परिस्थितीत नीट करण्याचा प्रयत्न करते आणि बापू इकडून आपला पंचा तिच्यासाठी पाण्यात सोडतात. तो वहात वहात तिच्यापर्यंत जातो. आणि पटकन आणि अत्यंत कृतज्ञतेने ती तो घेते आणि छातीशी कवटाळते

तेव्हा समोर असणारी व्यक्ती महात्माच असली पाहिजे हेच तिच्या चेहऱ्यावरचे भाव सांगतात . या प्रसंगात जरी बापूनी पंचा तिच्याकडे पाठवला असला तरी तिच्यासाठी तो लज्जारक्षण करणारा पदरच झाला असेल हे जाणवते. अत्यंत प्रभावी अस हे दृश्य मनातून जात नाही देशातील गरीबांच्या व्यथा यातून दाखवून देत. गरीब बायका , लोकांनी दिलेल्या साड्या किंवा अनेक तुकडे जोडून दंड घातलेल्या पाच वार केलेल्या साड्या नेसतात. आत मात्र असे अनेकविध कपडे जोडून बनवलेल्या designer साड्या आपण हजारो रुपये देऊन विकत घेतो.

आपल्याकडे प्रत्येक राज्यात एकेक प्रकारची साडी बनते, ती तिथल्या हवामानाला साजेशी, स्थानिक मटेरीअल वापरून बनवलेली असते. माझ्या भारतीय textiles च्या अभ्यासात भारतभर फिरले तेव्हा ते जाणवलं की गावागावातून साडी विकणारा विणकर गरीबच राहिला आहे. ज्या साड्यांना आपण हजारो / लाखो (पैठणी, पटोला) रुपये देतो त्याचे या कारागिरांना मात्र मिळणारे पैसे फारच कमी असतात. दुकानदार मात्र फायदा करून घेतात. आपण प्रत्येक सणा समारंभाला साड्या विकत घेत असतो. त्यामुळे साड्यांना मागणी असतेच. पण जो ही साडी विणतो तो रिकामाच राहतो हजारो वर्षे जी फॅशन चालत आलीय ती अजूनही तितकीच वर्षे चालेल ..आता तर ती ग्लोबल पण होत जातेय.

साडी आणि साडीवरच्या accessories म्हणजे ब्लॉऊझ पीसेस, पेटीकोट्स, दागिने, बटवे आणि ते शिवणारे ,बनविणारे हे सगळे , यावर इतके कारागीर अवलंबून आहेत त्यामुळे वाटतं जर साडी चुकून कधी फॅशन मधून गेलीच तर तिच्यावर अवलंबून असणारे किती तरी व्यवसायबंद होतील!

आणि मग आमच्यासारख्या साडी प्रेमीचे काय होईल याचा विचारही मला करवत नाही !

स्टाईल चाहीए बॉस

स्टाईल स्टाईल म्हणतात म्हणजे काय आहे नेमकं? कधी हा शब्द कानावर पडतो तेव्हा मनात काय विचार येतो? आपण आपले कपडे, केशभूषा इत्यादीला स्टाईल समजतो. आपले जे बाह्यस्वरूप आहे ते म्हणजे स्टाईल असे आपल्याला वाटते.

माझ्या आजूबाजूच्या कित्येक जणीना मी सतत पाहत असते. आपण काय कपडे परिधान करतो याबाबतीत त्या खूप चोखंदळ असतात. विशेषतः खरेदीच्या वेळी! पण ज्या शरीराला सजवण्यासाठी इतके कष्ट आपण घेत असतो ते शरीर कसे आहे याचा किती विचार करतो? एका पर्टि क्युलर वयानंतर काहीतरी व्याधी निर्माण होऊन डॉक्टरकडे जाऊन आल्याशिवाय आपण आपली शरीरे पूर्ववत करण्याचा/ठेवण्याचा प्रयत्न करत नाही. कपड्यांच्या मॅचिंग इतके चोखंदळ आपण शरीराच्या मापाबद्दल असतो का? सुडौल,प्रमाणबद्ध शरीर हे सौंदर्या इतकंच

आरोग्याचं प्रतीक आहे. प्रत्येकजण आपापल्यापरीने सुंदर असतोच. ज्या कमी असतात त्या भरून काढणे कठीण असले तरी अशक्य नसतेच.

वापरत असलेले कपडे कशा पद्धतीचे असावेत? शरीरात जे चांगले आहे, अजून उठून कसे दिसावे, शरीरातील ज्या कमी आहेत त्या कशा झाकाव्या, या सगळ्याचा विचार स्वतःसाठी कपडे खरेदी करताना किंवा डिझाईन करताना करता येऊ शकतो. (कट अँड पॅटर्न्स)

त्याच प्रमाणे कोणते रंग आपल्याला शोभतात, त्या रंगाचे आपल्यावर होणारे सायकॉलॉजिकल परिणाम, ते कसे, कधी आणि किती वापरायचे याची गणिते आहेत आणि त्याचप्रमाणे अॅक्सेसरीज साठीही काही नियम आहेत. स्वतःची कलर पॅलेट कशी तयार करायची यावर मी नंतर लिहीनच.

बाहेर देशी फॅशन फोरकास्टर्स कपड्यांचे कोणते रंग पुढच्या सीझनमध्ये ट्रेंडमध्ये असतील हे डिक्लर करत असतात. तिकडे शक्यतो सर्वांच्या त्वचेचा रंग एकसारखा असतो. तेव्हा हे ठीक आहे. हिदुस्थान सारख्या देशात जिथे उंचपूर्या गोर्यापान पंजाबी मुली, पिवळसर कांती असलेल्या छोट्या चणीच्या पायातून शॉर्ट असलेल्या नॉर्थ ईस्टर्न मुली, दक्षिणेकडच्या सावळ्या मुली या सर्वांना एक कलर पॅलेट कशी चालेल? त्याच प्रमाणे कट्स आणि पॅटर्न्स आणि वेगवेगळ्या प्रकारच्या क्लायमॅटिक कंडिशनमुळे वापरला जाणारा कपडाही वेगवेगळा असेल हे विसरून चालणार नाही.

चांगले कपडे (म्हणजे ते महागडे असणं जरूरी नाही) वापरल्यावर बरं वाटणारच. आपण बरं फील करतो ते आपल्या वागण्या बोलण्यातून रिफ्लेक्ट होत रहातंच. मग आपला आत्मविश्वास वाढत जातो. या सगळ्यांचा आपल्या ओव्हरऑल पर्सनॅलिटीवर चांगलाच परिणाम होतो म्हणजे कपडे हे थरेपी म्हणून वापरून स्वतःच जीवन सुधारू शकतो “इट इज हेल्प इन दी ओव्हर ऑल वेल बिइंग ऑफ द पर्सन.”

‘वेस सेंट लॉरेट’ या जगप्रसिद्ध फॅशन डिझायनरचे एक वाक्य माला अतिशय आवडते. ‘ ओव्हर द इयर आय हॅव लर्न दॅट वॉज इज मोस्ट इम्पोर्टंट इन अ ड्रेस इज वुमन हू इज वेअरिंग इट?’

रंग माझा वेगळा

‘सूर्योदय आणि सूर्यास्त! निळा आणि नारिंगी हे विरुद्ध रंग असूनही सूर्योदय आणि सूर्यास्ताच्या रंगछटा आणि त्या बरोबरोच्या निगडीत आपल्या आठवणी किती सुंदर असतात.

अगं, किती छान दिसतोय हा रंग तुझ्यावर किंवा हा रंग तुला नेहमीच शोभतो, खुलून येतो तुझ्यावर, अशी वाक्यं नेहमीच ऐकत असतो आपल्या मित्र मैत्रिणींकडून. आपल्या हेही लक्षात येतील की आपण खरेदीला जातो तेव्हा काय विकत घ्यायचे हे बहुदा ठरवूनच तिथे गेलेले असतो. तरीही तिथे गेल्यावर आपला आवडता जो रंग असतो त्याच

रंगाचा ड्रेस विकत घ्यावासा वाटतो. 'ॲंड सो वी एंड अप बाईंग टू समथिंग ऑफ डिफरंट कलर' म्हणजे हार्ट एक सांगत असतं, ब्रेन काहीतरी दुसरंच.

या वस्तूचा आकार एका वेगळ्या रंगात आपल्याला दिसयला लागतो. आपल्याला दिसणारा तो रंग आपण अगोदर पाहत असलेल्या रंगाच्या अगदी विरुद्ध असतो. म्हणजे आपण बघत असलेली वस्तु जर लाल असेल तर आपल्याला हिरवा रंग दिसेल. पिवळी असेल तर जांभळा दिसेल. निळा असेल तर नारिंगी दिसेल.

'सूर्योदय आणि सूर्यास्त' निळा आणि नारिंगी हे विरुद्ध रंग असूनही सूर्योदय आणि सूर्यास्ताच्या रंगछटा आणि त्या बओरबरच्या निगडीत आपल्या आठवणी किती सुंदर असतात. विरुद्ध रंगसंगती असूनही हे क्षण इतके विलोभनीय कसे होतात? अगदी गडद निळे आभाळ आणि भडक नारिंगी रंग 50 टक्के प्रत्येकी आभाळभर ओतले असते तर कसं दिसेल, असा आपण विचार करू शकतो का? परंतु जेव्हा तोच निळा रंग हलका झालाय आणि जवळजवळ आभाळभर 80 ते 90 टक्के पसरला आहे आणि नारिंगी (ऑरेंज) रंग मात्र 10 ते 20 टक्के आणि गडद आहे. तेव्हा ते एकत्र एकमेकांची शान वाढवतात. तसेच विरुद्ध रंग जेव्हा एकमेकाला मदत करतात. तेव्हा ते कॉप्लिमेंट्री म्हणून ओळखले जातात. शरीराचा, डोळ्याचा, केशांचा रंग कोणता आहे. आपल्यातील मानसिक, भावनिक आणि शारीरिक बदल यांचा अभ्यास बारकाईने केला तर लक्षात येतील की त्याला एक पॅटर्न असतो आपल्याला रुचणारे, भावणारे रंग कोणते हे कळलं आणि ते पेहरावात आले की डे टू डे अक्विटिव्हिटीज मध्ये नक्कीच चांगला बदल होऊ शकतो.

'देअर आर कलर्स विच कॉज इच अदर टू शाईन ब्रिरिअंटली' अँज दे एनहान्स इच अदर' हे व्हीनसेंट व्हॅन गॉथ या जगप्रसिद्ध कलाकाराचे वाक्य इथे चपखल बसते. त्याच प्रमाणे आपण कपड्यांची रंगसंगती करताना नेहमी एक गोष्ट ध्यानात घ्यावी ती म्हणजे मुख्य रंग 60 ते 70

टक्के दूसरा ॲडिशनल 15 ते 30 टक्के आणि तिसरा 5 ते 10 टक्के (ॲक्सेसरीज वापरताना शक्यतो तिसऱ्या रंगाच्या वापराव्यात)

3. निसर्गाचा रंगानंद

कलर्स आर द स्माईल ऑफ नेचर' जेम्स हेनरी ले हंट

पूर्वी टीव्हीवर पौराणिक मालिका पाहत असताना, त्यातील राजेराजवाड्यांचे कपडे, राण्यांनी केलाला श्रृंगार, त्यांचे दागिने, केशभूषा इत्यादी बघायला माला खूप आवडत असे. वेगवेगळ्या वेशभूषा, साडी नेसायचे प्रकार, उपरणी, कमरपट्टे.... न संपणारी यादी! युद्धावर जतानाचे राजांचे कपडे, चिलखते इत्यादीही सगळंच इंटेरेस्टिंग .. आणि त्यांच्या कपड्यांचे ते सुंदर रंग अतिशय चित्तवेधक!

पण नातर कधीतरी असं लक्षात आलं की, ज्या प्रकारचे ब्राईट रंग (गुलाबी, पोपटी, पिवळा, मोरपिशी) या राजा-राण्यांच्या कपड्यांच्यासाठी वापरले गेले होते ते रंग त्या काळात उपलब्ध नव्हतेच आणि या मालिकांच्या दिग्दर्शकांनी आणि कोशच्युम डिझायनर्सनी फारसा अभ्यास आणि विचार याबाबतीत केलेला नसावा. हे कपडे डिझाईन करताना असेही लक्षात आले की असे ब्राईट रंग फक्त सिंथेटिक डाईज पासूनच तयार होतात आणि या डाईजचा शोधच मुळी 1853 साली लागला. तोही अचानकच!

असो, रंगा पुरतेच बोलायचे तर पूर्वी फक्त नैसर्गिक रंग उपलब्ध होते, तेही वनस्पतिजन्य, प्राणीजन्य आणि काही मिनरल्सपासून बनलेले. वनस्पतीच्या पाने, फुले, साल, फळे, आणि मुळे यापासून रंग बनवता येत असतं. आताही येतात. परंतु सिंथेटिक रंग इतके सहज उपलब्ध होतात आणि सहजतेने वापरता येतात, त्यामुळे ते जास्त पॉप्युलर आहेत.

प्राणीजन्य रंग- रॉयल पर्पल हा रंग एका विशिष्ट सी स्नेल पासून बनवला जातो. त्याच्या शरीरातील एक विशिष्ट व्हेन वापरून हा रंग बनवतो. शेकड्यांनी स्नेल्स पासून काही ग्रॅमच रंग मिळतो त्या स्नेल्स शोधणे आणि मिळाल्या नंतर पुढच्या या प्रक्रिया करणे अत्यंत जिकिरीचे काम असल्याने हे डाय खूप महागडे होऊन बसतात. काही प्रक्रियांमध्ये

कपड्याला हत्तीच्या मुत्रामध्ये भिजवलं जात असे. हे फक्त राजे लोकांना शक्य होतं म्हणून कदाचित जांभळ्या रंगाला रॉयल पर्पल म्हटले जात असावे. एका विशिष्ट प्रकारच्या किडया पासून (केरिया लॅ का) एक रंग तयार होतो. गुलाबी,मॉव,जांभळा अशा शेड्स या लाखेपासून मिळतात. काही विशिष्ट परिस्थितीत काही ठराविकच जंगलात हा किडा आढळतो आणि त्याच्या सिक्रिशन पासून ही लाख तयार होते. हे सगळे गोळा करणे इतके कठीण असते. त्यामुळे एखाद्या किलोभर डाय साठी हजारो रुपये मोजायला लागतात. रेड ऑक्साइड,यलो ऑक्साइड, या मिनरल्स पासूनही लाल,पिवळा, ऑकर हे रंग मिळवता येतात.

हे रंग कपड्यावर डायरेक्ट वापरले जाऊ शकत नाहीत. त्यांना एका विशिष्ट एजंटची गरज भासते. ज्याला बायटिंग एजंट किंवा मॉर्डन्ट म्हणतात. रंगाचे पाणी (डायबाथ) आणि मॉर्डन्ट यांच्या मिश्रणा नंतरच हे रंग कपड्यावर पक्के होतात. एका विशिष्ट तापमानामध्ये या रंगावर प्रक्रिया केली जाते.

वनस्पती पासून बनलेला कपडा म्हणजे कॉटनपेक्षा रेशीम किडया पासून बनलेल्या सिल्क (रेशीम) किंवा मेंढयापासून बनलेल्या लोकरीवर हे रंग जास्त परिणमकारकरित्या चढतात. प्रोटीन फायबर (प्राणिजन्य) आणि नैसर्गिक रंगांचे छान जमते.

या रंगात फारशी रसायने वापरली जात नाहीत. मॉर्डन्ट म्हणून हरडा,बेहडा इत्यादी वापरले जातात. तुरटीही कपड्यावरचे हे रंग फिक्स करण्याचे काम चांगले करते.

घरातील निर्माल्यातील झेंडूची फुलं खूप सुंदर पिवळ्या छटा देतात पळसाची फुलं जरा नारिंगी रंगाच्या छटाकडे झुकतात. आश्चर्य वाटेल आपल्याला, परंतु लाल गुलाबाच्या किंवा लाल जास्वंदीच्या पाकळ्या कपड्याला लाल रंग न देता हिरवट छटा देतात. लाल कांद्याची साल पिवळसर ते मातकट ब्राऊन शेड देते. डाळिंबाच्या साली ब्राऊन पासून राखाडी शेड देतात. निळ्या रंगासाठी इंडिगोच वापरला जातो. 'ट्रुय' या हॉलीवूड चित्रपटामध्ये हा रंग खूप वापरलेला आपल्याला दिसतो

हे रंग आपण घरी बनवू शकतो आणि वेगवेगळ्या टाय आणि डाय पद्धती वापरून टी शर्ट्स, दुपट्टे, स्कार्फ, ड्रेस मटेरियल्स घरच्या घरी बनवू शकतो. या प्रक्रियेमध्ये रसायने वापरली न गेलेली असल्याने उरलेले डायबाथचे पाणी आपण आपल्या बागेतील झाडांना वापरू शकतो. तसेच रंग बनवताना वापरलेल्या पाकळ्या, पाने बागेत खत म्हणून वापरू शकतो. रंग सिंथेटिक असेल तर ते आपण बाहेर किंवा इतर कुठे ही टाकू शकत नाही. कारण ते बऱ्याचदा पर्यावरणाला हानिकारक असतात आणि त्या ऐवजी घरतील बागेतील ऑर्गनिक वेस्ट वापरून नॅच्युरल डाईंग करून आपण पर्यावरणाला मदत करू शकतो.

4. रंग जेव्हा बोलतात.

कधी आपण विचार केलाय का की टॅक्सीचे टॉप (छत) पिवळेच का असते? स्कूल बसेस पिवळ्याच का असतात? चायनीज रेस्टोरंटमध्ये लालच रंग, लाल दिवे आणि लाल क्रोकरी का असते? इमरजन्सी सर्व्हिसेसमध्ये काम करणार, रेस्क्यू करणारे लोकं पिवळे ड्रेस का घालतात? कुल कॅब निळ्या का असतात? हे रंग या गोष्टींना द्यायचे कोण ठरवते? त्यातच खरी गंमत आहे. प्राथमिक रंग म्हणून पिवळा, लाल आणि निळा हे ओळखले जातात. हे आणि तर बरेच रंग एका विशिष्ट प्रकारे आणि सतत वापरून आपली एक मानसिकता तयार केली जात असते. मोठ्या मोठ्या कंपन्या लाखो डॉलर्स खर्च करून यावर रिसर्च करीत असतात.

कलर पॅलेट मधला सगळ्यात उठावदार आणि ब्रायटर रंग हा पिवळा (क्रोम यलो) आहे. आपला ब्रेन या पिवळ्या रंगाकडे सर्वात जास्त आणि पटकन आकर्षित होतो. हा अॅडव्हानसिंग असतो. उदा. स्कूल बसेस बाजूने जाणार्या इतर वाहनांना लगेच दिसाव्यात म्हणून पिवळ्या. जेव्हा एखाद्या ठिकाणी अपघात घडतो तेव्हाही पिवळ्या टेप्स आजूबाजूला लावल्या जातात. लोकांनी जवळ येऊ नये म्हणून 'व्हॉट टू डू इन अँ इमरजन्सी सारख्या पुस्तकांच्या कव्हेर्सचा रंगही पिवळा असतो. कारण

टी पुस्तकं शेल्व मधे लगेच उठून दिसावी आणि इमरजन्सीच्या वेळी पटकन वापरता यावी.

चायनीज रेस्टोरेंट मधे पूर्ण डिनर सेट लाल असतो, क्रोकरी सुद्धा! लाल रंग डॉमिनेटिव्ह असतो. उठून दिसतो. इट इग्नाइरस डिझायर. भूक लागावी म्हणून हा रंग वापरला जातो. सगळ्या फास्ट फूड कंपन्यांच्या लोगोमध्ये लाल रंग असणारच. लहान मुलांच्या खेळण्यातही हा रंग भरपूर वापरला जातो.

निळा रंग हा बायपोलर मानतात. आय अॅम फिलिंग ब्ल्यु सारखी वाक्यं डिप्रेस झालेल्या माणसांकडून ऐकतो. पण तितकाच हा रंग ट्रस्टवर्दी आणि सेफ म्हणून ओळखला जातो. निळा रंग वापरणाऱ्या माणसावर आपण विश्वास ठेवतो. एवढच काय तर निळ्या रंगात लिहिलेली अक्षरे/वाक्ये जास्त लक्षात राहतात. आपल्या आजूबाजूला हा रंग सर्वात जास्त दिसतो. आकाशाचा, समुद्राचा, पाण्याचा, कपड्यांमध्ये निळा रंग जास्तीत जास्त दिसतो.

शहरात बायकांनी नेहमी ब्राईट पिवळी, लाल जॅकेट्स घालावी जेणेकरून बाजूच्या मोठ्या वाहनांतील चालकांना ते पटकन दिसावेत आणि अपघात टळावे. हेल्मेट्सचे रंग ही ब्राईट आणि शार्प असावेत.

या तीन प्राथमिक रंगा व्यक्तिरिक्त सफेत आणि काळा हे रंग ही बोलतात.

1. जेव्हा आपल्याला मॅटल क्लियरिटी हवे असते, एखादा निर्णय घ्यायचा असतो, तेव्हा सफेत कपडे घालावेत. इतर रंग आपल्यावर परिणाम करत असतात, तसे इथे होत नाही. हा रंग प्रकाश रिफ्लेक्ट करतो. त्यामुळे ऊन जास्त असताना वापरावा. मग उष्णता जाणवणार नाही, म्हणून वाळवंटातील लोकं सफेत गाऊन्स घालतात. या रंगाच्या प्यूरिटी मुळे हा रंग आपल्याकडे पुजा आणि अंतिम संस्कार अशा वेळी वापरला जातो.

2. या विरुद्ध काळा! थंड हवामानाच्या देशमध्ये किंवा भागामधे विशेषतः हिवाळ्यामध्ये काळा,गडद निळा,ग्रे,ब्राऊन,असे डार्क टोन्स असणारे रंग

वापरले जातात. कारण ते हिट ॲबसोर्ब करतात आणि आपल्याला थंडी कमी वाजते. पाश्चात्यदेशात लग्न आणि फ्यूनरल आणि पार्टी मध्ये ही काळा रंग भरपूर वापरला जातो.

3. या दोन रंगांच्या मिश्रणातून होणारा ग्रे (राखाडी) रंग हा साधारण ऑफिसेस मध्ये जास्त वापरला जातो. इट्स अ सेफ कलर, नो नॉन सेन्स कलर शक्यतो इंटरव्हूला जाताना हा रंग वापरावा आपल्या कपड्यांमध्ये.

जिंदगी एक रंगाचा पेटारा

लाईफ इज अ बॉक्स ऑफ कलर्स

अमुक अमुकला परवा मुलगी झाली. बघायला जायला हवं ना! गिफ्ट घ्यायला लागेल, ' गुलाबी रंगाची घेऊया हा' सर्वसाधारण मुलगी झाली की गुलाबी आणि मुलगा झाला की निळा हे रंग आपण वापरत आलोय. आता हे कोणी ठरवलं? हा मला पडलेला प्रश्न.

एक काळ असा होता की, गुलाबी रंग हा लाल रंगाची छटा असल्याने पुरुषांशी निगडीत असे, मग कधीतरी कोणाच्या तरी हे लक्षात आलं असावे की गुलाबी रंगाच्या जास्त वापराने व्यक्ति सबमिसीव्ह होते. थोडक्यात सर्वांचे ऐकू लागते, ऐकून घेते! माझी नक्की खात्री आहे एखाद्या पुरुषाने हा शोध लावून गुलाबी रंग स्त्रियांसाठी आहे हे ठरवलं असावं. आणि आपणही तो सतत वापरून त्यांना हवं तसं आणि त्यांचे सगळं ऐकत राहिलो असू.

वोनोदाचा भाग वगळला तर लाल रंग जो आपल्याला तडफदारपणा देतो, त्याच्या अगदी उलट त्याच रंगाची छटा असलेला गुलाबी रंग वागतो. परंतु हाच रंग अत्यंत अॅग्रेसिव्ह व्यक्तीच्या आजूबाजूला आणि कपड्यांमध्ये वापरला तर या रंगाच्या 'शांत करणार्या' गुणधर्मांमुळे (कामिंग इफेक्ट) त्या व्यक्तीचे अॅग्रेसन कमी होऊ शकते. बऱ्याच देशातील मनोरुग्णालये आणि कैदखान्यांमध्ये हा रंग भिंतीवर वापरतात. लहान मुले सर्वात प्रथम जर कोणत्या रंगाकडे आकर्षित होत असतील तर तो लाल. अगदी दोन आठवड्याची मुलंही हा रंग ओळखू शकतात कारण या रंगाची वेव्हलेंथ सर्वात मोठी आहे. थिस इज द इझियेस्ट कलर टू प्रोसेस बाय डेव्हलपिंग रिसेप्टर्स अँड नर्व्हस इन द आईज.

हाच लाल रंग पुढे शालेय जीवनात आपल्या मार्कशिट्स वर आणि उत्तरपत्रिकेवर पाहताना मुलांना त्रास होतो आणि त्यांच्या प्रगतीवर विपरीत परिणाम करू शकतो. म्हणून आजकाल बऱ्याच शाळा/कॉलेजस मध्ये या रंगाचे पेन,वह्या किंवा उत्तरपत्रिका तपासताना वापरणे बंद झालेले आहे. त्या ऐवजी शिक्षक हल्ली हिरव्या किंवा जांभळ्या रंगाची पेन वापरतात.

काही कंपन्या रंगाच्या बाबतीत आपली मानसिकता कशी तयार करतात यावर पूर्वी मी लिहिलं होतं. त्याच धर्तीवर विचार करताना हे लक्षात येतं की, पूर्वी गाड्यांचे मेक्स किंवा मॉडेल्स किती मर्यादित असतं. (फियाट,अॅमबॅसिटर,जीप इ.) त्याच प्रमाणे त्यांचे पांढरा, राखाडी,काळा, ऑफ व्हाइट निळसर हे रंग ही मर्यादित होते. प्रत्येक मोठ्या कुटुंबात एखादीच गाडी असे आणि तीही त्या कुटुंब प्रमुखाच्या आवडीची आणि आवडीच्या रंगाची.

आता दिसणार्या गुलाबी,पोपटी,पिवळ्या धम्मक गाड्यांचा विचारही तेव्हा कुणी केला असेल का? मला तर शंकाच आहे. मग एकदम काय बदलले? कारण स्त्रिया आता कमावत्या झाल्या. स्वतःच्या आवडीप्रमाणे स्वतःच्या पैशांनी खरेदी करू लागल्या. आजकाल प्रत्येक कुटुंबात किमान 2 तरी गाड्या असतातच. मुलगा-मुलगी 18/21 ची झाली की बऱ्याचदा एक छोटीशी गाडी त्यांना गिफ्ट दिली जाते. या गाड्यांचे मार्केट ही मोठं आहे. प्रत्येक कंपनी किमान 3,4 लहान गाड्यांची मॉडेल्स बनवते. मग स्त्रियांना आकर्षित करण्यासाठी या गाड्यांमध्ये इतके वेगवेगळे रंग आणि छटा ही आणल्या गेलेल्या आपण पाहतो. आहे ना हे सगळं गणित इंटरस्टिंग ?

हे झालं गाड्यांच्या आकर्षकते बदल पण काही युनिव्हर्सिटीझनी केलेल्या रिसर्चमध्ये हे ही आढळून आले हे. सफेद आणि हलक्या रंगाच्या गाड्यांचे अपघात कमी होतात. आणि गडद रंगांच्या गाड्या जास्त ॲक्सिडेंट प्रोन असतात.

असं म्हणतात की पुरुषांना जर फक्त एक लाल रंग दिसत असेल तर स्त्री मात्र त्यात क्रीमसन, बर्गंडी, टोमॅटो रेड असं फरक करू शकते. कारण दोघांची जेनेटिक जडणघडण वेगळी आहे आणि हे लक्षात घेऊन आपण जेव्हा वागू तेव्हा आपल्या जीवनात चांगले बदल होऊ शकतात. 'रंग' हे त्यामधील एक माध्यम नक्कीच होऊन शकते.

शरीर मापात हवे

द ह्युमन बॉडी इज द बेस्ट वर्क ऑफ आर्ट – जेस सी स्कॉट
आपले शरीर जर आपल्या पूर्वजांचे गुणधर्म घेऊन घडलेले असले तरी त्या जडणघडणी मागे आपल्या भौगोलिक, क्लायमेटिक कंडिशनसचा खूप मोठा हात असतो आणि त्याच गोष्टी आपल्या इतर वागण्यावरही प्रभाव पाडतात. प्रमाणबद्ध शरीर देखणेपणात भर घालते. अन मग ताला कोणतेही कपडे सूट होतात. त्यामुळे शरीराचे माप महत्वाचे.

मार्च सुरू होऊन दोन आठवडे झालेत नुकते, तर घामाच्या धारा निथळायला सुरुवात झालीय. महिन्यापूर्वी वापरत होते ते जाडसर कपडे हातात घेण्याचीही इच्छा आता होत नाहीये. लोकरीचे कपडे तर फार लांबचीच गोष्ट.

आपण कपडे नेहमी ऋतुप्रमाणे वापरतो. उन्हाळ्यात सुती, कमी घाम येणारे, हवेशीर, शरीराला न चिकटणारे, पावसाळ्यात पटकन सुकू शकतील असे रेयोन, पॉलीस्टर इत्यादि हिवाळ्यात अंग पूर्ण झाकतील असे (हीट लॉस) कमी करायला. शरीराला चिकटून राहणारे थर्मल्स लोकरी बर्फाळ परदेशात गरम पण न भिजणारे वगैरे वगैरे.

जे कपडे आपण चेन्नई किंवा केरळमध्ये वापरू ते आपण नक्कीच कश्मीर मध्ये वापरणार नाही. पावसाळ्यात सफेद किंवा हलक्या रंगाचे कपडे वापरणार नाही. पावसात भिजल्यावर कपडा पारदर्शक होतो त्याप्रमाणे कोणते कपडे पावसाळ्यात घालावे याचाही विचार आपण करतोच. आणि हे ऋतु आपल्या भौगोलिक परिस्थितीवर अवलंबून असतात. फक्त ऋतुच नाही तर भौगोलिक परिस्थितीवर खूप काही

अवलंबून असते. तेथील हवामान, सामाजिक, आर्थिक, शारीरिक व मानसिक परिस्थिती हे सर्वच.

पूर्वीच्या ग्रीस या देशाचे हे उदाहरण इथे द्यावेसे वाटते. ग्रीसच नकाशा पहिलं तर लक्षात येते की तीनही बाजूंना समुद्र आहे आणि किनारा खूप वेडावाकडा आहे. देशातील लहान-मोठ्या बऱ्याचशा राज्यांना स्वतःचा असा मोठा मोठा किनारा आहे आणि त्यामुळे तिथे बरीच बंदरे होती. आणखी एक महत्वाचा पैलू म्हणजे तिथले तापमान. जे इतर देशांच्या मानाने बऱ्यापैकी आल्हाददायक होतं. त्यामुळे तेथील जनता स्वतःचा बराचसा वेळ बाहेर मैदानांमध्ये घालवू लागले (आऊट डोअर्स), वेगवेगळ्या मैदानी खेळांमध्ये भाग घेऊ लागली आणि तेथील अनेक राज्यात आंतरराष्ट्रीय स्पर्धा नियोजित केल्या गेल्या. स्पर्धा वाढत जाऊन ऑलिंपिक्सपर्यंत पोहोचल्या. या सर्वांचा सगळ्यात मोठा परिणाम जनतेच्या शरीरयष्टीवर झाला. सतत मैदानी खेळांमध्ये भाग घेणे, समुद्रावर बोटीवर काम करणे यामुळे येथील पुरुषांची शरीररे प्रमाणबद्ध होऊ लागली. जी पुढे तेथील शिल्पकारांची मॉडेल्स झाली आणि त्यापासूनच जगातील सर्वात देखण्या अशा शिल्पांची निर्मिती झाली. 'डेव्हिड' हे जगप्रसिद्ध शिल्प अतिशय सुंदर शरीराचे प्रमाण मानले जाते आणि म्हणूनच अत्यंत देखण्या पुरुषाला ग्रीक गॉड म्हटले जाते.

आपल्या हिंदुस्तान पुरते बोलायचे झाले तर आपल्याकडे मायनस (बिलो झीरो) तापमानापासून अगदी 50 डिग्री से. उष्णता असलेले प्रदेश आहेत. त्यामुळे वेगवेगळ्या प्रकारची पिके ही हिंदुस्तानभर घेता येतात जे आपलं प्रामुख्याने मुख्य डाएट बनते. जसे उत्तरेकडे गव्हाचे पराठे, दक्षिणेकडे पाऊस जास्त म्हणून भाताची लागवड आणि जेवणातही प्रामुख्याने भातच. याचाही आपल्या शरीरयष्टीवर परिणाम होत असतो. उत्तरेकडील जनता सतत हिंदुस्तानच्या उत्तर पश्चिमे कडून येणाऱ्या आक्रमणांना तोंड देत राहिली. तिथे सदानकदा युद्धाचेच प्रसंग. त्यामुळे शरीर मजबूत ठेवणे, ताकद वाढवणे अत्यंत गरजेचे होते. आणि म्हणूनच तिथे उंचपुरे, तगडे पंजाबी, जाट, शीख लोक!

त्यामानाने आपल्या दक्षिणेकडील लोकांची ऊंची कमी,शरीरेही फारशी मजबूत नाहीत. यांना कधी युद्धं वगैरेवर फारसे जावे लागले नाही. त्यामुळे इथे ही कला बहरल्या. घरातील प्रत्येकाला काहीना काही कला आली पही असा जवळ जवळ नियमच असावा. दक्षिणेकडे असं वाटतं. नृत्याचे,गाण्यांचे,कितीतरी प्रकार आणि सतत च्या नृत्याच्या सरावामुळे त्यांची बनलेली कमनीय शरीरे .

आपली भौगोलिक परिस्थिती, आजूबाजूचे वातावरण इत्यादि आपली शरीरयष्टी आणि मानसिकता कशी घडवत असते आणि शरीर सुंदर आणि प्रमाणबद्ध असले की मग कोणतेही कपडे आपण घातले की सुंदरच दिसतात हे वेगळं सांगायला नको.

पॉवर ड्रेसिंग

व्हॉट अ स्ट्रेंज पॉवर देअर इज इन ड्रेसिंग – आयझक बी.सिंगर
मध्यंतरी माझ्या एका स्नेहीचा माला फोन आला. ते कार्पोरेटसाठी बरेच
ट्रेनिंग प्रोग्रॅम्स करत असतात 'तू येथील का एखादे लेक्चर घ्यायला
आमच्या कार्यक्रमात?' विषय कोणता विचारलं तर म्हणाले, ' हाऊ टू
ड्रेस' म्हणजे कपडे कसे घालावे. यावर मी बोलावं ही त्यांची इच्छा होती.
म्हणाले की बर्याचदा कित्येक स्त्रिया इतके अयोग्य कपडे घालून या
कार्यक्रमांना येतात की त्यांना नम्रपणे सांगावे लागते की कृपया कडपे
बदलून या. त्यांच्या 'अयोग्य'चा अर्थ म्हणजे शरीर पुर्णपणे न झाकणारे
कपडे वगैरे असा बिलकुल नव्हता. एखादी गोष्ट करताना आपण
विशिष्ट पद्धतीचे कपडे वापरतो. उदा.पोहायला जाताना आपण पाचवरी
साडी नेसत नाही, किंवा ट्रेकिंगला जाताना पायघोळ स्कर्ट वापरत नाही.
कारण त्यासाठी स्विमसूट किंवा ट्रॅक पॅन्ट्स आहेत

अशा कार्यक्रमांमध्ये बरेचसे टीम गेम असतात आणि स्त्री पुरुषांचे मिक्स
ग्रुप्स असतात. कधी कधी फिजिकल अ‍ॅक्टिव्हिटी मध्ये असणारेही
बरेचसे गेम्स असतात. अशावेळी उठता बसता कम्फर्टबल राहावे,
ऑकवर्ड वाटू नये अशा पद्धतीचे कपडे वापरावे. खूप घट्ट आणि लो
वेस्ट जीन्स घातल्या तर खाली बसायला लागल्यास चांगलं दिसत नाही.
त्याच प्रमाणे आपल्या टॉपची, कुडतीची नेकलाइन लो असेल तर समोर
वाकताना काळजी घ्यावी लागते.

ज्या स्त्रिया फक्त साड्याच नेसतात त्यांनी ऑफिसमध्ये कामाला जाताना
साध्या,सुटसुटीत हलक्या, परंतु चोळामोळा न होणार्या साड्या वापराव्या.
खूप भडक रंग ऑफिसमध्ये बरे दिसत नाहीत. हलके म्हणजे पेस्टलच रंग
हवेत असं नाही. ज्यांना आपण 'अर्थ कलर्स' म्हणतो,म्हणजे पृथ्वीच्या
रंगांशी निगडीत रंग आणि त्यांच्या शेड्सही खूप छान दिसतात. धारी
पदरच्या स्टार्च केलेल्या साड्या सर्वात उत्तम पण कॉटनच्या या साड्यांचा

मेंटेनन्स सोपा नसतो. त्यामुळे त्या फारश्या वापरल्या जात नाहीत. दिसतात मात्र त्या अतिशय ग्रेसफुल. त्यावर एखादा चंकी नेकलेस आणि साजेशी कानातली घातली की चित्रा पूर्ण!

मी स्वतः ऑफिसला नेसायच्या साडीवर कमीतकमी अॅक्सेसरीज वापरते. जवळपास नाहीच. अगदी बिंदी ही नाही. एखादी मोठी, साडीच्या रंगाला साजेशी किंवा कॉन्ट्रास्टिंग लाकडी किंवा मातीची किंवा धातूची बांगडी आणि घड्याळ माला पुरेसे होतं. त्यात एक स्मार्ट ऑफिस बॅग पुढून बंद असेलेले बॅगच्याच रंगाचे ऑफिस शूज आणि हलकसं परफ्यूम आपला लुक पूर्ण करते असं मला वाटतं. आपण एफिशियंटच दिसतो. त्यासाठी वेगळे स्टेटमेंट करण्याची गरज भासत नाही. धिस इज पॉवर ड्रेसिंग!

इंटरव्यूला जाण्यासाठी वापरणार्या कपड्यांचेही काही नियम आहेत. त्या ऑफिसमध्ये गेल्या बरोबर समोरचे पॅनल पहिलं काय नोटिस करत असेल तर आपला लुक. सोबर परंतु स्मार्ट अशी हलक्या रंगाची साडी किंवा ड्रेस, प्रिंट असल्यास नाजूक असावा. खूप ठळक, मोठेमोठे पॅटर्न असणारा नसावा. चकचक नसावी. फार सुळसुळीत पदर किंवा दुपट्टा नसावा. जेणेकरून आपले लक्ष सतत तो सावरण्यात जाईल. पारदर्शक असू नये. बांगड्या वापरल्याच तर त्याचा आवाज होणार नाही हे बघाव. परफ्यूम वापरल्यास हलके वापरावे. जेणेकरून आपल्या आधीच त्या परफ्यूमच्या घमघमाटाने आपल्या येण्याची वर्दी आतील लोकांना मिळू नये. केशरचना अशी असावी की आपला हात सतत केस एनआयटी करण्याकडे जाऊ नये.

हल्ली लेगिंग्ज हा प्रकार बऱ्याच स्त्रिया वापरतात. त्यावरचा कुडता तोकडा असला तर बरा दिसत नाही. कुडतीची बाजूची स्लीट खूप वरपर्यंत नसावी. कारण चालताना ती उडते आणि ते ही योग्य वाटत नाही.

ज्या स्त्रिया वेस्टर्न कपड्यांमध्ये कम्फर्टेबली वावरू शकतात त्यांनी शक्यतो शर्ट, ट्राउझर किंवा स्कर्ट (ए लाइन, गुडच्या खाली येईल असा)

वापरावा. वर एखादा स्कार्फ किंवा ब्लेझर असेल तर उत्तमच. बेलझर वापरताना अगदी ऑफिसमध्ये आत जातानाच घालावा. विशेषतः उन्हाळ्याच्या दिवसात. कारण ऑफिस आतमध्ये वातानुकूलित असेल तरी जिथून आपण प्रवास करून येणार आहोत तिथे तापमान जसत असेल तर आपल्याला खूप घाम येऊ शकतो. ज्यामुळे आपला मेकअप (केलेला असल्यास) निघून जाऊ शकतो. केसही चिपचिपीत होऊन खराब दिसतात.

ज्यांची त्वचा मुळात चांगली आहे त्यांनी मेकअप फारसा करूच नये. मेकअपचा अर्थच मुळी 'जे कमी आहे ते भरून काढणे' असा आहे. लिपस्टिक किंवा आय मेकअप खूप भडक नसावा. आपला इंटरव्यू घेणार्या पॅनलला असं वाटू नये की या व्यक्तीने तयार होण्यासाठी खूप वेळ घेतलेला आहे. ती गोष्ट आपल्या विरोधात अशावेळी जाण्याची शक्यता असते. त्यामुळे सोबर, स्मार्ट सुटसुटीत हा आपला मंत्र असावा. मग आपली जीत नक्कीच!

साडी

साडी ही हिंदुस्थानी स्त्रीच्या जीवनातील एक अविभाज्य घटक आहे. सर्वात जुनी फॅशन कोणती तर ती साडी. हजारो वर्षे चालत आलेली. तिला रिप्लेस करण्याचे बरेच प्रयत्न झाले तरी ती होती तिथेच राहिली. आता तर ती पश्चिमे कडील देशातील स्त्रियांच्या शरीरावरही सजलेली दिसू लागलीय.

महाराष्ट्रातील स्त्रिया पूर्वी (स्वातंत्र्य काळापूर्वी) फक्त नऊवारी साडी नेसत असत. हळूहळू नंतर लोकं एका राज्यातून दुसरीकडे प्रवास करू लागले आणि आपण दुसऱ्या राज्यातील स्त्रियांची साडी नेसण्याची पद्धतही वापरू लागलो. जशी उत्तरेकडची पाचवारी आपल्याकडे आली. गुजराथी पदर घेण्याची पद्धत वेगळी. ती काहींनी उचलली. उत्तर-पश्चिमे कडे राजस्थान सारख्या उष्ण भागात उन्हाची झळ लागू नये म्हणून अगदी पूर्ण चेहरा झाकून जाईल इतपत पदर चेहर्यावर ओढण्याची पद्धत दिसून येते. काही जाती जमातीत हाच घुंगट एखादी स्त्री परक्या लोकांच्या समोर जाण्यापूर्वी स्वतःचा चेहरा लपविण्यासाठी वापरते हे आपण पाहत आलोच आहोत.

साडी हे रोजच्या वापराचे वस्त्र असल्याने ते सुटसुटीत काम करताना अडथळा निर्माण न करणारे असावे. पूर्वी आपल्या स्त्रिया नऊवारी साडी नेसून युद्धावरही जात असतं. ही साडी नेसून पोहताही येऊ शकते. आता हल्लीच्या काळी मात्र आपल्या काही सणासमारंभातील मिरवणुकांमध्ये पुन्हा नऊवारी नेसलेल्या मुली, स्त्रिया अगदी बाईकवर बसलेल्या दिसतात. मोठमोठे ढोल वाजवताना दिसतात. पूर्वी मात्र बाइक ऐवजी घोडे असतं आणि हातात ढाल-तलवार.

पाचवारी साडी नेसला सहज. घरात काम करताना सुती साडीच शकतो स्त्रिया वापरताना दिसतात. तिच्या पदराचा उपयोग किती? थंडी वाजली

खांद्यावर शालीसारखा घ्या. नॅपकिन सारखा हत पुसा. गरम वस्तू उचलताना पदराने उचला जेणेकरून हाताला चटका बसणार नाही आणि आईच्या मऊशार साडीच्या पदराने तिने आपले तोंड पुसणे या सारखं दुसरं सुखं कोणतं आहे? याच जुन्या झालेल्या साडीची नंतर एक सुंदर गोधडी बनते. घराघरात मला हीच गोधडी पाहिजे हिच्याशिवाय मी झोपणार नाही अशी लडिवाळ भांडणे झालेली मी बघितली आहेत. अगदी आईने आपल्याला जवळ घेऊन झोपावे असाच फील इथे येतो.

तर अशी ही साडी! तिचे प्रकार अगणित. हिंदुस्थानातील प्रत्येक प्रांत, राज्याची एक तरी प्रसिद्ध साडी आहेच. महाराष्ट्रची पैठणी, गुजराती पटोला, बंगाली कांथा, तमिळनाडूची कांजीवरम, कर्नाटकी कसुती, उत्तरेकडची बनारसी, चिकनकारी, पंजाबी फुलकारी, इत्यादि. प्रत्येक राज्याच्या लहान लहान भागांमध्ये ही वेगवेगळ्या साड्या बनवलेल्या आपल्याला बघायला मिळतात. शहापूरी, इंदूरी, नारायणपेठ, संभलपुरी, जामेवार, जामदानी, बांधणी, गढवाल, तंत, ढाकाई, बामेकाथ, चंदेरी, प्रत्येकाचे वेगळे वैशिष्ट्य. स्वतःचा एक युएसपी.

त्या त्या भागातील रॉ मटेरियल आणि भरतकामाच्या पद्धती तसेच रंगकाम आणि विणण्याची वेगवेगळी पद्धत या साड्यांना त्यांचे वेगळेपण देतात. सिल्क, वन्यसिल्क, टसर सिल्क, सूती(काॅटन) आणि त्यांची कॉम्बिनेशन यापासून साड्या विणल्या जातात. कधी हातमागावर तर कधी दुसऱ्या वेगवेगळ्या लुम्सवर. पटोला आणि इकट या साड्यांचे धागे एका विशिष्ट पद्धतीने बांधून आधी रंगवले जातात आणि मग विणले जातात. पाटणची 'पटोला' ही साडी बनवायला कित्येक महीने ते वर्ष लागतात. कधी कधी तीन ते चार वर्षे आधी ऑर्डर द्यायला लागते आणि तिची किंमत लाखात असते.

या साड्यांचे रंग इतके की यापुढे होळीचे रंग फिके पडावेत. साडीच्या अंगात, बुट्टीवर पदरात किती किती

कॉम्बिनेशन्स! पूर्वी सगळी डिझाईन्स, धार,पदर,अंग आणि पाटली (निर्या)आणि बुटी इतपत मर्यादित असतं. गेल्या काही वर्षात मात्र 'सत्यापॉल' 'सत्यसाथी' 'मसाबा' सारख्या डिझायनर्सनी तर साडीचा कॅनव्हासच बनवून टाकलाय. प्रत्येक साडी एक आर्टवर्क वाटावी इतकी सुंदर

प्रिंटेड साड्यांमध्ये तर लाखो डिझाईन्स. गार्डनच्या ऑल ओव्हर प्रिंटेड साड्या पाहिल्या की 'किती आणि असे प्रिंटिंग हवे ते बोला आमच्याकडे उपलब्ध आहेत' ही त्यांची टॅगलाइन असावी असं वाटतं

लग्न कार्यासारख्या समारंभात लागणार्या साड्या आणि त्यांच्या ॲक्सेसरीज हाही स्त्रियांच्या अतिशय जिक्काळ्याचा विषय. जितक्या साड्या तितकेच किंबहुना जास्तच त्यावरचे ब्लाऊज. ज्याची शिलाईही आजकाल हजारो रुपयांमध्ये झाली. त्याचे वेगवेळे पॅटर्न पूर्वी पेटीकोटही एकाच प्रकारचे आणि सूती असत. आता तेही वेगवेगळ्या कपड्यांमध्ये आणि कट्समध्ये उपलब्ध आहेत. त्याच बरोबर साडीला मॅचिंग पर्सेस क्लचेस,दागिने,चप्पल,कमरपट्टे,बिंदी.

कधी कधी वाटतं जर साडी फॅशन मधून गेली आणि ती वापरणे आम्ही बंद केले तर तिच्यावर अवलंबून असलेल्या ब्लाऊज शिवणारे, फॉल बनवणारे, शिवणारे, बिडिंग करणारे, वेगवेगळ्या डेकोरेटीव्ह बिंदी,दागिने बनवणारे अशा किती तरी स्मॉल स्केल इंडस्ट्रीज बंद होतील!

नखरेबाज साडी

हिंदुस्थानात खूप सारे प्रांत आणि वेगवेगळ्या हवामानांनुसार वेशभूषा बदलते. साडी मात्र पाचवार ते नौवर या मापांच्या मध्येच राहते. तिची ऊंची-रुंदी बदलत नाही. साधारण 45 इंच ऊंची आणि 5 ते 9 वार लांबी हा रेशो. आपली शरीरं मात्र वेगवेगळ्या मापात. कोणी खूप उंच, तर कोणी जाड, कोणी बुटकं, तर कोणी अगदीच बारीक वगैरे वगैरे...

अगदी सुयोग्य मानली गेलेली अवर ग्लास फिगर, जी फक्त काही टक्के स्त्रियांमध्येच आढळते. कोणतीही साडी या फिगरवर छान दिसते. कंबरेवरील आणि खलील भाग एकाच मापात असतो तेव्हा अवर ग्लास फिगर म्हणतात. साहजिकच अशा स्त्रियांनी काहीही परिधान केले तरी ते उत्तमच दिसते. या फिगरसाठी ड्रेसिंगचे काही विशेष नियम नाहीत. उंच आणि बारीक असलेल्या स्त्रियांनी मोठ्या बॉर्डर्सच्या साड्या नेसाव्यात. मोठे मोठे प्रिंट्स, पटर्न्स ऊंची कमी दिसण्यास मदत करतात. या स्त्रिया रंगही खूप ब्राइट आणि भडक रंगही वापरू शकतात. एकाच साडीत अनेक रंग असलेल्या साड्याही चालतात.

ऊंची कमी आणि सर्वसाधारण शरीरयष्टीच्या मुलींनी शकतो नाजुक आणि बारीक धारीच्या साड्या वापराव्यात. मोठे प्रिंट्स जाड्या धारीच्या बिलकुल वापरू नयेत. प्रिंट्स नाजुक असावेत. खूप रंगीबेरंगी नसावे. साडी नेसताना अतिशय काळजी घ्यावी. निर्या वर-खाली नाहीत न हे पहावे. उंच टाचांच्या चपला वापरायच्या असतील तर त्या आधी घालून मग साडी नेसावी. नाहीतर नंतर घातल्यास साडी खूप उंच नेसलीय असे वाटते. आणि आपली ऊंची कमी दिसते. साडी नेहमी पायघोळ नेसावी.

स्लीम आणि योग्य ऊंची असलेल्या स्त्रियांनी कॉटन,सिल्क,ऑरगंझा सारख्या साड्या वापराव्या. त्यामुळे जरा शरीराला व्होल्याम मिळतो. हलक्या रंगाच्या नाजुक भरतकाम, नाजुक प्रिंट्स असलेल्या साड्या अशा स्त्रियांना छान दिसतात. ब्लाऊज वापरताना बॅकलेस, स्लीवलेस,ट्यूब असे फॅशनेबल ब्लाऊजही छान वाटतात.

जास्त वजनदार स्त्रियांनी कॉटन किंवा कडक स्टार्च केलेल्या साड्या टाळाव्या. जॉर्जेट, शिफॉन सारख्या अंगाला बसणार्या साड्या नेसाव्यात. गडद रंगाची साडी शरीराला बारीक भासवते. म्हणून गडद रंग वापरावेत. भरतकाम खूप मोठे मोठे आणि व्होल्याम वाढवणारे असू नये खूप जाडसर पोत असलेल्या (तनछोई सारख्या) साड्या वगळाव्या. हँडलुमच्या साड्याही व्यवस्थित नेसल्यास बऱ्या दिसतात. लांब हाताचे ब्लाऊज अशा स्त्रियांनी वापरले तर हाताची जाडी न दिसण्यास मदत होते.

आणखी एक शरीर प्रकार आपल्याकडे आहे. ज्याला आपण 'अॅपल शेड बॉडी' म्हणतो. कंबरेच्या वरील भाग, खांदे खूप रुंद आणि छाती व पोट मोठे असते. अशा स्त्रीयनीही खूप मोठ्या धारीच्या साड्या वगळाव्या. पदराकडे मोठे मोठे प्रिंट्स असू नयेत. लहान नाजुक प्रिंट्स, नाजुक भरतकाम अशा शरीरांवर बरे दिसते. साडी खूप खाली नेसू नये म्हणजे वरच्या बाजूने नेसण्यास सुरुवात करावी ब्लाऊजची लांबी जास्त असावी. ब्लाऊज विरूद्ध किंवा वेगळ्या रंगाचा शक्यतो गडद असावा. आपले शरीर कोणत्या प्रकारात बसते हे लक्षात घेतलं की साड्या निवडणे सोपे होऊन जाते. साडी हा एक असा प्रकार आहे जो व्यवस्थित नेसल्यास अतिशय सुंदर,कमनीय,कधीकधी मादक आणि नीट न नेसल्यास त्यांत अजागळ दिसू शकतो.

बॉडी शेप्स

फॅशन इज ऑल अबाउट ड्रेसिंग फॉर युवर शेप!

पूर्वी आपण आपले कपडे शिवूनच घेत असू. मग रेडिमेड मिळायला लागले. दुकानात गेलं की हवे ते उपलब्ध असतं. आता तर तेवढेही कष्ट घ्यायची गरज नसते. ऑनलाइन जा, हव्या त्या साईट्सवर क्लिक करा आणि जे आवडेल ते विकत घ्या. जाण्यायेण्याचा खर्च, वणवण काहीच नाही. एकतर वेळ वाचतो. एनर्जी वाचते. पुन्हा दुकानपेक्षा कितीतरी जास्त पटीने ऑप्शन्स आपल्याला ऑनलाइन बघायला मिळतात. कपड्याचा फील सोडला तर सगळंच इथे अनुभवलं जाऊ शकते आणि मग आपण एखादा ड्रेस ऑर्डर करतो.

हाच ड्रेस जेव्हा घरी काही दिवसांनी पोचतो आणि आपण घालून बघतो तेव्हा लक्षात येतं की जितका चांगला तो साइटवर दिसत होता तितका इथे दिसत नाहीये. अगदी माप, रंग, पॅटर्न, सगळं चेक करून तर ऑर्डर केला होता ना? मग असं काय झालं? त्याचं कारण हेच की ज्या मॉडलच्या शरीरावर आपण तो ड्रेस पाहिला होता तिच्या आणि आपल्या शरीराचा आकार सारखा नसतो. एकतर या मॉडेल्स खूप उंच असतात. किमान 5.7 एवढी ऊंची असतेच त्यांची. शरीरही व्यवस्थित डाएट आणि

व्यायाम करून मेंटेन केलेली असतात. आता तर मेकअप, फोटोग्राफी आणि फॉटोशॉप मुळे त्या अजूनही सुंदर दिसतील हे बघितले जाते. आपल्या शरीराला जन्मजात एक आकार असतो. दीपिका पदुकोन आणि प्रियंका चोप्रा दोघी ही जारी उंच असल्या तरी त्यांच्या शरीराचे आकार वेगवेगळे आहेत. दीपिकाचा बॉडी टाइप स्ट्रेट (सरळ) आहे, तर प्रियंकाचा अवर ग्लास त्यामुळे दोघींना एकाच प्रकारचा ड्रेस सुंदर दिसणार नाही. सर्वसाधारणपणे ॲपल, पेअर, अवरग्लास, स्ट्रेट असे बॉडी टाइप्स असतात आणि प्रत्येक बॉडी टाइप साठी काही नियम असतात. ॲपल (सफरचंद) सारखा आकार असणाऱ्या स्त्रीयांचे वजन पोटाकडे जास्त असते. खांदेही रुंद असतात. तिकडे लक्ष जाऊ नये म्हणून पोटाला घट्ट बसणारे कपडे शक्यतो टाळावे. सैलसर असावे. तोकडे हात असलेले आणि गुडघ्यावर येतील असे कुडते चालतात. फुगीर हात किंवा गळ्याकडे फ्रिल असेल तर अजून रुंद दिसायला होईल म्हणून टाळावे. स्टँड कॉलर वापरू नये तोकडे टॉप्स वापरू नयेत. जेणेकरून पोटाकडे लक्ष जाईल. व्ही नेक, यू नेक, अशा नेक लाईन्स चालतात. रंग शक्यतो गडद वापरावेत. परंतु भलेमोठे प्रिंट्स टाळावेत. खूप रंगीबेरंगी कपडेही टाळावेत. सैलसर पँट्स घालाव्या.

पेअर म्हणजे नाशपतीचा आकार असलेल्या स्त्रीयांचे वजन कमरेखाली जास्त असते. हिंदुस्तानात हा प्रकार जास्तीत जास्त स्त्रियांमध्ये दिसतो. वजन आटोक्यात ठेवलं तर हा प्रकार कमनीय दिसतो. या व्यक्तिला 'लाइन स्कर्ट्स', 'ए फ्लेअर्ड स्कर्ट्स' छान दिसतात.

कारण कंबर नाजूक असते. या व्यक्तींनी ब्राइट रंगांचे व मोठ्या प्रिंट्सचे टॉप्स वापरले तर कमरेखाली वजन बॅलेन्स कारला ते मदत करतात जीन्स वापरल्यास स्ट्रेटकट असावा. ट्राउझर कमरेवर उंच घालावी. मोठी नेकलाईन, फ्रिल असलेले टॉप्स या शरीराला बरे दिसतात.

अवर ग्लास हा शरीराचा आकार सर्वात देखणा मानला जातो. नाजूक कंबर आणि त्यावरची आणि खालची मापे सारखी असतात. या स्त्रियांना काही छान दिसते. तरीही शक्यतो खूप सैल व बॅंगी कपडे टाळावे

नेकलाईन थोडी लो असली तर चालते. व्यवस्थित फिटिंगचे बुटकट आणि स्ट्रेटकट बॉटम्स वापरावेत.

स्ट्रेट हा शरीराचा आकार एखाद्या लांबट आयतासारखा असतो. आपल्या शरीराची जी तीन महत्वाची मापे असतात त्यात खूप फरक नसतो. त्यांनी नेकलाईन लो घालावी. ड्रेसचे हात खूप घट्ट नसावेत. रॅप अराउंड असे स्कर्ट्स घालावे. जीन्स बुटकट किंवा फ्लेअर्ड वापराव्या. ट्राउझर्स मिडवेस्ट असाव्या. बेल्ट लावले जातील असे ड्रेसेस या शरीरांना चांगले दिसतात.

ट्रीपला जायचे तर

एप्रिल सुरू झालाय. आता मुलांच्या परिक्षाही लवकरच संपातील. मग लगेच सुट्टीवर जायचे वेध आपल्याला लागतील. ट्रीपवर जयचे म्हणजे समुद्र किनारे असलेली गावे, (थंड हवेची ठिकाणे किंवा जंगल सफारी) समुद्र किनारे गरमी का मोसम तर थंड हवेच्या ठिकाणी गारवा... त्यामुळे अशा दोन्ही वेगळ्या ट्रीप्सवर जाणाऱ्या व्यक्तींनी केलेले कपड्याचे पॅकिंग एकदम एकमेकांच्या विरुद्ध असणार

उष्ण दमट भागात जाताना पातळ, हलके, घाम शोषून घेणारे, पटकन सुकणारे, सुतीच कपडे हवे. 2,4 सिंगलेट्स, शॉर्ट्स, टीशर्ट्स, लाइट (हलक्या) जीन्स आणि आपले पॅकिंग होऊन जाते रंगही शक्यतो सफेद, रंगाकडे झुकणारे. कारण ते उष्णता ओढून घेत नाहीत किंवा रिफ्लेक्ट करतात आणि म्हणून आपल्याला उन्हाळ्याचा त्रास होत नाही. हलक्या रंगांची एक अडचण मात्र आहे. डाग खूप पडतात.

थंड हवेच्या ठिकाणी थर्मल, हातमोजे, पायमोजे, कानटोप्या, स्कार्फ, मफलर्स, जॅकेट्स लोकरीच्या कपड्यांची न संपणारी यादी आणि त्यामुळे खचाखच भरलेली बॅग बॅक पॅक सॅक त्यात समुद्र सापतीपासून आपण जितके उंच जाऊ तितके कपडे आणि बॅगा जास्त थंडीत वापरायच्या कपड्यांचा एक साधा सोपा नियम आहे. त्याला म्हणतात लेअरिंग. म्हणजे एकाच जाडजूड जॅकेट न घालता एकावर एक असे अनेक कपडे घालायचे. साहजिकच त्याने शरीराची उष्णता टिकून राहते. हिट लॉस होत नाही आणि म्हणून आपलं बॅगेज वाढत राहतं त्यात जर सतत साईटसीईंग असेल तर कपडे कधी धुवून घ्यायचे हा प्रश्न. म्हणून पुन्हा जास्त कपडे आपण बॅगेत भरत राहतो

अशावेळी दर दोन-तीन दिवसांसाठी सगळे कपडे वेगवेगळ्या प्लॅस्टिक बॅगमध्ये भरावे आणि अशा अनेक प्लॅस्टिक बॅगनी आपली मोठी बॅग

किंवा सॅक भरावा जेणेकरून एकावेळी आपण एकच बॅग बाहेर काढून वापरू आणि पॅकिंग-अनपॅकिंगचा वेळ वाचेल. वापरून खराब झालेले कपडे त्याच प्लॅस्टिक बॅग मध्ये घालून परत ठेवता येतात थंड हवेच्या ठिकाणी कपडे धुण्याचा आणि सुकवण्याचा प्रश्न असतोच. त्यासाठी उत्तम उपाय म्हणजे सुक्या टॉवेल मध्ये ओल्या कपड्यांची पिशवी गादीखाली पातळ कपड्यामध्ये पसरवून टाकावी. लहान मुलांच्या कपड्यांच्या बाबतीतही हा उपाय चांगला पडतो. कारण त्यांचे कपडे वरचेवर खराब होत असतात.

शक्यतो गडद रंग वापरावेत. जे अशा ठिकाणी उष्णता ओढून घेतील. बर्फाळ प्रदेशात मात्र ब्राइट आणि फ्लूरोसेंट रंगाची जॅकेट्स वापरावी जेणेकरून कधी चुकून हवामान बिघडून आपण कुठे अडकलो तर वरफट आपल्याला सहज शोधून काढणे सोपे होते. अगदी याच्या उलट आपले सियाचीन सारख्या प्रदेशात राहणारे सैनिक करतात. ते पांढरेच कपडे घालून बर्फात पूर्ण मिळसून जातात आणि शत्रूला दिसत नाहीत. दिसले तर ते आपल्याला आणि आपल्या देशाला परवडणारे नसते.

सॅक पॅक

सॅक कसा भरायचा याचेही नियम आहेत तो टॉप लोडिंग असतो म्हणून वरून भरायचा असतो, त्यामुळे सगळ्यात खाली गेलेली वस्तू हवे असेल तेव्हा तो पुर्णपणे उपसून काढायला लागतो. फार वजनदार सामान सॅकमध्ये खालच्या बाजूला भरले जात नाही ते शक्यतो वरच्या बाजूला आणि सॅक आपल्या पाठीला जिथे चिकटतो त्या बाजूला भरले जाते छोट्या छोट्या वस्तू सॅकच्या आजूबाजूच्या पॉकेट्स मध्ये ठेवाव्या. या मागचा हेतु एवढाच की सॅकमधील सामानाचे वजन व्यवस्थितपणे डिस्ट्रिब्यूट व्हावे. आणि खांद्यावर घेऊन चालणार्याला त्रास होऊ नये.

रंगरेझा

सुती,रेशमी,सिंथेटिक इत्यादी वेगवेगळ्या धाग्यांपासून कपडा बनवला जातो. तो विणण्याची तराही वेगवेगळ्या आहेत. विणून झाला कपडा की त्याला सुशोभित करण्याचे काम सुरू होते त्यातील पहिली प्रक्रिया म्हणजे त्यातील इम्प्युरिटीज काढून टाकणे, स्वच्छ करणे. काहीवेळा कपडा ब्लीच ही केला जातो. नातर एकतर तो पुर्णपणे रंगात म्हणजे डायमध्ये बुडवला जातो किंवा त्यावर वेगवेगळ्या पद्धतीने प्रिंटिंग केलं जातं. सगळ्या कपड्यांवर एकाच प्रकारचे डाईज चढवता येत नाहीत. सुती कपड्यावर, डायरेक्ट, अझोइक, बेसिक डाईज; पॉलिस्टर सारख्या धाग्यांवर डिस्पर्स डाईज वापरले जातात.

या रंगकामाच्या प्रक्रिया क्लिष्ट असतात. कपड्याचे वजन,तो डाय करायला लागणारे पाणी, कपड्यावर हवी असेलेली एझ्याक्ट शेड, तापमान,डाईंग साथी लागणारा वेळ. अशी बरीच गणित आधी सोडवणे गरजेचे असते. नंतरही कपडा कसा सुकवायचा याचे नियम आहेत.

अगदी सिंधू संस्कृती पासून कपडा रंगवण्याचे काम हिंदुस्थानात चालत आलेलं आहे. तसे पुरावे आपल्याला इतिहासात पहायला मिळतात. मोठमोठ्या भांड्यांमध्ये कपडा रंगात उकळत ठेवला जातो. सतत हलवला जातो नाहीतर रंगकाम पॅची होण्याची शक्यता असते कपडा खूप जास्त नसतो तेव्हाच असा पाण्यात उकळून रंगवण शक्य असते. मिल्समधील मशीन्स तर एकाचवेळी हजारो मीटर्स कपडा रंगवू शकतात. आपल्या देशात वेगवेगळ्या राज्यात वेगवेगळ्या प्रकारचे डाईंग प्रसिद्धा आहे. उदा. राजस्थान-गुजराथ मधील बांधणी (टाय अँड डाय) डिझाईनमध्ये जिथे रंग नको असतो तेवढा कपड्याचा भाग बांधला जातो. दोरीच्या किंवा चिमट्याच्या सहाय्याने त्यापूर्वी कपडा वेगवेगळ्या तरहेने घडी केला जातो आणि रंगात बुडवला जातो. एकदा ही प्रक्रिया पूर्ण होऊन कपडा सुकवल्यावर आपण उघडतो तेव्हा एक डिझाईन पॅटर्न आपल्याला तयार झालेला दिसतो. या पद्धती मध्ये रंगाला काही ठिकाणी

अटकाव केला जात असल्याने 'रेझिस्ट डाईंग' असं म्हटलं जातं. त्यात आपल्याला हजारो वेगवेगळे पॅटर्न्स डिझाईन्स आणि रंगसंगती बघायला मिळतात.

अजून एक रेझिस्ट डाईंग' पद्धत म्हणजे 'बाटिक' या पद्धती मध्ये रंगाला कपड्यावर येण्यापासून थांबवण्यासाठी विटळवलेल्या मेणाचा वापर केला जातो. म्हणजे डिझाईन मध्ये ज्या ठिकाणी रंग नको तिथे असतो तिथे विटळलेल मेण ब्रशच्या सहाय्याने लावलं जाते. कपडा ते शोषून घेतो आणि ते थंड झाल्यावर कडक होते मग ते थंड डाईज मधून रंगवून काढले जाते. त्यासाठी शक्यतो अझोईक डाईज वापरले जातात. ज्यांना उष्णतेची गरज नसते. इथे वापरलेलं मेण हे पॅरफिन (मेणबत्ती साठी वापरलं जाणारं पांढरे ठिसुळ मेण) आणि बीज वॅक्स (मधमाशांच्या पोळ्यावरचे चिकट मेण) यांच्या एका विशिष्ट प्रमाणातून बनवलेलं असतं. बाटिकच्या डिझाईन्सची युएसपी असलेले तडे हे परफीन मेणामुळे पडतात आणि त्या तडयामधून जिथे रंग कपड्यावर शिरतो तिथे इंटरेस्टिंग पॅटर्न्स तयार होतात एकदा कपडा रंगवून सुकवला की तो उकळत्या पाण्यातून बऱ्याचदा काढून धुतला जातो. जेणेकरून त्यावरचे मेण पुर्णपणे निघून जाते आणि मगच आपण त्यावर तयार झालेलं डिझाईन्स व्यवस्थितरित्या पाहू शकतो. बाटिक हा प्रकार आफ्रिका, इंडोनेशिया या भागातही प्रसिद्ध आहे. ही प्रोसेस खूप क्लिष्ट आहे आणि घरी करायची असल्यास खूप काळजीपूर्वक काम करायला लागतं. कारण मेण सतत विटळवत ठेवणे गरजेचं असतं आणि तापमान जास्त झालं तर त्याचा भडका उडू शकतो.

हिंदुस्थानात काही भागात नक्षीदार ठोकळे (ब्लॉक) वापरूनही कपडा सुशोभित केला जातो. अनेक वेगवेगळ्या पॅटर्न्स मध्ये हे ब्लॉक प्रिंटिंग केले जाते. ही एक प्रकारची छपाईच आहे.

अशाच प्रकारची नक्षी कलमकारितूनहि आपल्याला बघायला मिळते. बांबूच्या पेनामागे एक बोथा बांधलेला असतो आणि तो रंगात बुडवून घेतला जातो आई हळूहळू त्या बोथ्यावर हलका दाब देत त्यातून

निघणार्या रंगाने कपड्यावर नक्षी काढली जाते. हे शक्यतो नैसर्गिक रंगात बनवले जाते. सलग असणारी ही नक्षी खूपच ग्रेसफुल दिसते. स्टेन्सिल, स्क्रीन, रोलर आणि रोटरी हेही मशीन्सच्या माध्यमातून होणारे प्रिंटिंगचे प्रकार आहेत. हल्ली डिजिटल प्रिंटिंग ही जोरात आहे. कपड्याला सुशोभित करण्याच्या या प्रकारांना सरफेस डिझाईन टेक्निक्स म्हणून ओळखले जाते.

कशिदयाची अदाकारी

आपल्या आईला, आजीला तिच्या फावल्या वेळात भरतकाम, विणकाम करत बसलेले पाहणे ही आमच्या सर्वांच्याच लहानपणीची आठवण! मध्येच जाऊन तिला त्रास देणे, मी करू मी करू असे प्रश्न विचारणे मग, 'हातात सुई आहे माझ्या लांब रहा नाहीतर टोचेल, दुखेल तुला' हे स्टँडर्ड उत्तर तुम्हालाही आठवत असेलच! वेगवेगळे कपडे, रंग, वस्तु किती प्रकार. अगदी हातरुमालावारीची अल्फाबेट्स पासून भल्यामोठ्या चादरी भारतकामानी भरलेल्या मी पाहिलेल्या आहेत. थोडी मोठी झाल्यावर मला चित्रकलेची आवड असल्याने 'तू जी ही डिझाईन्स इतके दिवस करतेस ती मी ब्रशने रंगवून एक दिवसात करून देईल' असे काहीतरी आईसमोर बरळल्याचे आठतय. त्यावर ती हसली आणि एक फटका दिला हे मात्र मी सोयिस्कररित्या विसरलेय. ती तरीही मला शिवणकाम, विणकाम, भरतकाम शिकवत राहिली आणि तेही एक्सप्लोअर करत राहिली माझ्या चित्रकले बरोबर. हे सर्व सांगण्याचा हेतु एवढाच की सगळे क्राफ्ट्स घरातून पिढ्यांपिढ्या आयांनी आपल्या मुलींना शिकवले आणि मुलींनी तो वारसा चालू ठेवला. मग काळाबरोबर त्यात रंग, डिझाईन्स, कपडा यात बदल होत जाणे स्वाभाविक होतेच. पण भरतकामाचे टिपिकल टाके आणि पद्धती मात्र बदलल्या नाहीत. पुन्हा हे करताना प्रत्येकीची हातोटी वेगळी असल्याने प्रत्येक कपडा अगदी युनिक!

पूर्वी जेव्हा छपाईचा शोध लागला नव्हता तेव्हा कपडा सुशोभित करण्याचे हेच एक साधन होतं. स्त्रिया घरातील चूल आणि मूल इत्यादी काम संपल्यावर आपला रिकामा वेळ यावर घालवत असत. लग्नकार्य, उत्सव, पुजाअर्चा, सामाजिक कार्यक्रमात लागणारे कपडे सुशोभित करण्यासाठी हे सर्व गरजेचे होते. काही प्रांतांमध्ये या भरतकामांच्या पद्धतीवरून त्यांचा सामाजिक दर्जाही समजण्यास मदत होते. म्हणजे अमुक रंग अमुक स्टाइलचे अमुक पॅटर्न म्हणजे हा समाज वर्गरे.

हिंदुस्थानातील प्रत्येक प्रांत वेगवेगळ्या भरतकामासाठी प्रसिद्ध आहे. हे भरतकाम इतकं युनिक किंवा प्रांतिक की बघता क्षणी ओळखता यावे. जसा काश्मिरी कशिदा, तशी पंजाबची फुलकारी. या प्रत्येक पद्धतीच्या भरतकामावर एक एक प्रबंध लिहू शकतो इतकी माहिती उपलब्ध आहे.

काश्मिरी कशिदा स्वर्गाहुन सुंदर मानल्या गेलेल्या काश्मीर मधील देखणे चिनार, सुंदर फुलं, पानं, फळं, पक्षी, प्राणी, मुघलांचे बगीचे, हे सर्व त्यांच्या कशिदाकारीत आल्याचे दिसते. त्यांचे अंगरखे, टोप्या, सलवार, दुपट्टे, शाली आणि जमिनीवर अथरायचे रंग या सर्वांना सुशोभित करण्याचे काम कशिदाकारी करते. आपल्याकडेही अशी काश्मिरी शाल नाही असे घर विरळचं! सुती किंवा लोकरीचा कपडा शक्यतो पेस्टल रंगामध्ये आणि त्यापेक्षा गडद रंगाचे भरतकाम. साधे सलग टाके, एका डिझाईनमध्ये दोनपेक्षा जास्त टाक्यांचा वापर झालेला फार क्वचित आपल्याला दिसतो. इथे कारागीर मात्र पुरुष!

चंबा रुमाल

हिमाचल प्रदेश हे कश्मीरचे एक्स्टेंशन! तितकाच देखणा प्रांत. बर्फाच्छादित पर्वतरांगा, रंगीबिरंगी वृक्ष, फळे,फुले,पक्षी,प्राणी सगळेच एक्झोटिक . कांगडा चंबा या जिल्ह्यातील 'चंबा रुमाल' या त्यांच्या भरतकामात सर्व पहायला मिळते. पश्चिमेकडून हिंदुस्थानवर होणार्या आक्रमणाना कंटाळून जे कलाकार पंजाब,राजस्थान,हे आपले प्रांत सोडून हिमालयात स्थायिक झाले आणि इथल्या निसर्गामुळे भारून जाऊन त्यांनी जी चित्रकला शैली निर्माण केली. तिला पहाडी, कांगडा,(मिनीएचर) म्हणतात. तीच चित्रं कलाकारांच्या स्त्रियांनी भरतकामातून या रुमालांवर उतरवली. बर्याचदा हे चित्राकरच ही चित्रे या रुमालांवर काढून देत असतं आणि स्त्रिया धागे टाके या माध्यमातून हे चित्रं रुमालावर पूर्ण करत असत. अगदी राजघराण्यातील स्त्रियाही हे भरतकाम करत असत. त्यांच्या दैनंदिन जीवनातील घटना,शिकार इत्यादी विषयही इथे आपल्याला दिसतात. हातमाग,सुती,आणि सिल्कवर आपण हे भरतकाम पाहतो. ज्याला चारही बाजूला नक्षीदार चौकट असते. अन्नावर झाकण्यासाठीही हे रुमाल वापरले जात. चंबा रुमाल अत्यंत शुभ मानला जातो. आजही कोणतेही लग्न कार्य त्याशिवाय पूर्णत्वाला जात नाही.

चिकनकारी झरदोझी

या आजकालच्या रणरणत्या उन्हात जर कोणता कपडा वापरावा असे वाटत असेल तर तो मलमलचा. सुती असल्याने घाम शोषणारा,हलका आणि हवेशीर! घरी पुरुषही मलमलच्या बंड्या,हलके कुडते घालणे पसंत करतात. लखनवी चिकन कुडत्याची ग्रेसच वेगळी. पुरुषांच्या कुडत्यामध्ये कॉलरवर आणि बटनपट्टी जवळ थोडीफार केलेली

चिकनकारी त्या कुडत्याला इतकं सुंदर बनवते चिकनकारी केलेला एकतरी ड्रेस,दुपट्टा किंवा सदी आपल्याकडे असतेच. आपल्याकडच्या हवामानात हे हलके रंग असलेले कुडते,ड्रेस खूप वापरले जातात. विशेषतः उन्हाळ्यात. कपड्याचा पारदर्शकपणा एका विशिष्ट पद्धतीच्या तक्यातून शाडो वर्कच्या माध्यमातून कमी केला जातो

मूळ पर्शियातून इथे आलेली ही कला बादशाह जहांगीरची पत्नी नुरजहानने जोपासली. राजाश्रय मिळताच नेहमीच कला वृद्धिंगत होत राहिलेल्या आहेत. हिंदूस्थांनातील लखनऊ शहरात आणि आजूबाजूलाही या कलेचे मुख्य केंद्र मानले जाते. आता मात्र तिचा प्रसार जगभर झालेला आहे आणि त्यानुसार तिच्या स्वरूपातही बदल झालेले आहेत. पूर्ण सफेद मलमलवर केले जनरे हे भरतकाम आता इतरही कपड्यांवर आणि वेगवेगळ्या प्रकारचे धागे घेऊनही केलं जातं. ड्रेसेस,दुपट्टे,साड्या,कुडते,शर्ट्स बरोबरच ते बेडशीट्स,पडदे,पिलो कव्हर्सवरही आलेलं दिसतं.

कोरलेले लाकडी ठोकळे वापरून त्याचा ठसा कपड्यावर डिझाईन छापण्यासाठी केला जातो. आणि मगच भरतकाम सुरू होतं. कपडा भरून पूर्ण झाला की हळुवारपणे धुतला जातो. लाकडी ठोकळ्यांचे ठसे निघून जाण्यासाठी निसर्गावर आधारित फुले,पाने,पक्षी वेलबुट्टी अशी नक्षी आपल्याला चिकनकारी मध्ये दिसते. जितके जास्त भरलेलं काम तितकी कपड्याची किंमत जास्त. 'देवदास' चित्रपटात माधुरी दिक्षितने वापरलेला एक लेहंगा 30 किलो वजनाचा होता हे वाचल्याचे आपल्या लक्षात असेलच. इथे धाग्यांच्या ऐवजी सोन्या चांदी आणि तत्सम धातूंच्या तारा वापरल्या जातात. साहजिकच कपडा वजनदार होतो. उत्तर प्रदेशातील या अजून एका भरतकामाच्या प्रकाराला 'झरदोझी' म्हंटलं जातं. 'झर'म्हणजे सोने आणि 'दोझी' म्हणजे भरतकाम. हिंदुस्थानात बादशाह अकबराने या कलेला आश्रय दिला आणि तिचा प्रसार केला. नंतर मात्र औरंगजेब बादशाहाच्या कालावधीत हा राजाश्रय काढून घेतला आणि या कलेची घसरण सुरू झाली. कारण सोन्याचांदीच्या तारा

सर्वसामान्यांना परवडणार्या नव्हत्या आणि या तारांना वजन असल्याने भरतकाम करण्यासाठी जो कपडा वापरला जात असे तोही वजनदारच असे. उदा. मखमल सिल्क वगैरे. तेही वापरणे या कलाकारांना शक्य नव्हतं.

झरदोझीचा उगम पर्शियातून असल्याने पर्शियन डिझाईन्सचा प्रभाव इथे आपल्याला दिसतो. अकबर बादशहाच्या काळामध्ये काही मुघल पॅटर्न त्यात आले. नाजुक, फूल, पाने, वेलबुट्ट्या, मोरचे डिझाईन असणे हेही शुभं मानलं जात असे आणि हे सगळं भरतकाम हिंदुस्थानी कलाकार करत असल्याने त्यांनी आपली स्टाइलही यात मिसळली. हल्ली तर भौमितिक डिझाईन्सही आपल्याला पहायला मिळतात. मात्र पुन्हा झरदोझीला बारे दिवस आलेले दिसताहेत. सोन्या चांदीची जागा इमिटेशन किंवा प्लॅस्टिक धाग्यांनी घेतलीय आणि हीरे जवाहर हे प्लॅस्टिकचे झाले. आता याची कारणं अशी की, आपण या साड्या किंवा कपडे वरचेवर वापरत नाही. मग त्यावर कशाला इतका खर्च करावा, हा विचार आणि दुसरं म्हणजे वजनाला हलके.

कॉम्प्युटर एडेड झरदोझी सध्या जोरात आहे. हाताने केलेल्या कामाची सर नसली त्याला तरी एकाच वेळी कपडा मोठ्या प्रमाणात बनवता येतो. कपड्यावरील 'खडी' नावाचा छपाईचा प्रकार म्हणजे गरिबांची झरदोझी'. एक विशिष्ट रसायन वापरून सोनेरी चंदेरी रंगात ही उठावदार छपाई दुरून अगदी भरतकाम केल्यासारखी दिसते आणि त्याची किंमत ही कमी असते. हल्ली ती इतरही रंगात उपलब्ध आहे.

क फॉर कांथा क फॉर कच्छी

आपल्या घरातील वयस्कर स्त्रिया किती वेगवेगळ्या प्रकारे बचत करत असत. तेही संसार करताना कोणाच्याही लक्षात येणार नाही अशा प्रकारे. कधी काही मागितलं तर ते मात्र त्यांच्याकडे साठवून ठेवेल्या पैशातून मिळत असेच. पैसे स्वयंपाक घरातील बरणीत पुरचुंडी बांधून ठेवणारी एक आजी मी बघितलीय. सोन्याचे दागिने जुन्या गोधडीला शिवून

सांभाळून ठेवणारे अजून एक आजी माला माहितीय. गोधडीच्या अनेकविध उपयोगापैकी हा उपयोग मी कधी बघितलेला नव्हता.

पातळ साड्या एकावर एक ठेवून त्या एकत्र धावत्या टाक्याने शिवून या गोधड्या बनवल्या जात असतं. या भरतकामाला 'कांथा' म्हणतात. पातळ दुपट्टे, धोतर, मलमलचे कपडे यावर होणारी भरतकाम पश्चिम बंगालमध्ये प्रसिद्ध आहे. छोट्या छोट्या गावांमध्ये आपले जुने कपडे पुन्हा अशा प्रकारे शिवून त्यातून घरातील नवीन वस्तु बनवणे हे या स्त्रिया करत असतं आणि घर सजवत असतं. ही एक प्रकारची बचतच झाली. अनेकविध रंग आणि वेगवेगळ्या प्रकारची नक्षी यामुळे हे रीसायकल्ड कपडे अजूनच सुंदर आणि उठावदार दिसत असतं

पहिल्या किंवा दुसऱ्या शतका पासून असलेली ही कला भरतकामातील सर्वात जुनी कला मानली जाते. धागा साधा सरळ रनिंग स्टिच (धावता टाका) त्यात कोणतीही कॉम्प्लेक्सिटी नाही. चादरी, उश्यांच्या खोळी, नॅपकिन्स बैठकीची कव्हर्स असं बरंच काही यातून बनवले जाई. पुढे हीच कला साड्यांवर आली. वेगवेगळे ड्रेस मटेरियल्स, दुपट्टे यावर दिसू लागली.

आता तर कांथा भरतकाम जगप्रसिद्ध झाले आहे. या भरतकामाचे सात वेगवेगळे प्रकार कांथामध्ये दिसून येतात. हे भरतकाम खूप सोपे असल्याने कोणीही करू शकते. त्यामुळे त्याचा प्रसारही भरपूर होत आहे. निसर्गाशी निगडीत गोष्टी, पानं, फळे, फुलं, प्राणी, पक्षी इत्यादी या डिझाईन्समध्ये आपल्याला दिसतात. सध्या हिंदुस्तान बाहेरही याचा प्रसार झालेला असल्याने अजूनही वेगवेगळ्या फॉर्म्स यात आपल्याला पहायला मिळतात. इजिप्शियन संस्कृती, पुराणकालीन घटना, भौमितिक आकार आता सगळे काही या भरतकामामधून दिसत. खूप नाजूक आणि ग्रेसफुल असे भरतकाम पूर्वी जारी सुती आणि रेशमी कपड्यावरच केले जात असले तरी ते आता शिफॉन, जॉर्जेट सारख्या सिंथेटिक कपड्यांवर पण दिसून येते.

बंगालच्या अगदी विरुद्ध दिशेला म्हणजे गुजरातेत दिसते ती कच्छी भारतकला. याला सिंधी स्टिच असेही म्हटले जाते.

अमॉरियातुन नोमॅ ड्सबरोबर चालत आलेली ही कला गुजरातेत रूजली आणि वाढतच गेली. खूप भौमितिक आकार असणार्या या डिझाईन्सचा अंदाज भरतकाम पूर्ण होई पर्यंत येत नाही. अतिशय व्हायब्रंट रंग यात आपल्याला दिसतात. स्त्रीयांचे साड्यांवरचे ब्लाऊज या भरतकामात सुंदर दिसतात. कच्छी भरतकामाचा ब्लाऊज आणि मॅचिंग प्लेन साडी हे अतिशय सुंदर कॉम्बिनेशन आहे. लग्नात मुलीला देणार्या ऐवजा मध्ये तिने भरतकाम केलेले कपडे असणे अत्यंत महत्वाचे मानले जातं. त्यामुळे मुलगी सुईदोरा हातात घेऊ लागली की तिला कच्छी भरतकाम शिकवले जातं. मग ते तिच्या वयाप्रमाणे वेगवेगळ्या डिझाईन्स आणि रंगांच्या माध्यमातून समृद्ध होत जातं. तसेच पुढच्या पिढीलाही हा वारसा बहाल केला जातो.

सर दी शान

गोर्यापान देखण्या पंजाबी मुलीच्या डोक्यावर फुलकारी ओढणी बघितली की 'फुलकारी तेरे सर दी शान पंजाबण' असं म्हणतात ते योग्यच वाटते. मूळ पंजाबी जाट लोकांची ही कला. फुलकारीचा अर्थ वेलबुट्टी, मुलगी जन्माला आल्यानंतर तिची आई,आजी,मावश्या या भरतकामाला सुरुवात करतात आणि तिच्या सप्तपदीच्या वेळी मुलीला ही ओढणी देतात.

हिंदूस्थानातील इतर बऱ्याच भरतकामा प्रमाणे ही कला आईकडून मुलीला अशी पिढ्यांपिढ्या चालत आलेली आहे. यातील डिझाईन्स आणि टाके याचे व्यवस्थित डॉक्युमेंटेशन करून ठेवलेले कुठे आढळत नाही.

खाडीच्या कपड्यावर हाती वळलेल्या आणि नैसर्गिक रंगांनी रंगवलेल्या धाग्यांनी हे भौमितिक भरतकाम केलं जातं. कपड्याचा पोत जितका स्मूथ तितके हे भरतकाम चांगल्या प्रतीचे मानले जाते. या पद्धतीने भरलेल्या

कपड्यांचे सर्वात जुने तुकडे हडप्पा संस्कृतीच्या अवशेषांमध्ये सापडले असून त्यावरी लाल रंग हा 'मंजिष्ठ' या वनस्पती पासून बनवलेला आहे. लाल रंग शक्यतो तरुणी वापरतात. चौरंगी फुलकारी ही वयस्कर स्त्रिया वापरतात. रोजच्या कपड्यांमध्ये निळा,काळा, रंग जास्त वापरला जातो. घरकाम करताना कपड्यावर पडलेले दाग दिसू नयेत म्हणून. पंजाबमध्ये कापसचे पीक जास्त त्यामुळे हा खाडीचा कपडाही तिथे जास्त बनत असतो. सध्या मात्र कर्मिशीअली विकणारी फुलकारी मशीनच्या सहाय्याने भरलेली दिसते. हिचे व्हायब्रंट रंग कोणत्याही कार्यक्रमाला फेस्टिव्ह स्वरूप देतात.

असंच अत्यंत रंगीबेरंगी भरतकाम म्हणजे बंजारा भरतकाम, लमाणी किंवा लंबाडा या जिप्सी समाजाचे. लमाणी म्हटलं की, अतिशय सुंदर भरतकाम केलेल्या त्यांच्या चोळ्या, त्यावरील आरशांचे तुकडे, केस बांधण्याची विशिष्ट पद्धत आणि पूर्ण हातभर घातलेल्या पांढऱ्या बांगड्या लक्षात येतात. या चोळ्या शक्यतो बॅकलेस असतात आंध्रप्रदेश, तेलंगणा येथील उष्ण हवामान असेल या कारणास्तव कदाचित. या डिझाईन्समध्ये भौमितिक आकार आपल्याला पहायला मिळतात. इतके प्रकार की समोरचा हरखून जावा. लमाणी स्त्रीच्या हातात कपडा,सुई आणि रंगीत धागा मिळाला की, तिच्या कल्पनाशक्तीला थांबवणे कठीणच! रंगीत धाग्याबरोबरच छोटे शंख,शिंपले,मणी आणि आरश्यांचे त्रिकोण,चौकोनी, गोल तुकडे हे या भरतकामाचे वैशिष्ट्य. आरशांनी भरलेल्या या कपड्यावर सूर्यप्रकाश खेळू लागतो तेव्हा ते अजूनच सुंदर दिसू लागतात.

मुळात उत्तर हिंदुस्तानी असणारी ही कला पायोपायी फिरणार्या या जिप्सी समाजाबरोबर साधारण 17 व्या शतकात औरंगझेब बादशहाच्या कारकिर्दीत दक्षिणेकडे आली. त्यांच्या वस्तीला 'तांडा' म्हटले जाते. ब्रिटिश काळात रेल्वेवर हातगाड्या खेचण्याचे काम हा समाज करत असे. आता रस्त्यावर किंवा बांधकामाच्या साइटवर हे लोक काम करताना दिसतात. कौतुक याचे वाटतं की, अगदी रस्त्यावर, तळतळत्या

उन्हातही लमाणी स्त्री तिच्या दागदागिन्यामध्ये आदि आपल्या इलाब्रेट अवतारात कष्ट करताना दिसते. मातकट आणि निळ्या रंगाच्या बेसवर हे भरतकाम केलं जातं. घागरे,चोळया,ओढण्या,बटुवे, याबरोबर डोक्यावर पाण्याचे घडे ठेवण्यासाठी लागणारी इंधोनी पण याच भरतकामाने सजवलेली आपल्याला दिसते.

कसुती भरतकाम

कर्नाटकातील भरतकामाला 'कसुती' म्हणतात. अतिशय इंट्रीकेट असं हे भरतकाम चालुक्य काळापासून चालत आलेलं आहे. राजघराण्यातील स्त्रियांना ज्या चौसष्ट कलांमध्ये पारंगत असाव्या लागतं त्यात कसुती भरतकामही येत असे. कर्नाटकी रांगोळीच्या वेगवेगळ्या डिझाईन्स कसुतीची प्रेरणा असे. दुरून ती ठिपक्या ठिपक्यांनी जोडलेल्या रांगोळी सारखी दिसते. सोनेरी-चंदेरी जारी आणि नाजूक आरसेही या भरतकामात वापरले जातात. अशा साड्या विशेष कार्यक्रमासाठी वापरल्या जातात. काळ्या रेशमी साडीवर कसुती केलेली चंद्रकळा आपण पाहतोच. मुलीच्या लग्नाच्या साड्यांमध्ये चंद्रकळा असावीच लागते.

हे भरतकाम अत्यंत क्लिष्ट मानले जाते. एका गरमेटवर भरतकाम करायला किमान 5000 टाके तरी घालायला लागतात. कपड्यांचे उभे आणि आडवे धागे मोजून घेऊन त्यावर हे भरतकाम केले जाते. या भरतकामासाठी गाठी मारल्या जात असल्याने पुढून आणि मागून हे सारखेच दिसते.

आपल्याकडे बऱ्याचदा आपल्या कलांचे विशेषतः पारंपरिकरित्या चालत आलेल्या कलांचे डॉक्युमेंटेशन केलेले फारसे दिसत नाही. कर्नाटकात

मात्र डिपार्टमेंट ऑफ सोशल वेलफेअर कसुती सेंटरची स्थापना करून या कलेला जीवंत ठेवण्याच्या दृष्टीने प्रयत्न चालू केले आहेत. खेड्यातील स्त्रियांना ही एक चांगली संधी मिळवून दिलीय. तरी हवा तसा प्रतिसाद नसल्याने ही काळही हळूहळू नष्ट होईल की काय ही चिंता वाटतेच आहे. कसुती जितकी इंड्रीकेट तिच्या अगदी उलट ओरिसातील पिपली या गावची 'पिपली ॲप्लिक भरतकला' हे एक पेंच वर्क असते हव्या त्या आकाराचा कपडा कापून तो विरुद्ध रंगाच्या कपड्यावर साध्या टाक्यांनी शिवला जातो आणि एक सुंदर रंगीबिरंगी डिझाईन तयार होते. त्याच प्रमाणे एका कपड्यावर दूसरा कपडा ठेवून वरचा कपडा हव्या त्या विशिष्ट आकारात कापला जातो जेणेकरून खालचा कपडा दिसू लागतो. याला रिव्हर्स ॲप्लिक म्हटलं जातं.

'पिपली' हे गाव ओरिसला राजाने या कलाकामांसाठीच वसवलं. जगन्नाथपुरीच्या देवरान याचा वापर खूप दिसून येतो जगन्नाथपुरीच्या रथ यात्रेतील तीन मुख्य रथावर या भरतकामाने सजलेली आवरणे घातली जातात. बलभद्राच्या रथावर लाल-हिरवा, सुभद्रेच्या रथावर काळा-लाल, आणि जगन्नाथाच्या रथावर पिवळा-लाल! हे रंग कायम असेच असतात. त्यात बदल होत नाही. याच पद्धतीने पेंचवर्क रथातील बैठका, आणि देवांच्या कपड्यांवर केलेले दिसते. 'दर्जी' समजतील लोकं जगन्नाथाची सेवा म्हणून हे भरतकाम करतात. निसर्गातील प्राणी, पक्षी, पुराणकालीन घटना, नवग्रह, डिझाईनमध्ये वापरले जातात. कधी कधी आरसे वापरले जातात. सूती कपडा जास्त प्रमाणात वापरला जातो. बैठकांची कव्हर्स, उशांचे अभ्रे, छत्र्या, आकाशकंदिल, लॅम्पशेड्स आणि तोरणे अशा घर सुशोभित करणार्या वस्तु इथे बनवल्या जातात. छत्र्यांसाठी शक्यतो पाणी न शोषणारा कपडा वापरला जातो आणि तंबू व शामियान्यासाठी मखमली!

हे भरतकाम कपड्याला तिसरे डायमेंशन देतं. पूर्वीपेक्षा फारसा फरक या टेक्निकमध्ये पडलेला दिसत नसला तरी रंगसंगतीमध्ये खूप प्रयोग होताना हल्ली दिसतात.

पिपली गावातील प्रत्येक रस्त्यावर या रंगीबिरंगी वस्तु दुकानांमध्ये, दुकानाबाहेर विकला ठेवलेल्या दिसतात. या गावात फेरफटका मारताना मी रंगधुंद होऊन गेले होते. लॅबर्नम गुलमोहोर,तामण आणि बहावा अगदी एकाचवेळी बहरून यावे असच काहीसे वाटलं होतं मला तेव्हा.

चीनी भरतकाम

देश कोणताही असो. तिथल्या आईचे स्वरूप वेगळे दिसत असलं तरी तिचा स्वभाव काही बदलत नाही. गेल्या काही लेखांमध्ये वाचताना आपल्या हे लक्षात आलं असेल की काही कला या पिढ्यांपिढ्या आईकडून मुलीला शिकवल्याच जातात. आजी-आई-मुलगी असा हा प्रवास चालूच राहतो. त्याला इतर देश ही अपवाद नाहीत.

भरतकामाची सुरुवात हिंदुस्थान आणि पौरात्य देशात झाली. या हस्तकलेचा उल्लेख आपल्या काही प्राचीन ग्रंथांमध्येही आढळतो. नंतरच्या काळात जसजशी दळणवळणाची साधने वाढत गेली तसतसा व्यापार आणि संस्कृतिक देवाणघेवाण वाढत गेली. आपल्या कलांवर बाहेरची छापही पडू लागली. त्या काळातील देवाणघेवाण म्हणताच एक शब्द पटकन नजरेसमोर येतो तो म्हणजे सिल्करूट.

या मार्गाने हिंदुस्तान आणि चीन या दोन्ही देशांमध्ये भरपूर व्यापार झाला साधारण 5000 वर्षांपूर्वी चीनमध्ये रेशमाचा शोध लागला. रेशमाचे किडे पाळून सिल्क बनवणारा चीन हा पहिलाच देश. हे रेशीम उच्च दर्जाचे असल्याने त्याचा वापरही त्याच पद्धतीने करण्यात आला. रेशमाशिवाय भरतकाम इथे मिळणे विरळच. माझ्या लहानपणी वडिलांबरोबर तेव्हाच्या प्रिन्स ऑफ वेल्स(आताचे छत्रपती शिवाजी महाराज वस्तु संग्रहालय) या मुंबईतील म्युझियमला भेट दिली असता, चिनी भरतकामाचे नमुने पाहून मी आवक झाल्याचे आठवतय. जगत इतकं सुंदर काही असूच शकत नाही असं माझ्या बालबुद्धीला तेव्हा वाटलं होतं. खरोखरच तिथे जाऊन बघवंच असं ते काम आहे. किती वर्ष ते भरतकाम करायला लागली असतील हाही प्रश्न तेव्हा पडला होता. कारण सगळं अगदी जिवंत

वाटावे असं होतं. कित्येक मीटर कपड्यावर हे काम केलेले दिसतं. एखाद्या छोट्या रुमालावर भरतकाम करताना आपले किती दिवस जातात! पर्वत, नद्या, पशू-पक्षी, फुले-फळे सगळा निसर्गच इथे कपड्यावर भरलेला आपल्याला दिसतो.

हान राजवटीत या कलेच्या भरभराटाला सुरुवात झाली. कच्चा माल मुबलक आणि मागणीही भरपूर हे वातावरण कायमच कलांच्या साठी पोषक ठरलेलं आहे. यानंतर टॅंग राजवटीत धार्मिक डिझाईन्स वाढली. बौद्ध धर्माचा प्रसार याच दरम्यान इथे होऊ लागला. बौद्धा भिक्षूनी आपल्या कथा चिनी भरतकामाच्या माध्यमातून सांगणे सुरू केले. अतिशय मोठ्या आकारात आणि प्रमाणात हे काम केलं गेलं. इंट्रीकेट काम आणि रंगकामाच्या अतिशय इन्स्पायरिंग शेड्स जन्माला आल्या. सॅटिन स्टिचचा जन्म याच कलावधीत झाला

नंतरच्या शुंग कलावधीत सॅटिन स्टिच पासून अनेक वेगवेगळे टाके बनवले गेले. भरतकामासाठी लागणार्या वस्तु उदा. सुया, धागे यावरही प्रयोग होऊन सुधारणा केली गेली. केसाइतके बारीक धागे आणि त्यांना साजेशा सुया अस्तीत्वात आल्या. जिवंत दिसणार्या पेंटिंग्सच्या प्रती भरतकामातून साकारल्या गेल्या. लाखो टाके आणि शेकडो वेगवेगळ्या रंगसंगती वापरल्यामुळे हे भरतकाम अत्यंत जिवंत, लाईफ लाईक भासू लागले.

पुढच्या मिंग राजवटीत भरतकाम हे सामाजिक कारणाकरिता वापरलं जाऊ लागलं. जास्त व्यावहारिक झालं. भरतकामाची टेक्निक्स सुधारली. याच काळात सिल्क ऐवजी इतरही मटेरियल्स वापरली जाऊ लागली. पुढे चिंग राजवटीत अनेक प्रादेशिक स्टायिल्स विकसित झाल्या. प्रत्येकवेळी स्वतःचा असा एक बाज होता. अनेक विषय वेगवेगळ्या तरहेने हाताळले जाऊ लागले. जपानी भरतकलेचाही प्रभाव या काळातील कामावर पडलेला दिसतो. हल्ली मात्र यांत्रिकीकरणामुळे आणि चीनच्या सध्याच्या क्वांटिटीच्या धोरणामुळे बरचसं भरतकाम मशीनवर झालेलं आपल्याला आजकाल दिसतं.

तिबेटी थांका

काही वर्षापूर्वी मी धर्मशाला मॅक्लोडगंजच्या दौर्यव्र असताना दलाई लामा यांचे वास्तव्य असलेल्या आणि आजूबाजूच्या काही वास्तूंना भेट देण्याचा योग आला होता. तेव्हा एका भल्या मोठ्या हॉल मध्ये एका भल्या मोठा थांका (पडदा) पसरवलेला पाहिला होतं. आणि त्यावर काही तिबेटीयन स्त्री पुरुष भरतकाम करत होते. मी पाहिलेल्या भरतकामाच्या इतक्या सार्या नमुन्यातील हा सर्वात मोठा! त्याचा तो अवाढव्य आकार आणि उठावदार रंगसंगती आजही नजरेसमोर आहे. ज्या कुशलतेने आणि जिद्दीने ते कलाकार भरतकाम करीत होते ते पाहून हा पूर्ण व्हायला कित्येक महीने लागली असतील हा विचार मनात आल्याशिवाय राहिला नाही. साधारण एक ते दीड फुटाचा आयतकृती थांका भरायला एक ते दीड महिना लागतो.

लडाख येथील 'हेमीस' या मोनास्ट्रीत दर बारा वर्षांनी होणार्या हेमीस महोत्सवात एक थांका जनतेसाठी उलगडला जातो. त्याची ऊंची जवळजवळ दोन मजली असते. यूनेस्कोने इंटरजीबल कल्चर हेरिटेजच दर्जा या भरतकामाला दिलेला आहे. थांका बनविण्यास येणे ही एक जीवनकलाच आहे असं ही लोकं मानतात.

एका लकडी फ्रेमवर बसवून या आयताकृती थांकांवर भरतकाम केलं जातं. याची डिझाईन्स इंट्रीकेट असतात. कपड्यावर एक विशिष्ट रसायन लावून गुळगुळीतपणा आणला जातो आणि मग त्यावर डिझाईन चितारले जाते आणि त्यानंतरच पॅचवर्क आणि भरतकाम सुरू होते भरतकामाचे विषय हे बुद्ध आणि त्याची अनेक रूपे आणि त्याच्याशी निगडीत घटनांवर आधारित असतात. त्यामुळे भरतकाम करणारे कलाकार फक्त कलाकुशल असून चालत नाहीत, तर त्यांना भरतकामाचा विषयही व्यवस्थितपणे माहीत असणे गरजेचं असतं. शरीराचे प्रमाण, आकार, रंग, उभे राहण्याची धाटणी, हाताची पोजिशन आणि इतर महत्वाची अंग अत्यंत योग्यरित्या इथे चितारणे गरजेचे असते. कारण

बुद्धाच्या बाह्यस्वरूपा इतकेच त्याचे सदगुणही या कलाकृतीमधून प्रतीत होणे आवश्यक असते. त्यामुळे त्यांच्या प्राचीन ग्रंथातील नियम इथे काटेकोरपणे पाळले जातात. थांकावर देवाची प्रतिमा भरायची असल्यास तिचे डोळे मात्र बौद्ध रीतीरिवाजा प्रमाणे एका विशिष्ट दिवशीच चितारले आणि भरले जातात.

या पद्धतीचे भरतकाम या थांकांवरच न राहता त्यांच्या वेगवेगळ्या टोप्या,रोब्ज,जॅकेट्स,रेशमी ब्लाऊज, बॅग,बैठका, उशांच्या अभ्र्या वरही केलेलं आपल्याला दिसते. उत्तरेकडील बर्‍याचशा शहरात फिरायला जातो तेव्हा तिथे एक तिबेटीयन कॉलनी वसलेली आपल्याला दिसते. चिनी आक्रमणाला कंटाळून आलेल्या या लोकांना हिंदुस्तानने आश्रय दिला असला तरी त्यांचे जीवन काही सुखकर असेल वाटत नाही. अशावेळी आपण जेव्हा त्यांनी बनवलेला थांका,प्रेअर प्लाग, छोट्या स्लिंग बॅगची खरेदी स्वतःसाठी किंवा आपल्या मित्रपरिवारासाठी करतो तेव्हा या अतिशय कनवाळू आणि शांतताप्रिय लोकांना आपण नकळत मदतच करत असतो.

जपानी रशियन भरतकाम

बौद्ध धर्माचा अंमल असलेलं अजून एक भरतकाम म्हणजे जपानी भरतकाम. 1600 वर्षांपूर्वी एखादी वस्तु शिवून दुरुस्त करण्यासाठी सुरू झालेले हे टेक्निक पुढे कपडा सजवण्यासाठी वापरण्यात येऊ लागलं. बौद्ध धर्माच्या प्रतिमा याच पद्धतीने कपड्यावर भरल्या जाऊ लागल्या. सुरुवातीला श्रीमंत लोकांच्या रोब्जवर हे भरतकाम केलं जात असे. नंतर हळूहळू सामान्य जनांसाठी उपलब्ध होऊ लागले. हृदयात जे आहे ते हाताच्या माध्यमाने आणि सुईदोर्याच्या सहाय्याने कपड्यावर भरण्यासाठी हृदय साफ असणे गरजेचे आहे ही या लोकांची धारणा. भरतकाम त्यांना आध्यात्मिक वाटते. इतर देशातील भरतकामाप्रमाणे जपानी भरतकलेचीही चार प्रमुख अंगे म्हणजे डिझाईन्स,रंग,भरतकामाचा

प्रकार आणि वापरली जाणारी टेकनिक्स त्याचे पारंपरिक ड्रेसेस, दरबारी कपडे आणि किमोनो हे या भरतकामाने सजवलेले आपल्याला दिसतात. त्यांचे रंगमंचही यात भरतकामांनी भरलेले दिसतात.

हे सर्व शिकवण्यासाठी जपानमध्ये भरतकामाच्या शाळाही होत्या. इतर देशी स्थायिक झालेल्या जपानी लोकांनी त्या त्या देशातही अशा शाळा उघडलेल्या आहेत.

डिझाईन डेव्हलपमेंट साठी हल्ली संगणकांची ही मदत केली जात आहे. वॅन घोघ सारख्या अनेक सुप्रसिद्ध चित्रकांची चित्रे आता या भरतकामाच्या माध्यमातूनही साकारली जात आहेत. यामुळे या कलेचा प्रसार होण्यास मदतच झालेली आहे. हे भरतकाम करताना आपल्याला खूप छान वाटत आणि त्यामुळे आपलं आयुष्य जास्त सुंदर झालं आहे असं हे भरतकाम करणाऱ्या लोकांना वाटतं. जपानी लोकांची शिस्त आणि समर्पित वृत्ती त्यांनी या माध्यमातून इतरांना देऊ केलेली आहे हे यावरून दिसून येते.

या आणि आतापर्यंत आपण पाहिलेल्या भरतकामा पेक्षा खूप वेगळे असलेले भरतकाम म्हणजे रशियन भरतकाम. तिथल्या प्रत्येक भागाचे भरतकाम आणि त्याची शैली वेगळी आहे. उत्तरेकडील थंड प्रदेशात रंगसंगतीत खूप कमी रंग वापरलेले दिसतात. जसजसे दक्षिणेकडे येऊ तर तिथला निसर्ग ही रंगीत आणि ते रंग भरतकामामधे ही प्रतीत होताना आपल्याला दिसते. भौमितिक आकाराची पाने, फुलं, प्राणी, पक्षी, स्त्रिया, उमलणारे झाडे, पंजावर केलेलं वाघ ही नेहमीची डिझाईन्स. त्यांच्या लोकललेचे दर्शन आपल्याला त्यांच्या भरतकामामधून दिसते. वर्तुळ, हिरे, गुलाबाच्या कळ्या ही सूर्यांची प्रतीके, उमलणारी झाडे, स्त्री ही फर्टिलिटीची तसेच पक्षी वसंताचे आगमन दर्शवतात. बर्फ पडल्यानंतर खिडक्यावर तयार होणाऱ्या बर्फाच्या नक्षीपासून प्रेरित झालेली डिझाईन्स ही आपल्याला दिसतात.

ज्या ड्रेसवर भरतकाम करायचं आहे त्याचा पॅटर्न किंवा लेआऊट लक्षात घेऊनच मग भरतकामाची रचना केली जात असे. मेंढ्यांपासून

बनवलेल्या लोकरीचा वापर थंड हवामानामुळे साहजिकच जास्त होता. रशियन नद्यामधील मुबलक मोती ही आपल्याला या भरतकामामधे वापरलेले दिसतात. नंतर जसे आंतरराष्ट्रीय दळणवळण वाढले त्यानंतर रेशमचा आणि इतर जवाहरांचा वापरही यात झालेला आपल्याला दिसतो. हे सर्व भरतकाम शक्यतो हिवाळ्यात म्हणजे जेव्हा शेतीची कामं, कमी असत आणि थंडीमुळे घराबाहेर पडणे जिकिरीचे होत असे तेव्हा केलं जातं. बर्याचदा मेणबत्तीच्या प्रकाशात हे काम केलं जात असे. त्यामुळे सफेद कपड्यावरच सफेद भरतकाम केल जात असे असं म्हणतात. स्वतःच्या घरादाराला, नातेवाईकांना, जनावरांना दृष्ट किंवा कोणाची नजर लागू नये यासाठी काही लहान वस्तुही (चार्म्स) या भरतकामाने सजवल्या जात असतं. शक्यतो पांढऱ्या कपड्यावर लाल आणि लाल कपड्यावर पांढरे भरतकाम आपल्याला दिसते. मध्य रशियन भरतकाम मात्र अनेक रंगत केलेले दिसते. शर्ट्स, पिनाफोर्स(एप्रन्स), शाली, विजारी, जॅकेट्स आणि बुट्स ही भरतकामाने सजवले जात. त्यासाठी लेसिस आणि रिबिन्सचाही वापर केला जात असे.

मुलीच्या वयाच्या सातव्या आठव्या वर्षी सुरू करण्यात आलेल्या भरतकामात इतक्या वस्तु तिच्या वयाच्या पंधराव्या वर्षा पर्यंत बनवल्या जात की त्या तिला लग्ना नंतरही काही वर्षे पुराव्या. नवरदेवाकडच्या लोकांना भरलेले टोवेल्स भेट देण्याची पद्धत होती. त्याबरोबर तिचे रोजचे कपडे आणि घरात लागणार्या इतर वस्तु ही या मुली बनवत. आपल्याकडे लग्नात रुखवत मांडतात तसेच या मुद्दणे इतकी वर्ष केलेलं हे भरतकामांचे सुंदर नमुने तिच्या लग्नात मांडून तिच्या कलेचं कौतुक तेव्हा केलं जात असे.

इंग्लिश रंगसंगती

लहानपणी आईवडिलांबरोबर कपडे खरेदीला जात असू तेव्हा वडील एकदा तरी म्हणायचे की हा रंग इंग्लिश आहे आणि हा हिला छान दिसेल. ओल्ड रोझ सारखे अनेक रंग टिपिकली इंग्लिश आहेत. माझ्या वडिलांना त्यांच्या लहानपणी सांभाळयला एक इंग्लिश गव्हर्नेस होती. तिच्या इन्फ्लुएंसमुळे असेल कदाचित त्यांना या रंगांबद्दल खूप आत्मीयता होती नंतर माझ्याहि वॉर्डरोबमध्ये असेच रंग दिसू लागले.

ग्रे आणि त्याच्या इतर रंगातील छटा ही माझी आवडती पॅलेट नंतर जेव्हा टेक्स्टाइल डिझायनर म्हणून 'श्याम आहुजा कार्पेट्स आणि धरीज' या कंपनीत पहिल्यांदा नोकरी केली तेव्हा मी याचा रंगांमध्ये खेळले. या कंपनीत विणलेल रग्ज, धरीज आणि कार्पेट्स जगभर एक्सपोर्ट होत असत. त्यामुळे हलक्या आणि टर्शरी रंगसंगती वापरल्या जात असत. रंग हा माझा सर्वात आवडता विषय आहे हे मला साधारण याच दरम्यान जाणवू लागले.तेव्हा ही अशी कल्चरल देवाणघेवाण होणे साहजिकच होते. कारण ईस्ट इंडिया कंपनी हिंदुस्थानात आल्यापासून ही सुरुवात झालेली होती. त्यांनी आपले आकृतीबंध घेतले आपण त्याचे रंग!

ब्रिटिश बेटांवर नवव्या शतकापासूनच भरतकाम अस्तीत्वात होते. तोच वारसा पुढे इंग्लंडच्या भरतकामाने उचलला. 13/14 व्या शतकात या भरतकामाने अत्युच्च शिखर गाठले. राणी एलिझाबेथच्या काळात भलेमोठे पडदे आणि खुर्च्यांवरच्या कव्हर्सवर मनोवेधक नक्षी, अनेक रंगात भरली गेली. त्याला क्रेवल किंवा मिश्र भरतकाम म्हणतात. हा टाका भरीव असतो. त्यामुळे भरतकाम उठावदार होते.

सोळाव्या शतकाच्या शेवटी स्पॅनिश ब्लॅक वर्क हे इंग्लंडमध्ये खूपच लोकप्रिय झालं. स्पेनची राजकन्या कॅथरीन आणि तिच्या सख्यांनी हे इंग्लंडमध्ये आणले. पांढऱ्या लिनन सारख्या कपड्यांवर काळ्या रेशमाने हे भरलं जात असे.

'ब्रॉडरी' अँग्लाइज' हे नावाचे फ्रेंच असणार पण मूळ इंग्लिश असलेले आयलेट वर्क (डोळ्यासारखे) भरतकाम नंतर अठराव्या शतकाच्या उत्तरार्धात आणि एकोणीसाव्या शतकाच्या सुरुवातीला खूप गाजले हे

भरतकाम नाजूक आणि क्लिष्ट असून त्यात गोल आणि लांब छिद्रांचे नक्षीकाम असते आणि हे काम पांढऱ्या धाग्यांनी पांढऱ्या कपड्यावर केले जाते.

आयरलंड या ब्रिटिश बेटावर ऑर्गंडी आणि नेट वापरून केलेले नाजूक आणि क्लिष्ट ऑर्गंडी ॲप्लिक प्रसिद्ध आहे. आयरीश लोकांचे माऊंट मेलिक वर्क ही वैशिष्टपूर्ण असते. पांढऱ्या पार्श्वभूमीवर पांढऱ्या धान्याने किंवा त्याच कपड्याच्या रंगाचे धागे वापरून हे भरतकाम केले जाते.

आपल्या देशाबरोबर अशीच कल्चरल देवाणघेवाण असलेला दूसरा देश म्हणजे अमेरिका. या देशात भरतकलेची खास परंपरा नाही. काटकसरीसाठी कपड्यांचे तुकडे जोडून केलेले आणि जाड वातीच्या धाग्यांनी चादरी हे जुने अमेरिकन प्रकार होते. कॅडल ड्युक भरतकला, तुकडे जोडून केलेले पॅचवर्क, कपड्यांच्या तुकड्यांच्या फुलांचे सुशोभीकरण ठिगळकाम, फेल्ट ॲप्लिक, हकबेक ॲप्लिक, आणि रजईकाम ही विद्यमान अमेरिकन भरतकामाची वैशिष्ट्ये. लेस वापरूनही केलेले कामही आपल्याला इथे दिसते. अमेरिका इतर देशांतील जनतेला आपल्यामध्ये सामावून घेत असल्यामुळे इतर देशातील कल्चरल देवाणघेवाण इथे ही झालेली आपल्याला दिसत राहते.

ये है इंग्लिश स्टाईल....

चुणीकाम (स्मोकिंग) रजईकाम (क्विल्टिंग) आणि रंगीत सुशोभित ठिगळकाम ही पण इंग्लिश भरतकलेची इतर वैशिष्ट्ये लहानपणी आई माझ्या बऱ्याचश्या फ्रॉक्सवर हे स्मोकिंग करत असे. ठिगळकाम हे जारी मूळचे इराकी, इजिप्शियन, इटालियन असले तरी इंग्लंडने त्यात शाडो क्विल्टिंग आणि स्टेप ॲप्लिक सारख्या टेक्निक्सनी मोलाची भर घातली आहे. पानाफुलांनी सजलेल्या या इंग्लिश भरतकामात नक्षीची उपयुक्तता आणि योग्यता महत्वाची असे तसेच सौंदर्य हेही या भरतकामाचे वैशिष्ट्य!

यूरोपियन भरतकाम

भरतकाम हे फॅशन व्यवसायातील एक महत्वाचे अंग आहे आणि फॅशन बदल अभ्यास करताना वेगवेगळी भरतकामे अभ्यासणे गरजेचे होते. व्यावसायिक आणि हौशी अशा दोन्ही पातळ्यांवर हे होत असतं. अगदी मध्ययुगापसूनच युरोपमध्ये ही भरतकाम करणार्या संस्था अस्तीत्वात होत्या.

इटली आणि फ्रांसमध्ये अतिशय उच्च दर्जाचे भरतकाम केलं जात असे. चर्चसाथी सगळ्यात जास्त भरतकाम केलं जाई. धर्मोपदेशकांचे कपडे, चर्चमधील वॉल हॅंगिंग, बायबल, ही भरतकामाने भरले जात असे. चर्चसबरोबरच राजघराण्यातील लोकांसाठी केलेले भरतकामही अतिशय उच्च दर्जाचे असे. ही मोठी घराणी या भरतकाम करण्याच्या कलाकारांना आपल्याकडे नोकरीलाच ठेवत असतं. रोजच्या वापरतील आणि दरबारातील त्यांचे कपडे, दरबारातील फर्निशिंग आणि सजावटीसाठी लागणारे कापड इत्यादि बनविण्यासाठी. या कलाकारांपैकी एक चार्ल्स जर्मन द सेंट ऑबीन (1721-1747) याने भरतकामावर एक प्रबंध लिहिला होता. ज्यामध्ये भरतकामाचा इतिहास, व्याख्या, लागणार्या विशिष्ट वस्तूंची माहिती आणि वेगवेगळे धागे आणि त्यांना सुयोग्य टाके यांची रीतसर माहिती होती. हे लिखाण व्यवसायिकांच्या उपयोगी पडत होते. कारण ते तांत्रिक होते. हौशी भरतकाम करणार्यांसाठी ही बरीचशी पुस्तके लिहिली गेली होती. जोहान फ्रेडरीक नेट्टो याने ही लिहलेली आहेत.

घराघरातून, मुलींनी भरतकामात कुशल असणं, हे चांगले लक्षण मानलं जाई. या मुलींना शिस्तबद्धपणे भरतकाम यावे यासाठी भरतकामाचे काही विशिष्ट नमुने तयार केले जात असत. लांबट पट्टीसारखे दिसणारे हे नमुने वेगवेगळ्या टाक्यांनी भरलेले असतं. अक्षरे आणि आकडेही डिझाईन्स म्हणून वापरले जात.

युरोपमधील प्रत्येक राष्ट्राची स्वतःची अशी एक स्टाईल असली तरी वर नमूद केलेल्या गोष्टी कॉमन होत्या. भरतकाम करणारी व्यक्ति जसजशी

या कामात निपुण होत जाई तसतसे जास्त कठीण डिझाईन्स,चित्रे भरण्याचा प्रयत्न केला जाई. याचे सर्वोत्कृष्ट नमुने म्हणजे भरतकामाने भरलेल्या दागिने किंवा इतर मौल्यवान वस्तू ठेवायच्या पेट्या (बॉक्सेस) त्यावर बायबल किंवा इतर रूपकात्मक डिझाईन्स भरली जात असतं. बरेचसे व्ययसायिक कलाकार भरतकामाची रेडिमेड किट्स बनवून हौशी लोकांसाठी विक्रीला ठिबत असतं. त्याचप्रमाणे डिझाईन्सची पुस्तके ही विकली जात. ज्यामध्ये प्रामुख्याने कृष्णधवल डिझाईन्स असतं. काही किमती पुस्तकामध्ये हाती रंगवलेल्या डिझाईन्सच्या प्लेट्सही पाहायला मिळतात. राणी युजीन हिचे दरबारी कपडे बनवणारा चार्ल्स फ्रेडरीक वर्थ यूआने एका मण्याने भरलेल्या ड्रेसला 1855 मध्ये उत्कृष्ट डिझाईनचे मेडल मिळाल्याचे लिहिले गेलेले आहे. जीन लानबीन हिने प्रथम मशीन एम्ब्रोडरीचा प्रयोग केलं. सध्या सगळीकडेच ती आपल्याला पाहायला मिळते. झांड्रा हॉड्स सारख्या डिझायनर्सनी भरतकाम आपल्या कपड्यावर अशा प्रकारे वापरले की कपडा एखादा आर्टपीसच वाटावा. स्टेन्सिल,बाटीक,क्विल्टिंग आणि हाती केलेले रंगकाम यांना अजून एक डायमेंशन देण्यासाठी भरतकामाचा उपयोग करण्यात येऊ लागला. मी स्वतःयाच पद्धतीने काम करते. इव्हज सेंट लॉरेंट सारख्या डिझायनरने शेतकऱ्यांच्या स्टायल आपल्या स्कर्ट आणि ब्लाऊझेस मध्ये आणल्या. निना रिच्ची, क्लोई यांनी भरतकाम इतकं नाजूकरीत्या वापरलं की त्यांचे कपडे त्यामुळे अतिशय फेमिनीन आणि सेंशुअस वाटू लागले. आपल्याकडे हिंदुस्थानातही फॅशन डिझायनर्स भरतकामाचा भरपूर वार करताना दिसतात. त्यांच्या कपड्यांमध्ये! आपल्या आजूबाजूला दिसणार्या जवळजवळ प्रत्येक सुंदर गोष्टीला या भरतकामाच्या माध्यमातून जगभरातील कलाकारांनी कपड्याच्या विणीत बंदिस्त करून आपण सर्वांसाठी हा अमूल्य खजिना जपून ठेवलाय हे नक्की.

श्रीमंत छंद

भरतकाम करणे हे युरोपातील श्रीमंत स्त्रियांचा आवडीचा छंद होता. ते करताना स्वतःचे पोर्ट्रेट काढून घेणे हाही. प्रसिद्ध चित्रकारांकडून अशी स्वतःची पोर्ट्रेट त्या काढून घेत असतं. त्यांचे कपडे हे अतिशय उत्तमरित्या भरलेले असतं. भरतकामामुळे कपड्यांची किंमत वाढते. कारण त्यासाठी लागणारा वेळ आणि वापरल्या गेलेल्या किमती वस्तू. उदा. रेशीम, हिरे, जवाहरात, मोती, इतर प्रेशियस स्टोन्स इत्यादि. या सगळ्यांमुळे हे कपडे बहुमोल होत असत आणि म्हणूनच त्या काळातही भरतकाम करणारे कलाकार फॅशन हाऊसेसचे महत्वाचे घटक मानले जात.

सुपर क्रिएटिव्ह

कुठल्या मॉडेलने कोणता ड्रेस घालायचा पासून, नेल पॉलिश कोणते लावायचे, तिचा मेकअप कसा असावा, कोणत्या संगीतावर तिने कोणती मूव्ह करावी हे सगळेच हे डिझायनर्स ठरवतात आणि त्यात त्यांचाच शब्द शेवटचा असतो.

हे सगळं सुपर क्रिएटिव्ह ब्रेन्स असतात. वेगवेगळ्या फॅशन इंस्टिट्यूट मध्ये दरवर्षी शेकड्यांनी डिझायनर्स बाहेर पडत असतात. पण त्यातील काहीच जण जगाच्या नकाशावर दिसतात. तिथे ते आपल्या कौशल्याने वेगळेपणाने पोचलेले असतात.

टाइम मॅगझिनने प्रसिद्ध केलेल्या 20 व्या शतकातील 100 महत्वाच्या व्यक्तींमध्ये फक्त एकाच फॅशन डिझायनरचे नाव होते. ती होती 'कोको शेनल' एका अनाथालयात वाढलेली आणि पोटापाण्यासाठी काहीतरी करता यावे म्हणून शिवणकाम शिकवले गेलेली कोको सुरुवातीला एक साधारण गायिका म्हणून काम करत होती. एक फॅशन डिझायनर म्हणून स्वतःचे पहिले बुटीक तिने 1910 साली उघडले. 1920 साली तिने शेनेल नं 5 हे परफ्यूम लॉन्च केले. 1926 साली डिझाईन केलेला 'लिटल ब्लॅक ड्रेस' नंतर 'शेनल फोर्ड' म्हणून ओळखला जाऊ लागला. जो आजही

तिच्या ब्रँड च ट्रेडमार्क आहे स्त्रियांच्या कपड्यांमध्ये (विशेषतः आतील) तिने पहिल्यांदा जर्सी कापडाचा वापर केलं. कोणतीही खास बॅकग्राऊंड नसताना पुर्णपणे स्वबळावर कोकोने सुरू केलेला हा ब्रँड आज जगातील सर्वोत्कृष्ट फॅशन ब्रँड्समध्ये गणला जातो

जीऑर्जिओ अरमानी हा इटालियन डिझायनर त्याच्या एलिंगंट कपड्यांसाठी आणि वेगळेपणासाठी प्रसिद्ध आहे. कपड्यांबरोबरच इतर ॲक्सेसरीज, परफ्यूम्स, हॉटेल्स, रेस्टोरंट्स, आणि कॅफेही त्याच्या ब्रँडच्या खाली येतात.

एका कपड्याच्या दुकानातील खिडकीत कपडे अरेंज करायला एका फोटोग्राफरला मदत मदत करता करता अरमानी स्वतःकपडे डिझाईन करू लागला आणि फ्रिलांसिंग करू लागला. साधारण 1920 च्या दरम्यान तो ते इतर फॅशन हाऊसेसना पाठवू लागला. 1925 साली त्याने स्वतःचा ब्रँड सुरू केला आणि 1929 अंधे

जीऑर्जिओ अरमानी कॉर्पोरेशनची सुरवात केली. त्याची ही कंपनी कपडे, अंतर्वस्त्रे, स्विमवेअर आणि इतर ॲक्सेसरीजही बनवते. आता तर अरमानी ज्युनियर्स, अरमानी जीन्स, एम्पोरिओ, या नावाखाली स्टायलिश कपडे किफायतशीर दरामध्ये विक्रीस असतात. सर्वसाधारणपणे या डिझायनर्सच्या कपड्यांच्या किमती सर्वसामान्य व्यक्तींना परवडनार्या नसतात.

अशा या डिझायनरला हॉलीवूडने ही डोक्यावर घेतलं तर आश्चर्य काय वाटायचे? वेगवेगळ्या 100 फिल्मसवर काम करताना त्याने पेनेलोपे कूझ, ॲन हाथवे, मेगन फॉक्स, अशा सुप्रसिद्ध अभिनेत्रींसाठीही पोशाख डिझाईन केलेले आहेत.

फॅशन डिझायनर्स बदल आपल्याला नेहमीच एक कुतूहल वाटत असते. त्यांनी डिझाईन केलेले कपडे फॅशन मॉडेल्सच्या शरीरावर आपण बघत असतो. सुप्रसिद्ध व्यक्तींनाही असेच सजवण्याचे काम ही मंडळी करत असतात. परंतु ते स्वतः फारसे जनतेसमोर येत नाहीत. फॅशन शोच्या वेळी शेवटी मॉडेल्सना घेऊन रॅम्पवर पटकन येऊन जातात तेवढीच

त्यांची आपल्याला मिळालेली झलक. बॅकस्टेजवर मात्र त्यांचाच कंट्रोल असतो.

एक कॉटन पॅट 2000 डॉलर्सना

माझ्या एका डिझायनर मित्राने एक कॉटन पॅट 2000 डॉलर्सना दहा – बारा वर्षांपूर्वी विकल्याचे लक्षात आहे. अशावेळी किफायतशीर भावात असे चांगले कपडे देण्याचा त्यांचा हेतु त्याच्याबद्दल खूप काही सांगून जातो. त्याच्याच शब्दात बोलायचे तर ‘माझ्या कपड्यांमुळे लोकांची इमेज सुधारावी ही माझी इच्छा ते वापरून त्यांचा आत्मविश्वास वाढावा आणि त्यांना आनंद मिळवा असे मला वाटत राहते.!’

वस्त्र शिल्पकार पिअर कार्डिन

‘मला कोणी टॉयलेट पेपर डिझाईन कार्याला सांगितला तर मी तोही करेन.- पिअर कार्डिन

बघताक्षणी त्याची डिझाईन्स अगदी वेगळी वाटतात. हे कपडे आहेत की शिल्प हे कळू नये. प्लेन, भौमितिक कट्स त्याच्या डिझाईन्सचे वैशिष्ट्य, सायन्स आणि टेक्नॉलॉजी ही त्याची प्रेरणा. असा हा 1922 मध्ये इटली मध्ये जन्मलेला पिअर कार्डिन नावाचा गृहस्थ वयाच्या 94 व्या वर्षी ही फॅशनच्या दुनियेत कार्यरत आहे.

लहानपणापासूनच पिअर कार्डिन यांना फॅशनची आवड. त्यामुळे सुरुवातीला विंची येथील एका टेलरकडे त्याने काम करायला सुरुवात केली. 1945 च्या दरम्यान पॅरिस येथे शिफ्ट झालं पहिली काही वर्षे वेगवेगळे जॉब्स करण्यात गेली. जीऑ कॉक्टोऊ या फ्रेंच सिनेमा दिग्दर्शकाशी त्याची ओळख झाली. ज्याने कार्डिनला स्वतःच्या सिनेमाचे कपडे डिझाईन करण्यास सांगितले. त्यानंतर कार्डिन, डिओर या सुप्रसिद्ध फॅशन हाऊसमध्ये कामाला लागला. जिथे तिने ‘न्यू लुक’ही लाइन सुरू करण्यास मदत केली. दुसऱ्या महायुद्धामुळे बऱ्याचशा स्त्रिया पुरुषी कामे करू लागल्या होत्या. कारण त्यांचे पुरुष युद्धावर गेलेले होते. तेव्हा त्यांनी

पुरुषी कपडे घालून वावरणे साहजिकच होतं. त्या स्त्रियांना पुन्हा एक फेमिनीन लुक द्यायचं काम या लाइन मधील डिझाईन्सनी केलं असलं तरी पुढे मात्र कार्डिनची डिझाईन्स युनिसेक्स किंवा असेस्कशुअल म्हणून ओळखली जाऊ लागली.

1950 च्या दरम्यान त्याने ख्रितीयांना डिओर याची कंपनी सोडून स्वतःची कंपनी सुरू केली. तेव्हा डिओरने गुलाबाचा बुके पाठवून त्याला शुभेच्छा तर दिल्याचं पण स्वतःकडे जास्त झालेले क्लायंट्स ही कार्डिनकडे फिरवले. जेमतेम 20 कारागिरांबरोबर सुरू झालेला पिअर कार्डिनचा बिझनेस पुढे एक मोठे कॉर्पोरेशन बनला. फक्त श्रीमंतांसाठी असणारे कपडे सर्वसामान्यांसाठी खुले करू इच्छिणाऱ्या डिझायनर्स मध्ये पिअर कार्डिनचे नाव येतच.... हातात येईल ते सर्व डिझाईन केले. त्यांना नवीन व्याख्या दिल्या. त्याच्याच भाषेत सांगायचे तर माला कोणी टॉयलेट पेपर डिझाईन कारला सांगितले तर मी तो ही करेन!

1953 मध्ये 'इव्ह' आणि 1957 'अॅडम' अशी स्त्री पुरुषांसाठी वेगवेगळी बुटिक्स त्याने सुरू केली त्यानंतर मात्र त्याने फ्रांसच्या बाहेर प्रेरणा शोधायला सुरुवात केली. जपान येथे पोहोचला. तिथल्या बुंका फुकोसाई या फॅशन इन्स्टिट्यूट मध्ये काही काळ ऑनररी प्रोफेसर म्हणून काम केलं. श्री डायमेंशनल कट्ससाठी एकेक महिन्याची वर्कशॉप्स तिथे घेतली.

1960 नंतरची त्यांची डिझाईन्स सायन्स आणि टेक्नॉलॉजीवर आधारित होती आणि स्पेस एज लुक; म्हणून प्रसिद्ध होती, त्याने डिझाईन केलेला 'बबलड्रेस' फारच गाजला होता. काही काळा नंतर त्याने लहान मुलांसाठी एक फॅशन लाइन सुरू केली. पुरुषांच्या कपड्यांमध्ये त्याने आणलेला लुक इंग्लंड, अमेरिकेने जोरात उचलून धरला.

शंभरीच्या जवळ पोहोचत असलेली ही व्यक्ति आजही पॅरिस येथे काम करत असते आणि जगातील काही अतिशय श्रीमंत आणि एंफ्ल्यूएंशल व्यक्तिमत्त्वामधे पिअर कार्डिन हे नाव येतं. खरोखरच प्रेरणादायी हे व्यक्तिमत्व आहे.

डिझाईन्स ब्रँड बनली

कित्येक दशकांत कार्डिन यांची डिझाईन्स कपड्यापुरती न राहता ती फर्निचर,फ्राइंगपॅस, बॉटल्ड वॉटर(पिण्याचे पाणी) 3 गाड्या (ऑटोमोबाइल्स),पेन्स, इत्यादि पिअर कार्डिन या ब्रँडखाली बनत राहिली. सुरूवातीला लोकांनी या अतिब्रँन्डीगचा जारी विरोध केलं असला तरी आजच्या काळात ब्रँडची पॉवर काय आहे हे आपण सर्व जाणतोय. आज त्यांनी डिझाईन केलेल्या वस्तूंचे एक म्युझियमही आहे.

न्यू लुकवाला डीऑर !

आनंदी असणे हेच सौंदर्याचे गुपित आहे. त्याशिवाय सुंदरतेला काही अर्थ राहात नाही असं मानणारा ख्रिस्तीआन डीऑर फ्रान्सच्या उत्तरेकडील एका समुद्रकिनारी वसलेल्या गावी 1905 साली जन्मला. तो न्यू लुकवाला होता हे मान्य करावंच लागेल.

ख्रिस्तीआन स्वतः अतिशय अंधश्रद्धाळू होता. आपल्या कोणत्याही शो पूर्वी तो टॅरो कार्ड रीडरकडे जाऊन येत असे आणि त्याच्या सल्ल्यानुसार वागत असे. (आपल्याकडे हे नवीन नाहीच फक्त टॅरोच्या ऐवजी ज्योतिषी,वगैरे वगैरे) त्याच्या प्रत्येक शो मध्ये त्याच्या जन्मगावाचे नाव असलेला एक तरी ड्रेस असेच. तसेच एक तरी मॉडेल हातात फुलांचा बुके घेऊन रॅम्पवर चालत असे वयाबरोबर त्याची ही अंधश्रद्धा वाढतच गेली होती. असेही म्हणतात.

वडिलांच्या हट्टापायी राज्यशास्त्र शिकावं लागलं असलं तरी कलेची आवड डीऑरला गप्प बसू देत नव्हती. 1928 साली स्वतःची आर्ट गॅलरी सुरू केली 'आपल्या घराण्याचे नाव तू गॅलरीवर कुठेही लावणार नाहीस या अटीवर वडिलांनीच त्याला पैसे दिले, याच गॅलरीत नंतर जॉर्ज ब्राख, पाब्लो पिकासो, अशा दिग्गज कळकरांच्या कलाकृती प्रदर्शित झाल्या. कालांतराने मात्र त्याच्या वडिलांचा व्यवसाय कोसळल्याने आणि भावाच्या मृत्यूनंतरही गॅलरी बंद करावी लागली स्वतःचे स्केचेस विकून

जगण्याची पाळी त्याच्यावर आली. त्यानंतर काही काळ एका नियतकालिकामध्ये काम केल्यानंतर एका फॅशनडिझायनरकडे सहाय्यक म्हणून काम करू लागला. जसे दुसरे महायुद्ध सुरू झाले तसा सैन्यात ऑफिसर म्हणून रुजू झाला आणि 1940 साली फ्रान्स, जर्मनीला शरण आल्यावर पुन्हा पॅरिस येथे आला आणि लगेच ल्युसीअन लेलॉंगा या डिझायनर कडे कामाला लागला. लेलॉंगाचे फॅशन हाऊस हे नाझी आणि फ्रेंच या दोघांसाठीही कपडे डिझाईन करत असे.

साधारण 1946 साली त्याने स्वतःचे फॅशन हाऊस सुरू केले. आणि 1947 साली स्वतःचे पहिले कलेक्शन! न्यू लुक या नावाने महायुद्धानंतरची उदासिनता कमी करण्यास त्याच्या या फॅशन्सची मदतच झाली आणि पॅरिस मधील फॅशन सीन पुन्हा हळूहळू पूर्वपदावर येऊ लागला. मग भरपूर काम वाढतच गेले. ऑर्डर्स येत राहिल्या. रिता हेवर्थ सारख्या हॉलीवूड तारकेने त्याची डिझाईन्स उचलून धरली. ब्रिटिश राजघराण्याने त्याला त्यांच्यासाठी त्याच्या डिझाईन्सचे प्रायव्हेट कलेक्शन दाखवण्यास सांगितले. राजा जॉर्ज (5वा) मात्र महायुद्धामुळे लोकांच्या मानसिकतेबाबत साशंक होता आणि म्हणूनच त्याचे स्वतःच्या कन्या एलिझाबेथ आणि मार्गारेट यांना हे न्यू लुकवाले कपडे वापरण्यास मनाई केली. आपल्या मुलींनी हे कपडे वापरले तर कदाचित दुःखी जनते समोर ते बरं दिसणार नाही, असा काहीतरी विचार त्यांच्या मनात असावा.

1948 सालीच त्याने न्यूयॉर्क मध्ये 'रेडी तो वेअर' पण किमती अशा पद्धतीचे कपडे विकणाऱ्या बुटीकची सुरुवात केली त्यानंतर डीऑर परफ्यूम्स लॉन्च करतानाचे मिस डीऑर हे परफ्यूम स्वतःच्या बहिणीला अर्पण केलं. ही बहीण काही काळ युद्धकैदी होती आणि नंतर तिची सुटका झाली होती.

कपड्यांसाठी परवाना (लायसेन्स) काढणारा हा पहिला डिझायनर होता. नंतर सर्वच जण ही पद्धत वापरू लागले. हळूहळू त्याच्या लक्षात आले की लुक पूर्णत्वाला न्यायला ड्रेस व्यक्तिरेखा इतरही बऱ्याच गोष्टींची गरज असते. उदरणार्थ हॅट, हातमोजे, शूज इत्यादि. मग त्याने हे सर्व ही

डिझाईन करायला सुरुवात केली. फर्ज, टाईज, स्टोकिंग्स वगैरेही त्याच्या जगभर पसरलेल्या बुटिक्समधून विकले जाऊ लागले.

1955 दरम्यान इव्हज सेंट लॉरे हा नंतर गाजलेला फॅशन डिझायनर त्याचा सहाय्यक म्हणून काम करू लागला आणि तोच आपला उत्तराधिकारी होईल असे ख्रिस्तीआनला जाणवू लागले. ते त्याचे इव्हज सेंट लॉरेच्या आईकडेही बोलून दाखवले आणि काही दिवसातच त्याचे हृदयविकराच्या मोठ्या झटक्याने निधन झाले आणि इव्हज सेंट लॉरे डीऑर फॅशन हाऊसमध्ये आर्टिस्टीक डायरेक्टर म्हणून काम पाहू लागला. अशाप्रकारे ख्रिस्तीआनचे अंतर्भन त्याला जे सांगत होतं तेच शेवटी घडलं.

वायएसएल

डीऑरच्या अचानक निधना नंतर आर्टिस्टिक डायरेक्टर म्हणून तिथे नेमला गेलेला इव्हज सेंट लॉरेट मूळचा अल्जेरियाचा. 1 ऑगस्ट 1936 हा त्याचा जन्मदिवस.

आपल्या दोन बहीणींबरोबर तो लहानाचा मोठा झाला. त्यांच्या बरोबर खेळता खेळता कागदाच्या बाहुल्य बनवण्याचा छंद त्याला जडला आणि पुढे त्याच बहिणी आणि आईसाठी तो ड्रेसेस डिझाईन करू लागला. घरची परिस्थिती बरी होती, पण त्याचे हावभाव बायकी असल्याने लहानपणी शाळेत त्याला इतरांनी त्रासच दिला. त्यामुळे सतत नर्व्हस राहात असे आणि आजारीही.

नंतर काहीतरी मात्र फॅशनने त्याला तारले. 17 व्या वर्षी त्याच्या आईने सुप्रसिद्ध 'व्होग' नियतकालिकाच्या संपादकांशी त्याची ओळख करून दिली आणि त्याच्या आयुष्याला चांगली कलाटणी मिळाली. त्याचं काम लोकांच्या लक्षात येऊ लागलं. त्याचं दरम्यान त्याची ओळख ख्रिस्तीआन डीऑर बरोबर झाली. ; डीऑर फॅसिनेट्स मी' असे तो नेहमी म्हणत असे. काहीही झाले आणि नंतर मी कितीही मोठा झालो तरी डीऑरला

विसरणे मला अशक्य आहे असं तो म्हणत असे. डीऑरच्या हाताखाली त्याची स्टायल विकसित झाली. मॅ च्युअर होत गेली 1960 साली त्याला अल्जेरियाच्या स्वातंत्र्य लढ्यात भाग घेण्यासाठी काम टाकून जाने भाग पडले. परत येई पर्यंत डीऑरकडची नोकरी गेलेली होती. त्या कंपनीवर काँ ट्रॅक्ट तोडल्याचा आरोप करून त्याने केस लढली आणि जिंकला. 48 हजार पाउंडची भरपाई त्याला मिळाली. याच दरम्यान त्याच्या जीवनात एक प्रियकर आला. पिअर बर्ज या व्यक्तीशी त्याचे संबंध आले. बराच काळ एकत्र राहून, बिझनेस करून नंतर ते वेगळे झाले. तरी शेवट पर्यंत बिझनेस पार्टनर्स आणि मित्र राहिलेच. एकदम मिळालेले एवढे पैसे आणि जीवाला जीव देणारा पार्टनर! त्याने स्वतःची नवीन कंपनी 'वायएसएल' सुरू केली. नुकतच सुरू झालेलं पॉप कल्चर आणि लोकांना डिझाईन्स मधून हवे असलेले ताजे कन्सेप्ट यापेक्षा योग्य पार्श्वभूमी त्याला पुन्हा मिळाली नसती. त्यामुळे त्याच्या कंपनीची सुरुवात दणक्यात झाली. त्यानंतरच्या दोन दशकांत त्याने फॅशन जगतावर पुर्णपणे राज्य केलं. मॉडेल्स आणि सिनेतारका त्याच्या क्रिएशनच्या प्रेमात होत्या. स्त्रियांसाठी विशिष्ट ब्लेझर्स, स्मोकिंग जॅकेट्स, जंप सुट्स आणि पारदर्शक ब्लाऊजेसचा जनक सेंट लॉरेंटच! न्यूयॉर्क येथील मेट्रोपोलिटन म्युझियममध्ये पहिले सोलो प्रदर्शन करणारा तोच. त्याचं दरम्यान त्याचे त्याच्या प्रियकरा बरोबर संबंध संपुष्टात आले. बिझनेस मात्र दोघही एकत्र करीत होते. सेंट लॉरेंट स्वतः फारसा खुश नव्हता. एकाकी राहायला त्याला आवडू लागलं. होतं. कोकेन आणि दारू जवळची वाटत होती. त्याच्या डिझाईन्स मधला ताजेपणाही कमी होतोय अशी शंका लोकांना येऊ लागली होती. परंतु तिने वेळेतच स्वतःला सावरलं. व्यवसाय जागेवर आणला आणि मगच कंपनी विकली. पुन्हा एकदा मोठी रक्कम हातात आली होती. जी त्याने बर्ज आणि स्वतःमध्ये वाटून घेऊन मोरोक्कोतील मराकेश या ठिकाणी तो जाऊन रिटायर्ड आयुष्य व्यतीत करू लागला.

त्याने आणि बर्जने कलेचा संग्रह करण्यात बरेच पैसे गुंतवले होते. त्यांचा संग्रह मोठा होता. पिकासो, मॅटिझ सारख्या कळकरांची चित्रे त्यांच्या संग्रही होती. तसेच अँटीक्स ही. त्याने हे कलेक्शन साँथबी तर्फे लिलावासाठी काढले तेव्हा हेनरी मॅटिझचं एक पेंटिंग जवळजवळ 320 लाख युरोजना विकलं गेलं होतं. त्याची आताची हिंदुस्थानी रुपयात किंमत अब्जावधी रुपयात जाते. हे एक रेकॉर्ड होतं. तसंच संपूर्ण कलेक्शन 342.5 मिलियन युरो या किमतीला विकलं होतं. हे एक रेकॉर्डच होतं.

2008 मध्ये मेंदूच्या कर्करोगाने त्याचं निधन झालं. तेव्हाही बर्ज त्याच्याजवळ होता. त्याच्या शरीराला भडगनी देऊन त्याचे अंत्य संस्कार केले गेले. आणि अस्थि त्याच्या मोरोक्कोतील घराच्या आवारातील बोटॅनिकल गार्डन मध्ये विखुरल्या गेल्या तेव्हा बर्ज म्हणाला होतं की, जे तू माझ्यासाठी केलस ते मी कधीही विसरणार नाही. आणि मीही असाच एक दिवस मोरोक्कोन झाडाखाली तुझ्या सोबतीला येऊन कायमची विश्रांती घेईन. मित्र, प्रियकर, बिझनेस पार्टनर, पुन्हा मित्र आता काही काळासाठी तरी वेगळे झाले होते.

राल्फ लॉरेन

फोर्ब्स या नियतकालिकात प्रसिद्ध होणार्या श्रीमंतांच्या यादीत याचा नंबर 155 वा लागतो. राल्फ लॉरेन या न्यूयॉर्क येथे जन्म झालेल्या ज्युईश इमिग्रंटच्या मुलाची आजची किंमत आठ बिलियन डॉलर्स आहे. (साधारण 800 करोड डॉलर्स) त्याचा जन्म 1 ऑक्टोबर 1936 रोजी झाला. लहानपणापासून आपण जॉन एफ. केनेडी किंवा जेम्स स्टीव्हर्ट सारखं देखणं दिसावं आणि श्रीमंत असावं असं त्याला वाटत असे.

कॉलेज मध्ये बिझनेसचा अभ्यासक्रम घेतला तरी मित्रांसाठी वेगवेगळे नेकटार्ज बनवण्यात त्याचा वेळ जात असे. कॉलेज अर्धवट सोडून सेल्स असिस्टंटची नोकरी करायला त्याने सुरू केली आणि नंतर एका 'टाय' कंपनीत त्याला पुढची नोकरी लागली. 'युरोपियन पद्धतीचे रुंद टाय

आपण इथे बनवू ही त्याची कल्पना तिथे धुडकावून लावली गेली. मग स्वतःच जुन्या कपड्यांच्या तुकड्यांपासून बनवलेले टाईज तो न्यूयॉर्क मधील छोट्या छोट्या दुकानांतून विकू लागला. नीमन मार्क्स या व्यक्तीने एक दिवस अचानक येऊन त्याच्याकडील 1200 टाईजची खरेदी एकदम केली आणि त्यांच्या या व्यवसायला एका चांगली कलाटणी मिळाली. त्यानंतर 1967 च्या दरम्यान त्याने नॉर्मन हिल्टन या व्यक्तीच्या आर्थिक सहाय्याने स्वतःचे एक नेकटाय स्टोअर सुरू केले. 'पोलो' या ब्रँड खाली (आज प्रत्येक घरात आपल्याकडेही एक तरी पोलो टी-शर्ट दिसून येतोच. ओरिजिनल नसेल कदाचित, पण या ब्रँडची लोकप्रियता त्यामुळे लक्षात येते.) आणि मग त्याचा व्याप वाढतच गेला. अमेरिकेतील वेगवेगळ्या भागात त्याची बुटिक्स उघडू लागली. 1970 मध्ये त्याला 'कोटी ॲवॉर्ड' मिळालं. त्याच दरम्यान त्याने पुरुषांच्या क्लासिक सुट्सच्या धर्तीवर स्त्रियांसाठी 24 वेगवेगळ्या रंगातील सुट्स बनवले जे आजही क्लासिक म्हणून गणले जातात. 1974 मधील रॉबर्ट रेडफोर्ड याने अभिनय केलेल्या 'द ग्रेट गॅट्झबी' आणि 1977 मधील डायन किटोन या अभिनेत्रीचा 'ॲन हॉल' या चित्रपटासाठी त्याने कपडे डिझाईन केले. 'आरएल' हे सिंबॉल असेलेली त्याची कंपनी पब्लिक बनली आणि आज त्या बुटिक्सची संख्या 36 आहे.

वेगवेगळ्या क्लासिक आणि दुर्मिळ ऑटोमोबाइल्स संग्रही करणे हा त्याचा छंद आहे. फेरारी, मर्सिडिज, मॅक्लरन, लॅम्बोर्गिनी बेंटली, बुगाटी सारख्या कंपन्यांच्या अतिशय दुर्मिळ गाड्या त्याच्या संग्रही आहेत. बोस्टन म्युझियम ऑफ फाईन आर्ट्समध्ये त्याचे प्रदर्शन लावले गेले होते...

1987 साली त्याला मोठा धक्का बसला. आपल्याला ब्रेन ट्यूमर आहे हे त्याला कळलं. पण ते एका शस्त्रक्रियेवर निभावलं आणि तो पूर्णपणे बरा झाला. या अंनुभावातून बाहेर पडताच त्याने 'निना हाएड सेंटर फॉर ब्रेस्ट कॅन्सर' या संस्थेबरोबर काम करायला सुरुवात केली. तसेच 'फॅशन

टारगेट्स ब्रेस्ट कॅन्सर' या कॅम्पेन मागे तो उभा राहिला. 1999 साली हे कॅम्पेन सुरू झालं होतं. 2001 साली राल्फ लॉरेन फाऊंडेशन सुरू करून समाजातील वेगवेगळ्या घटकांना तो मदत करू लागला. राल्फ लॉरेन सेंटर फॉर कॅन्सर केअर अँड प्रीव्हेंशन, पीक पोनी फंड' या माध्यमातून जगभरातील कॅन्सर पेशंटंना मदत करण्यात येते. 2014 मध्ये रॉयल मार्सडेन एनएचएस फाऊंडेशन ट्रस्टचे पार्टनर झाला. तिथे ब्रेस्ट कॅन्सरसाठी अत्याधुनिक उपकरणे आणि संशोधन करण्यासाठी फंड निर्माण करण्यात आला. 'आरोग्य; या विषया शिवाय 'राल्फ लॉरेन चिल्ड्रन लिटरसी प्रोग्राम' अमेरिकन हिरोज फंड' (11 सप्टेंबर 2001 मधील पीडितांच्या मुलांसाठी स्कॉलरशिप), राल्फ लॉरेन व्होलंटियर्स, 'हॅबीट फॉर ह्युमनिटी (गरीबांना राहण्यासाठी स्वस्त आणि चांगली घरे) 'पोलो फॅशन स्कूल' (शैक्षणिक संस्थांना ग्रॅन्ट्स आणि मदत) 'पॅरिसमधील अॅम्फि थिएटरचे रिस्टोरेशन अशा कितीतरी माध्यमातून तो आपल्या पैशांनी समाजाला मदत करीत असतो. तेव्हा 'आय डोन्ट डिझाईन क्लोथ्स, आय डिझाईन ड्रीम्स' हे त्याचे वकी त्याच्या कपड्यांपुरतेच मर्यादित नाहीये हे आपल्याला जाणवतं.

जियानी वर्साचे

'सायरन' ड्रेसचा जनक

जियानीची डिझाईन्स ग्लॅमरस होती 'सायरन' ड्रेसचा जनक जियानीच. वेगवेगळी सर्वसाधारणरित्या न वापरली जाणारी अल्युमिनियम मेश सारखी मटेरियल्स त्याने कपड्यात वापरली. लेझर टेक्नॉलॉजीचा वापर करून लेदर, रबर चिकटवण्यात आणि कपड्यांमध्ये वापरण्यात तो यशस्वी झाला. एलिझाबेथ हर्ली या हॉलीवूड तारकेचा सोन्याच्या सेफ्टी पिनांनी शिवलेला ड्रेस इतका गाजला की त्याने एलिझाबेथला स्टार

बनवून टाकले. तो त्याचा सर्वात प्रसिद्धा ड्रेस आहे. तसेच डिझाईन नंतर लेडी गागा हिने वापरलेली आपण पाहिले. नावोमी कॅम्पबेल, ही सुपर मॉडेल प्रिन्सेस डायना तसेच इल्टन जॉन, मडोन्ना, टीना टर्नर या गायकांसाठी त्यांचे पर्सनल आणि स्टेजवरचे कॉश्चुम त्याने बनवले.

जियानी वर्साचे आणि डोनाटेला वर्साचे ही भावंड रोम, इटलीमध्ये लहानाची मोठी झाली. कधीतरी तिथल्या अवशेषांमध्ये पाहिलेल्या 'मेडूसा'चा चेहरा पुढे त्यांच्या कंपनीची ओळख बनला, त्यांच्या लोगोमधून. मुळात देखणी परंतु एका शापानंतर विद्रूप झालेली मेडूसा आपल्या प्रेमात पडलेल्याना आपल्यापासून दूर जाऊ देत नसे खिळवून ठेवत असे. त्याचप्रमाणे आपल्या कंपांनीच्या प्रेमात पडून सतत लोकांनी आपल्याबरोबर राहावं ही त्यामागची जियानीची भावना.

ड्रेसमेकर आईची पोती त्याचा जन्म झाला. शाळेतून घरी आल्यावर आईला तिची कामात तो मदत करीत असे. फॅशन रक्तातच होती. नंतर मिलान येथे राहला आल्यावर फ्रिलांसिंग सुरू झाले आणि 1978 च्या दरम्यान त्याने स्वतःचे स्वतंत्र कलेक्शन शोकेस केले. दहा वर्षांनी लहान असेलेली बहीण डोनाटेला आणि भाऊ सॅटो यांच्याबरोबर हा फॅमिली बिझनेस नावलौकिकाला येऊ लागला.

कित्येक ॲवॉर्ड्स तर त्याला मिळालेच पण शिकागोचे फील्ड म्युझियम,लंडनचे रॉयल कॉलेज ऑफ आर्ट्स, जपान येथील कोबे सिटी म्युझियम अशा कित्येक प्रतिथयश ठिकाणी त्याचे कलेक्शन शोकेस करण्यात आले. त्याने काही पुस्तकंही प्रकाशित केली. त्यापैकी काही ' रॉक अँड रॉयल्टि,' 'द आर्ट ऑफ बीइंग यू' आणि 'मेन विदाउट टाईज' ही आहेत.

त्याच्या वयाच्या 50 व्या वर्षी त्याच्या मियामी फ्लॉरिडा येथील बीच हाऊसच्या पायऱ्यांवर एका सरफिर्याच्या गोळ्यांना बळी पडला आणि संपूर्ण फॅशन जगत हादरून गेले. जगभरातील त्याच्या डिझाईन मित्र-मैत्रिणींनी, चाहत्यांनी आणि क्लायंट्सनी वेगवेगळ्या ठिकाणी शोकेसभा

घेऊन त्याला आदरांजली दिली. श्रीमंती महालात राहण्याच्या डिझायनर्स बदल मला आत्मीयता वाटत नाही असं तो म्हणत असे. चांगला डिझायनर व्हाळा तुम्हाला तुमची संस्कृती, संगीत आणि कोणत्या काळात तुम्ही जगत आहात याचे भान असणे गरजेचे आहे. असंही त्याचं म्हणणं होता.

त्याच्या अशा या अचानक आणि दुःखद निधना नंतर त्यांच्या कंपनीची जबाबदारी समर्थपणे त्यांची बहीण डोनाटेला हिने उचलली. भावाने तिचे जितके लाड केले होते तसे तिला चांगले ट्रेनिंग ही दिलेलं होतं. कंपनी सांभाळण्यात भावाच्या निधनाचे दुःख गिळायला तिला कोकेनची मदत घ्यावी लागली आणि तिला त्यातून बाहेर पडायला बरीच वर्षे लागली. भरपूर सारे कालेभोर आयलायनर आणि प्लॅटिनमब्लॉड केस हा तिचा ट्रेडमार्क लुक, वर्साचे ब्रँड तिने पुढे तिने आपल्या पद्धतीने चालवला पुढे रिइन्वेंट केला. जियानीच्या काळातील कपड्याबरोबरीने असणाऱ्या परफ्यूम्स आणि फर्निशिंग्समध्ये डोनाटेलाने अॅक्सेसरीज आणि हॉटेल्सची भर घातली.

‘फॅशन इज अ वेपन दॅट यू कॅन युज व्हेन यू निड इट’ हे तिचं वाक्य तिच्या भावाच्या मारेकर्यांना उद्देशूनच आहे की काय असं वाटावं, असा तिचा प्रवास आहे. फॅशनमुळेच ती आणि तिची जियानीची कंपनी सावरली आणि तरली. तिच्या बरोबर तिचा दूसरा भाऊ सॅटो आणि कन्या अलिग्रा वर्साचे बेक हे ही कंपनी सांभाळत आहेत.

हिंदुस्थानी फॅशन डिझायनर

एखाद्या डिझायनरचा एक ड्रेस प्रसिद्ध झाला की एक-दोन दिवसांतच त्याच्या कॉपीज, मॉल्समध्ये विक्रीला आलेल्या दिसतात. ‘रंगीला’ पासूनच फॅशन डिझायनर्सनी चित्रपटातील कपडे डिझाईन करण्याचा ट्रेंड सुरू

झाला हे नक्की. आता आपले सुप्रसिद्ध अभिनेते आणि अभिनेत्री यांचे पानही या फॅशन डिझायनर्स शिवाय हलत नाही.

‘तनहा तनहा यहा पे जिना...’ या रंगीला’ तिला गाण्यावर राखाडी खडकांवर लाइट पिच रंगाचा वनपीस घालून नाचणारी उर्मिला मातोंडकर मी तरी कधी विसरणार नाही. अतिशय सुंदर कोम्प्लिमेंटरी कलर स्कीम! त्यापूर्वीच्या फारच कमी चित्रपटांमधून कपडे इतक्या सुंदर पद्धतीने प्रोजेक्ट केले गेले होते. त्या कपड्यांवर डिझायनर ‘मनीष मल्होत्रा’ याचे नाव तिथूनच सर्वसामान्य जनतेसमोर आले.

मनीष मल्होत्राने उर्मिला बरोबरच जुही,श्रीदेवी,माधुरी,कतरीना,दीपिका यांचेही कपडे डिझाईन केले. हॉलीवूडमधील डेमी मूर,केट मॉस, नाओमी कॅम्पबेल यांसाठीही त्याने कपडे डिझाईन केलेले आहेत. स्वतः मॉडेल म्हणून करियरला सुरुवात केलेल्या मनीषने हिंदी सिनेमासृष्टीतील कपड्यांची व्याख्याच बदलून टाकली. सध्या हिंदुस्थानातील छोट्या छोट्या प्रांतातील अनेक पारंपरिक कला आणि कारागिरी यांना तो प्रमोट करीत आहे.

हिंदुस्थानातील पहिले फॅशन बुटीक तरुण तहिलीयानी याने 1987 साली उघडले. हिंदुस्तानी पारंपरिक डिझाईन्स आणि यूरोपियन स्टाइल्सचा मेळ त्याने जुळवून आणला. साडी बरोबरच लग्नाच्या कपड्यांसाठीही तो अतिशय प्रसिद्ध आहे. बऱ्याच सिनेतारका आणि मोठमोठ्या इंडस्ट्रियलिस्टसाठी तो कपडे डिझाईन करीत असतो.

हिंदुस्तानी फॅशन खऱ्या अर्थाने बाहेरदेशी नेणारी रितू बेरी तिच्या कपड्याइतकी देखणी आहे. पॅरिस येथे तिने तिच्या कपड्यांचे कलेक्शन शोकेस केले होते. तसं करणारी ती पहिली हिंदुस्तानी. त्यासाठी फ्रेंच सरकारने त्यांचे सर्वोच्च सिव्हिलियन ॲवॉर्ड देऊन तिचं बहुमान केला होतं. प्रिन्स चार्ल्स, बिल क्लिंटन, निकोल किडमनसारखी मोठी नावे तिच्या क्लायंटच्या यादीत आहेत. फॅशन डिझायनिंग कौन्सिलचा फाऊंडिंग मॅबर असलेल्या जे.जे.वालयाची डिझाईन्स पारंपरिक

हिंदुस्थानी स्टाइल आणि कंटेंपररि दिसझाईन्सचा उत्कृष्ट ब्लेंड मानला जातात.

रोहित बाल हा डिझायनर फॅशनला एक आर्ट फॉर्म समजतो. अतिशय उत्कृष्ट डिटेलिंगसाठी तो प्रसिद्ध आहे. जगभर त्याची फॅशन स्टोअर्स आहेत. खादी ग्रामोद्योग बरोबर काम करण्यासाठी त्याची निवड झालेली होती. सिंडी क्रॉफर्ड, उमा थृमन् पामेला अॅन्डर्सन, नावोमी कॅम्पबेल ही त्याच्या काही क्लायंट्सची नावे.

कलेचा इतिहास आणि संगीत याने प्रभावित असलेली रितू कुमार हिचे लग्नासाठी कपडे जगप्रसिद्ध आहेत. तिने लहान गावांतील कारागिरांना जॉबवर्क देऊन आर्थिकदृष्ट्या सबल करण्याचा प्रयत्न केला आहे. मिस युनिव्हर्स, मिसवर्ल्ड सारख्या सौंदर्य स्पर्धेसाठी ती कपडे डिझाईन करते. प्रियांका, लारा, विद्या, या तिच्या इथल्या काही क्लायंट्स.

वेंडल रॉड्रिग्ज हा गोवा स्थित डिझायनर त्याच्या मिनीमलिस्ट स्टाइलसाठी प्रसिद्ध आहे. सफेद रंग हा त्याच्या कलेक्शनचा प्राण असतो. गेल्या काही वर्षात त्याने नैसर्गिक रंगात आपले कपडे डिझाईन करण्यास सुरुवात केली आहे.

सब्यसाची मुखर्जी हे नाव हिंदुस्थानातील अतिशय प्रभावशाली डिझायनर्समध्ये गणले जाते. प्राचीन आणि मध्यम युगीन काळाचा प्रभाव त्याच्या डिझाईन्सवर दिसून येतो. लग्नासाठी लागणार्या कपड्यांच्या डिझाईन्सवरचे त्याचे डिटेल्स वाखणण्या सारखे असतात. मिलान येथील फॅशन शो साठी त्याची डिझाईन्स शोकेस करण्यासाठी त्याला आमंत्रित केलं होतं.

विक्रम फडणीस हा मराठी मुलगा गेल्या 15 वर्षात फॅशन इंडस्ट्रीत उभारून आलेला आहे. बॉलीवूडमध्ये तो सेलिब्रिटी स्टायलिस्ट म्हणून ओळखला जातो. करीना, सोहा, मलाईका सारख्या सुंदरीना तो अजून सजवतो. अजून एक मनीष जगप्रसिद्ध आहे. मनीष अरोरा. रिहाना, लेडी गागा, ब्रिटनी स्पीयर्स त्याच्या क्लायंट्सनी नाव ऐकूनच त्याच्या कामाचा आवाका आणि स्टाइल लक्षात येते.

वरील सर्वच डिझायनर्स स्वतःच्या कलेक्शनबरोबरच चित्रपट आणि चित्रपट तारे तसेच तारकांशी संबंधित काम करीत आलेले आहेत. चित्रपटा साठी कपडे डिझाईन करणे याला कॉश्च्युम डिझाईनिंग म्हणतात. सीनचा आणि एकंदरीत पूर्ण चित्रपटाचा मूड पाहून कपडे डिझाईन कसे केले जातात ते पाहुच.

‘कॉश्च्युम डिझाईन

काळजी महत्वाची

‘कॉश्च्युम डिझाईन करताना काही काळजी घेणं खूप गरजेचं होतं विशेषतः धर्मगुरूंचे कपडे! त्यात काही चुका झाल्या तर काही जणांच्या भावना दुखावल्या जाऊ शकतात. याचा अंदाज होताच. काही कपडे ओळखीतून आणून घेतले. काही विकत आणले. काही शिवले (विशेषतः) 3000 वर्षांपूर्वीचे धर्मगुरूचे (रोब्ज) त्यासाठी अक्टर्स कोण आहेत, त्यांचा कम्फर्ट काय आहे हेही बहगणे गरजेचे होते. त्यांची मापे मिळाल्यानंतर कपडे शिवाने सुरू होणार होते.

भानू अथैया यांना 1982 साली ‘गांधी’ या हॉलीवूड चित्रपटासाठी ऑस्कर मिळाला. तेव्हा सर्वसामान्य जनतेला कॉश्च्युम डिझाईन हा विषय माहीत झाला. तेव्हा ती माझ्या टेक्स्टाइलमधील अभ्यासक्रमाच्या शेवटच्या वर्षाला होती. स्वप्नच बघायचे दिवस ते. असे आपण कधी काही करू का? हे मनात येणं तेव्हा स्वाभाविकच होतं. त्यानंतर मी कलेच्या इतिहासाचा अभ्यास पदव्युत्तर केलं आणि जवळजवळ 30 वर्षांनी एका चित्रपटवर काम करण्याची संधी उपलब्ध झाली. एका सकाळी माझी मैत्रीण ‘उर्वशी इराणी’ हिचा फोन आला. एक फिल्म करतय इंग्लिश, तुझ्या बॅकग्राऊंडची गरज आहे मला जॉइन होतेस का? मधल्या 30 वर्षात काही टीव्ही सिरियल्स मी केल्या होत्या हे तिला माहीत नव्हतं. तो अनुभवही इथे महत्वाचा होतं आणि ते तिला कळताच ही फिल्म मी करायचे यावर शिक्कामोर्तब झाले.

तिचा हा 'द आय ऑफ झरथ्रु स्ट्रा सिनेमा पारसी जमातीवर आधारित होतं. त्यांच्या जवळजवळ 3000 वर्षांच्या इतिहासाचे संदर्भ इथे लागणार होते. ते विशेषतः ससेनियन काळातील बरेचसे संदर्भ मिळवणं आम्हाला कठीण जात होतं. त्यासाठी बरीचशी ग्रंथालये, म्युझियम्स आम्ही दोघी पालथी घालत होतो. पारसी लोकांचे टिपिकल कपडे, साड्या,(धारा) विकणारी जुनी दुकाने, काही व्यक्ति ज्या या कल्चरवर अजून प्रकाश टाकू शकत होत्या त्यांना भेटत होतो. इंटरनेट सोबतीला होतंच. त्यातून स्क्रिप्ट प्रमाणे कपड्यांची एक रूपरेखा तयार होत गेली. उर्वशीचे अगोदरचे काम मी जवळून पाहिलेलं असल्याने तिच्या सेंसिटीव्हिजची जाण मला होती, ती कोणत्या प्रकारची लाइट वापरते किंवा कोणत्या रंगात खेळते हे लक्षात ठेवणं मला गरजेचे होतं. कपड्यापुरता कपडा एवढंच न ठेवता संपूर्ण चित्रपटासाठी एक विशिष्ट पॅलेट (रंगसंगती) मध्येच काम करायचे हे ठरलं गेलं. या चित्रपटाची कथा एक पारशी धर्मगुरू त्याची नात आणि तिचा जीवन प्रवास यावर बेतलेली होती. तिच्या खेड्यातील अतिशय साध्यासरळ जीवनातून शहाराकडच्या रंगीत जीवनाची वाटचाल दाखवताना सफेद रंगापासून हळूहळू एकेक रंग चित्रपट जसा पुढे जाऊ लागला तसे दिसावेत अशी योजना आम्ही केली. 'क्लोड मोने' चे रंग ही मग आम्हाला जास्त व्हायब्रंट वाटू लागले म्हणून ती रंगसंगती न घेता 'न्यूड' म्हणजे निसर्गाशी जवळपास रंगात खेळायचं आम्ही ठरवलं.

संपूर्ण सिनेमाच्या मूडचा जसा विचार केला गेला तसाच प्रत्येक सीनसाठीही गरजेचा होता. सीनचा मूड, लोकेशन, बॅकग्राऊंड, लायटिंग कसं असेल हे ठरल्यावर कपड्यांचे रंग निश्चित करता येत असतं. त्यामुळे प्रत्येक मिटिंगला प्रोड्यूसर,डिरेक्टर बरोबर आमची प्रॉडक्शन डिझायनर आणि कॅमेरामन हजर असे. कारण कपडे बॅकग्राऊंडमध्ये मिसळलेले हवेत की उठून वेगळे दिसायला हवेत हे त्या सिनच्या मूड वर अवलंबून होते. तसंच एकाच सीनमध्ये असलेल्या सर्व कॅरेक्टर्सचा विचार एकाच वेळी करायला लागत होता. सिनमध्ये एक वाक्यता असेल

तर एकमेकांना मदत करणारी रंगसंगती आणि कंफ्लिक्ट असेल तर विरुद्ध रंगसंगती इतकाही विचार आम्ही करत होतो.

अॅक्टर्सची मापे घेऊन कपडे शिवल्यावर त्याच्या ट्रायल्स आणि इतर अॅक्ससरीज (पर्स,बेल्ट,घड्याळे,शूज,हॅट,स्कार्फ्स) इत्यादीचीही जुळवाजुळव करण्यात येत होती. हे सगळंच शूटिंग शेड्यूलच्या आत तयार असणं गरजेचं होतं. ऐन शूटिंगच्या वेळी काही प्रॉब्लेम्स अचानक येतात त्याचाही विचार आधीच करावा लागतो आणि एक्सट्रा कपडे तयार ठेवायला लागतात. आमच्या एका सीनमध्ये अॅक्टर टॉम अल्टर हे आजोबा आणि त्यांची नातच त्यांची अंतक्रिया करतेय असा प्रसंग चित्रित होत होता. पारसी रिवाजा प्रमाणे ती त्यांनी घातलेला सदरा फाडते आणि त्यांचे शव उघड्यावर ठेवून निघून जाते तो सीन चित्रित करताना रिटेक झाले तर प्रत्येकवेळी एक नवा सदरा लागणार होता. त्यामुळे चार सदरे आधीच तयार ठेवण्यात आलेले होते. हा विचार आधीच करून त्याप्रमाणे तयार राहणे गरजेचे असते.

त्यावेळी तुम्हाला स्वतःची एक टिम लागते. कपडे विकत घेणे, शिवणे,ट्रायल्स करणे, सीन/शॉट प्रमाणे यादया बनवून तयार ठेवणे. अॅक्टर्सना कपडे घालताना मदत करणे, त्यांची कंटीन्यूटी सांभाळणे. यासाठी ही टिम मदत करत राहते. हे एक चांगले करियर ऑप्शन असून त्यासाठीच काही अभ्यासक्रम ही उपलब्ध आहेत.

वस्त्र प्रावरण

या विषयाशी निगडीत बरेच अभ्यासक्रम हिंदुस्थानात आणि हिंदुस्थाना बाहेर वेगवेगळ्या संस्थांमधून उपलब्ध आहेत. टेक्स्टाइल,फॅशन, आणि कॉश्चुम कसे डिझाईन कार्याचे यासाठी एक ते चार वर्षांच्या मुदतीतील बरेच अभ्यासक्रम या संस्था ऑफर करतात. त्यात पॅटर्न मेकिंग, फॅब्रिक

सोर्सिंग, मर्कडायझिंग, डाईंग अँड प्रिंटिंग, टेक्स्टाइल-फॅशन मॅनेजमेंट इत्यादि विषय हाताळले जातात. त्या व्यतिरिक्त या विद्यार्थ्यांना त्या विशिष्ट विषयाचा इतिहास आणि त्यांच्याशी संबंधित पारंपरिक कला आणि क्राफ्ट यावरही भरपूर शिक्षण दिले जाते. अनेक कला ज्या आता नष्ट होत चालल्या आहेत त्यांना कसे पुनर्जीवित करता येईल इत्यादीचेहि शिक्षण यातील काही संस्था देत असतात.

यामधील सर्वात अग्रगण्य संस्था वस्त्र मंत्रालय, हिंदुस्थान सरकार, नॅशनल इंस्टिट्यूट ऑफ फॅशन टेक्नॉलॉजी ही आहेत त्याचे हेड ऑफिस दिल्ली येथे असून

मुंबई, बंगळुरू, भोपाळ, भुवनेश्वर, चेन्नई, गांधीनगर, हैदराबाद, जोधपुर, कांगडा, कन्नूर, कोलकाता, पटना, रायबरेली, शिलाँग येथे त्याच्या वेगवेगळ्या शाखा आहेत. 4 वर्षांच्या बॅचलर प्रोग्राम मध्ये अॅक्सेसरीज डिझाईन, फॅशन डिझाईन, नीटवेअर डिझाईन, टेक्स्टाइल डिझाईन आणि फॅशन कम्युनिकेशन हे कोर्सेस इथे शिवले जातात. बीएफ टेक मध्ये अॅपरल प्रॉडक्शन आणि मास्टर्स लेव्हलवर मास्टर ऑफ डिझाईन आणि मास्टर ऑफ फॅशन मॅनेजमेंट हे कोर्सेस उपलब्ध आहेत

नवी मुंबई येथील निफ्टच्या भल्या मोठ्या कॅम्पस मध्ये शिरताच फॅशन दरवळताना जाणवते टी तेथील सुंदर डेकोरमधून आणि मुलांच्या कपड्यांमधून. चार्ल्स कोरिया सारख्या सुप्रसिद्ध स्थापत्यकाराने डिझाईन केलेली ही इमारत वेळोवेळी त्याच्या डिझाईन मधील वेगळेपणाची आठवण करून देत राहते. मी स्वतः या संस्थेशी काही ना काही कारणांनी निगडीत आहे. कधी ज्यूरी (एक्झामिनर) म्हणून, कधी इंडस्ट्री एक्स्पर्ट म्हणून तर कधी डिझायनर म्हणून गेल्या दहा वर्षांतील माझी तिथली प्रत्येक भेट आणि विद्यार्थी आणि ट्रेनर्स बरोबरची घेवदेव लक्षात राहणारी आहे.

निफ्ट व्यतिरिक्त अनेक संस्था गेल्या दहा वर्षांत उभारून आलेल्या आहेत. ज्यांची पूर्ण माहिती आपल्याला इंटरनेटवर कधीही मिळू शकते. अॅडमिशन क्रायटेरिया, प्रोसेस, प्रवेश परीक्षा, इन्फ्रास्ट्रक्चर, शेड्यूल, ई-

ब्रोशर्स हे सगळं इंटरनेटवर आपल्याला अभ्यासायला मिळतं. यातील बरेचसे अभ्यासक्रम बारावी नंतरचे आहेत. प्रवेश परीक्षा ही इथली पहिली पायरी एकदा ॲडमिशन झाली की विद्यार्थ्यांना इंडस्ट्रीसाठी पुर्णपणे तयार करण्याचा प्रयत्न इथे केला जातो. त्यासाठी आयव्ही (इंडस्ट्रीअल व्हिजिट) क्राफ्ट क्लस्टर्स ना भेट, फॅशन शोज या सर्वांमधुन मुलांना घडवले जाते.

हे सगळे अभ्यासक्रम जरी बारावी नंतरचे असले तरी बऱ्याच आंतरराष्ट्रीय अभ्यासक्रमातूनच आजकाल हिंदुस्तानमधेही या विषयांनी तोंडओळख मुलांना नववी दहावीतून दिली जात आहे.

केंब्रिज विद्यालयाच्या आयजीसीएससी अभ्यासक्रमातून नववीतच डिझाईन या विषयातून फॅशन टेक्स्टाइल, कॉश्चुम हे विषय शिकवले जातात आणि नववी दहावी या दोन वर्षांचा कालावधी विद्यार्थी स्वतःचा पोर्टफोलियो बनवतो. तोच विद्यार्थी याच विषयाला अकरावी बारावीतही 'ए'लेव्हल या अभ्यासक्रमातून अजून खोलात जाऊन शिकू शकतो आणि हे विद्यार्थी जेव्हा एखाद्या युनिव्हर्सिटीमध्ये पुढील शिक्षणासाठी जातात तेव्हा त्यांच्या कडे एक तयार पोर्टफोलियो तर असतोच पण एक मानसिकताही असते. विषय वेगळा असला तरी हे सगळं सांगण्या मागचा हेतु हाच की आज या वयाच्या मुलांनाही हे सर्व अभ्यासक्रम शाळा आणि ज्युनिअर कॉलेज लेव्हलला उपलब्ध आहेत. हे अभ्यासक्रम आंतरराष्ट्रीय असल्याने नक्कीच महागडे आहेत आणि त्यांच्या फिज सर्वांना परवडण्या सारख्या नक्कीच नाही आहेत. पण तरीही काही पालकांना जर आपल्या मुलाच्या पोटेंशीअलची आणि स्वप्नांची खात्री असेल तर हे अभ्यासक्रम मुलांना नक्कीच देण्या योग्य आहेत.

चॅलेंज फॅशनचे

फॅशन डिझाईनिंग शिकून झाले आता पुढे काय? शिकताना या मुलांनी बऱ्याचदा छोट्या-मोठ्या प्रोजेक्ट्सवर काम केलेलं असतं. फॅशन शोज

केलेले असतात. सर्वसाधारणपणे त्यांचा ग्रॅज्युएशन (ग्रॅज्युएटिंग) शो ही हा एक फॅशन शोच असतो. जिथे ती मुलं स्वतःचे कलेक्शन शोकेस करतात.

त्यावेळी कॉलेजीस, इंडस्ट्रीतील नामवंत डिझायनर्सना मुलांना मार्गदर्शन करायला बोलावत असतात. कलेक्शनची थीम, लुक, सॅम्पलिंग, प्रॉडक्शन, एक्झिक्युशन आणि प्रेझेंटेशनसाठी लागणारे मॉडेल्स, त्यांना कोरिओग्राफ करणारे इत्यादि साठी या प्रतिथयश लोकांची गरज असतेच. या सर्व प्रक्रियेमध्ये मुलांच्या अनुभवाबरोबर त्यांची कॉन्टॅक्ट लिस्ट पण वाढत असते.

इथून बाहेर पडल्यानंतर काही मुलं दुसऱ्या डिझायनर्सकडे कामाला लागतात. बऱ्याचदा वेगवेगळ्या इंटरकॉलेजिएट स्पर्धामधून काही मुलं लक्षात येण्यासारखी कामगिरी करतात आणि त्यांना कोणीतरी हेरून ठेवलेलं असतं. त्याच प्रमाणे काही संस्थांमध्ये डिग्री किंवा डिप्लोमा मिळवण्यासाठी इंटरनशिप्सची गरज असते. इंटरनशिप करता करताच काही मुलं त्याच कंपनीत कंफर्टेबल होऊन जातात आणि दुसरी संधी येई पर्यंत तिथेच राहतात. काही विद्यार्थी मात्र घरची परिस्थिती बारी असल्याने किंवा त्यांच्या फॅमिलीत कोणीतरी आधीच या व्यवसायात असल्याने ते नातेवाइकाला जॉइन करतात किंवा स्वतःचा व्यवसाय उघडू इच्छितात.

त्यासाठीची तयारी सोपी नसते. संस्थांमधून यातील थोडीफार नॉलेज त्यांना दिलं गेलेलं असतंच. बिझनेस चांगला चालवा म्हणून काही गोष्टींची खबरदारी घेणं गरजेचं असतं. एक यशस्वी फॅशन लेबल लॉन्च करण्यासाठी सुरुवातीपासूनच एका उद्योजकाप्रमाणे विचार करणं महत्वाचं आहे. बिझनेस प्लान तो किती काळासाठी आहे हे आधीच ठरवणे गरजेचं असतं.

मॅन्यूफॅक्चरर्स बायर्स, इन्व्हेस्टमेंट यांच्या बरोबर रिलेशन सांभाळणे ही एक मोठी कसरतच असते. अतिशय प्रामाणिकपणे हे सगळं केलं तर आपलं नाव चांगलं राहते. अतिशय कष्ट करायची तयारी आणि पॅशन इथे खूप महत्वाचा असतो.

सुरुवातीलाच फार मोठी उडी मारण्यापेक्षा आपली ज्यात मास्टरी आहे किंवा कम्फर्ट आहे त्याच प्रकारची डिझाईन्स घेऊन प्रॉडक्ट लाईन सुरू करणे कधीही बरं. प्रॉडक्टच्या किमती ठरवताना आपला क्लायंट आपल्याला किती देऊ शकतो याचा अंदाज आल्यावर मग बॅकवर्ड प्लॅनिंग करून त्यावर किती खर्च कारचा हे ठरवता येते. सर्वसाधारणरित्या नवीन आणि तरुण डिझायनर्स हे वर्तमानपत्रातील रिक्वज पेक्षा क्लायंटच्या डायरेक्ट फिडबॅकवर जास्त अवलंबून असतात. नवीन बिझनेसमध्ये प्रॉडक्शन ने नेहमीच सर्वात चॅलेंजिंग असते कारण सुरुवातीला क्वांटिटीज लहान असतात. त्यामुळे मॅन्युफॅक्चरर्स बरोबर रेट ठरवणं कठीण पडत असतं. कच्चा माल वेळेवर आला नाही तर प्रॉडक्शन लेट होऊ शकते. क्लायंटकडे ते उशिरा गेलं की आपलं नाव खराब होतं. एक्सपोर्टमध्ये उशिरा दिलेल्या डिलिव्हरीजच्या पेनल्टीज पण खूप मोठ्या असतात. ऑनलाइन विकायचे असेल तर तिथले ट्रेण्ड्स रंग, प्रिंट्स, आणि कट्स फार महत्वाचे असतात. अगदी वेगळ्याच कटमधील ट्रेस इथे विकण कठीण असते. कारण कुठे ट्रायल रूम नसते. त्यात प्रॉडक्ट सर्व साईजेसमध्ये तयार ठेवायलाच लागतो.

सर्वात मोठे चॅलेंज हे की पैसा सतत खर्चच होत राहतो प्रॉडक्ट डेव्हलपमेंट आणि मॅन्युफॅक्चरिंग मध्ये रिटेलर किंवा क्लायंट कडून पैसा आपल्याकडे यायला बराच काल लोटतो. त्यामुळे आपल्या बिझनेसला होणारे फंडिंग आणि ओव्हर ऑल फायनान्सवर आपला पूर्ण कंट्रोल गरजेचा असतो हे सगळे फक्ट्स लक्षात घेतल्यावरच बिझनेस सुरू करणं योग्य असतं.

फॅशन ॲक्सेसरीज

फॅशन म्हणजे फक्त कपड्यांपुरतंच मर्यादित न राहता त्यांना पूरक अशा ॲक्सेसरीज वापरून त्या कपड्यांच्या सौंदर्यात भर घालणे हेही आलच. साजेसे दागिने हाही एक कपड्यांना उठाव आणणारा विषय कपडे

डिझाईन करता करता अॅक्सेसरीजही डिझाईन करणार्या कितीतरी डिझायनर्स बदल इथे मी पूर्वी लिहिलं आहे. कधी कधी एखादा ड्रेसच इतका सुंदर असतो की, त्यासाठी त्याला साजेशा किंवा कॉम्प्लिमेंट करणार्या अॅक्सेसरीज नवीन बनवून घेणे म्हणजे त्या ड्रेसला ऑनर करण्यासारखंच असतं.

अॅक्सेसरीज सर्वात महत्वाची कोणती असेल तर ते फुटवेअर (शूज,बुट्स,सँडल्स,चप्पल इत्यादि) त्याशिवाय कोणताही लुक पूर्ण होत नाही. कोणत्या ड्रेसवर कोणते शूज किंवा साडीवर चप्पल घालायचे हे आधी ठरवणे महत्वाचे असते. कोणत्या मटेरियलचे, कोणत्या मेकचे, टाचा किती उंच, किती रुंद हव्यात. कधी,कुठे,आणि किती वेळ वापरयचे हा सगळा विचार करूनच शूजची निवड करावी लागते. कारण आपल्या शरीराचे पूर्ण वजन दिवसभर आपल्या पायांवर असते आणि ते सर्वात जास्त कंम्फर्टेबल असणं महत्वाचं असतं. बऱ्याचदा खूप उंच टाचांचे शूज घालून दिवसभर फिरणार्या मुलींना घरी आल्यावर ते शूज काढल्यानंतर जे फिलिंग येतं आणि जो रिलीफ मिळतो तो स्वर्गसुखापेक्षा कमी नसतो यावर कुणाचे दुमत असू नये.

मध्यंतरी एक इंटरेस्टिंग व्हिडिओ बघण्यात आला होता. त्यात काही पुरुषांना दिवसभर वापरण्यासाठी मुलींचे हाय हिल्स दिले आणि नेहमीची कामे करायला सांगितली गेली. दिवसभर सोडाच, काही तास ही त्या पुरुषांना हे काही झेपलं नाही. आम्ही मुली मात्र तसे शूज दिवसभर वापरून आमची सगळी कामे लीलया करतो आणि सुंदरही दिसत राहतो. मला या गोष्टीचे खूप कौतुक आहे. हे सगळे सांगण्याचा विषय हा 'कंम्फर्ट' आहे. हे जर तितकेच कंफर्टेबल असतील तर सोने पे सुहागा!

दुसरी महत्वाची अॅक्सेसरी म्हणजे हँडबॅग पर्स इत्यादि. ही हातात नसलेली स्त्री विरळाच. त्यात किमान पैसे आणि कार्ड्स इत्यादि बरोबर हेअर ब्रश,कंगवा,बेसिक मेकअप किट,रुमाल इत्यादि हवेच. लिपस्टिक आणि हेअर ब्रशशिवाय माझ्या हँडबॅगचा मी विचारच करू शकत नाही

एकदा एका प्रोजेक्टवर रात्रंदिवस काम करत होते. सकाळी गडबडीत कामाला निघाले. गाडीत बसल्यावर लिपस्टिक लावेन या हेतूने पर्स मधून लिपस्टिक काढायला गेले तर पटकन हाताला लागेना. पर्समधल्या हार्ड ड्राइव्ह,पेन ड्राइव्ह, चार्जर्स, डायर्या, कार्ड्स रीडर्स, पॉवरबॅकच्या गराड्यात ती बिच्चारी कुठेतरी लपून बसली होती. या प्रकारात आणि या धावपळीत आपण आपलं स्त्रीत्व तर कुठे हरवून बसत नाही आहोत न विचार मनात येऊन गेल्याशिवय राहिला नाही.

कमरेचे बेल्ट हे सर्वसाधारणरित्या शूजच्या रंगाशी मिळते जुळते असावेत. वेस्टर्न ड्रेसेसवर जीन्सवर, ट्राउझर्स वर बेल्ट लावले जातात. कापडी,लेदर मेटल असे वेगवेगळ्या मटेरियल्समध्ये हजारो व्हरायटीज त्यात उपलब्ध असतात.

स्कार्फ्स,स्टोल्स, दुपट्टेही आपण बऱ्याचदा अॅक्सेसरी म्हणून वापरतो. स्कार्फ्स बांधायचे अनेक प्रकार असतात. वेगवेगळ्या तापमानापासून तर ते आपल्याला वाचवतातचं, पण काही चांगल्या नसलेल्या नजरांपासूनही वाचवतात.

साडीवर ही शाल आपण एक अॅक्सेसरी म्हणून वापरतो. थंडीत शाल घेतलीच जाते. शरीरावर तीच जर छान ड्रेप केली तर सुंदर अॅक्सेसरी बनून साडीला उठावच देते. मी खूप पूर्वी साडीवरही जॅकेट्स घालत असे एखाद्या प्लेन साडीवर छान भरलेला स्लिक्लेस जॅकेट साडीला एक वेगळाच लुक देऊन जाते.

आपले केस आपण वेगवेगळ्या पद्धतीने बांधतो, बांधण्यासाठी लागणार्या क्लिप्स,पिन,स्कोव्हर्स,हेयरबँड्स, इत्यादि कसे असावेत हे केसांचा कट कोणता आहे, केसांची जात कोणती आहे यावर अवलंबून राहते. केस व्यवस्थित रहावेत आणि ते राहण्यासाठी जे वापरतो त्यामुळे आपला स्कार्फ्स चांगलाच दिसतो हे बघणे महत्वाचे. बाहेरच्या देशात हॅट्स वापरतात. कारण तिथे थंडी खूप असते आणि हातात मॅचिंग ग्लोव्हज.

या अशा ॲक्सेसरीज ज्या आपल्या पेहरवाला सुंदर करतात आणि म्हणून गरजेच्या असतात आणि त्यामुळेच ॲक्सेसरीज हेही एक मोठे फॅशन मार्केट आहे.

कधी वर्ष संपले कळलं पण नाही 31स्ट आला सुद्धा जवळ. साधारण डिसेंबरच्या दुसऱ्या तिसऱ्या आठवड्यातच 'मग यावर्षी 31st कुठे' असे प्रश्न येऊ लागतात ऐकायला. आपणही आराखडे बांधायला सुरू करतो. अनेक ग्रुप्स असतात. आपले फॅमिली, शाळेतील दोस्त, कॉलेजमधील गँग, ऑफिस कलीगज, आता तर व्हाट्सअप आणि एफबी ग्रुप्स त्यात कोणीतरी पुढाकार घेऊन एखादा कार्यक्रम ठरवला जातो. आपल्याला तशी अनेक आमंत्रण येतात आणि मग आपल्या कन्व्हिनियन्स प्रमाणे ग्रुप अँड पार्टी व्हेनूला जायची मनाची तयारी करू लागतो. त्यानंतरचा पुढचा प्रश्न म्हणजे कपडे कोणते घालायचे?

31st सारख्या पाठ्यांमध्ये कपडे कोणते घालायचे ते कार्यक्रमाच्या ठिकाणावर अवलंबून राहतं. एकतर रात्र असते. लाइट्सचा झगमगाट असतो, थंडीचे दिवस असतात. बऱ्याचदा ठिकाण हे ओपन एयर असते. कधी वेस्टर्न म्युझिकल कंसर्ट असते. कधी प्रसिद्ध डान्स ट्रूप्स आलेले असतात. कधी भारतीय संगीताची शास्त्रीय बैठक. यासाठी हॉटेल्समध्ये तर चढाओढ लागलेली असते. अगदी तिकीटांच्या दरांची पण. कधी कधी पिकनिक्स ठरतात. कधी ट्रेक्स, आता वरील प्रत्येक प्रकारच्या गेटटूगेदरला लागणारे कपडे सारखेच कसे असतील?

अगदी हॉटेलमध्ये असणाऱ्या वेस्टर्न आणि भारतीय संगीताच्या मैफिलीला वेगवेगळे कपडे घालावे लागतात. पाश्चात्य संगीताचे कार्यक्रम बऱ्याचदा उभ्यानेच बघितले जातात. (शास्त्रीय नाही) गाताना थिरकणे सहजचं असतं. हजारो लोक आजूबाजूला असतात अशावेळी आपला कंफर्ट आणि सुंदर दिसणे दोन्ही आलच. भारतीय संगीतात जमिनीवर गाद्यांवर बसून संगीत ऐकताना पारंपरिक भारतीय ड्रेसचं बरा! बऱ्याच ठिकाणी हॉटेल्स मध्ये वेगवेगळ्या स्कीम्स आणि थिम्स ठरवलेल्या असतात आणि कोणत्या प्रकारचे कपडे घालायचे ते तिकीट

पासेसवर लिहिलेलं असतं. खिसमस म्हणजे लाल रंगला प्राधान्य असतेच. लाल आणि पांढरी टोपी आपण घालतोच. वेस्टर्न पार्टीवेअर मध्ये मुर्लीचे ड्रेसेस सर्वसाधारणरित्या शॉर्ट असतात. पाय उघडे असू शकतात. अशावेळी चांगले मॅचिंग स्टोकिंग्स वापरायला हरकत नाही स्कीन कलर्ड ही चालतील. साड्यांच्या आतमध्ये स्टोकिंग्स वापरता येतात. नसतील तर स्कीन कलर्ड लेगिंग्स ही चालतात. पेटीकोटच्या आत. काही जानी तर लेगिंग्सवरच पेटीकोट न वापरता डायरेक्ट साडी नेसतात. शरीराचा कमनीय अकरा त्याने उठून दिसतो आणि थंडी ही वाजत नाही.वेस्टर्न ड्रेसेस बरोबर शाल, मफलर्स,हॅट्स, कॅप ही छान जमून येतात. खूप वेगवेगळ्या प्रकारात सध्या हे उपलब्ध आहेत. व्यवस्थित बॅलन्स करून वापरले तर ते ड्रेसेसना उठावच देतात. यावर्षी ट्रेंड मध्ये हे प्रकार जोरात आहेत.

इंडो वेस्टर्न कपडे ही या वर्षीच्या ट्रेंडमध्ये आहेत. एखादा छानसा नाजुक भरतकाम केलेला कुडता/कुडती आणि त्यावर बॉटम म्हणून स्ट्रेट paul, प्लाझो flared पॅट या पैकी काहीही वेस्टर्न वेअर चालू शकते. स्मार्ट शूज आणि एखादी साजेशी स्लिंग बॅग आणि आपला लुक पूर्ण क्रोपटॉप्स पण सध्या फॅशनमध्ये आहेत. मेटॅलिक कलर्स मध्ये ते बरेच उपलब्ध असतात. कोणत्याही प्रकारच्या बॉटम्स वर ते छानच दिसतात. आपण पोट टोण्ड आहे ना, सुटलेला नाहीये ना, याच भान मात्र क्रोपटॉप्स वापरताना ठेवावं. एखादं फंकी इयररिंग किंवा बोल्ड नेकलेस हा लुक पूर्ण करतो.

हॉल्टर नेक्स, कॉलर्ड नेक, डिपबॅक असलेले ब्लाऊजेस साडीला एक वेगळाच सॅशूअस लुक देतात. पदर घ्यायच्याही वेगवेगळ्या पद्धती वापरून बघायला हरकत नाही. आपली शरीरयष्टी कशी आहे याचही भान गरजेचे असतं. उंच,शेलाटी,नाजुक,रुंद खांदे,मोठे पोट, रुंद नितंब, अशा वेगवेगळ्या शरीरावर एकचं ड्रेस बरा कसा दिसेल? शॉर्ट कपडे घातल्यावर उठता बसताना काळजी घ्यावी लागते. हजारो अनोळखी लोकांच्या समोर वापरताना आपला ड्रेस गुडघ्यांच्या किती वर आणि

नेकलाईन किती 'लो' असावी हे आपापल्या कंपर्ट वर अवलंबून असतं. अन्यथा तुम्ही कंपर्टबल नाहीत हे कोणाच्याही लगेच लक्षात येतं. रात्री पार्टी असल्यास गडद रंग, त्यावर शीमर असल्यासही छानच दिसतात. नसल्यास एखाद्या दागण्याचा स्मार्ट सेट लुक छान जमून जातो. पार्टी किती वेळ चालेल, किती वेळ उभं राहावं लागेल यावर आपलं फुटवेअर निवडावं. स्टीलेटोज वापराची सवय असली तर उत्तमच. ते कोणत्याही ड्रेसला, साडीचा एक पॉवरफूल लुक देतात. इथेही आपला कंपर्ट सर्वात महत्वाचा. पार्टी म्हणजे डान्स आलाच. एक्ससाईट होऊन नाचताना कपड्यांचे भान असावे. शूज काढूनही नाचता येतं. शक्यतो अशा गर्दीत आपापल्याला ग्रुप पासून दूर जाऊ नये मद्यपान केलेली बरीच लोकं आपल्या आजूबाजूला अशावेळी असतात पार्टी वेन्यूकडे जाताना आणि तिथून परत येताना स्वतःला कव्हर करण्यासाठी एखादे लांब जॅकेट किंवा स्टोल जवळ बाळगावा म्हणजे अनोळखी लोकात ऑकवर्ड वाटत नाही.

स्वतःची काळजी अशावेळी घेणे अत्यंत गरजेचं असतं. एकटे दुकटे असताना कोणाशी आणि किती बोलावं या कडे लक्ष देणं गरजेचं असतं. कोणताही ड्रिंक आपण घेत असून तर ते ठेवून इकडे तिकडे जाऊ नये. (do not leave your drink unattended) यापूर्वी यामुळे बरेचसे अनप्लीजंट प्रसंग काही स्त्रियांवर ओढवलेले आहेत. आपण एखादी पार्टी एंजॉय करायला जात आहोत आणि घरी आलो की आनंदाचे क्षण आठवत राहावे अशी आपली वागणूक असावी हे सांगण्यासाठी हा सर्व प्रपंच!

गेल्या काही दिवसांपासून मस्त थंडी पडतेय. काही भागात धुकं दिवसाला लपेतून बसतय. सगळं वातावरण ग्रे,राखाडी, धुरकट तरी हवं हवस वाटणारे. शरीराला आणि मनालाही ऊब हवीशी वाटत असते. साधारण दिवाळी सरता सरता आपण कपाटातून/बॅगमधून गुंडाळून आणि कसरीपासून सांभाळून ठेवलेले स्वेटर्स,शाली,कानटोप्या,हातमोजे,पायमोजे बाहेर काढतो आणि धुवून स्वच्छ करून थंडीची चालून घेत राहतो. आणि लवकरच एखाद्या पहाटे 'पंखा बंद करा किती थंडी वाजतेय' असं म्हणत हिवाळा साजरा करायला सज्ज होतो. 'सकाळी उठल्या उठल्या दिसणारी चहाची वाफ, दुपार उतरताना घर सुद्धा थंडगार पाडलेलं असतं. तेव्हा त्याला जागवण्यासाठी पसरवलेला कॉफीचा सुंगंध, रात्री खिडकीतून बाहेर बघताना वॉचमनने पेटवलेल्या शेकोटीचे पिवळे,नारिंगी,लाल रंग आपल्याला ऊबच देऊन जातात. हे रंग उषण रंग म्हणून ओळखले जातात. आणि थंड वाटवरणात ते वापरले तर आपल्याला बरच वाटतं.

भारतात अनेक प्रांत, अनेक वेगवेगळे टेंपरेचर झोन्स, उत्तरेकडे हिमालयाजवळची राज्ये बर्फाळलेली, खाली जस जस येऊ तशी पठारे ही बऱ्यापैकी थंडगार असतात. समुद्रकिनारे मात्र मॉडरेट असतात. प्लेझन्ट असतात. प्रत्येकजण मग आपआपल्या परीने थंडीशी सामना करायला तयार.

अशा अनेकविध प्रांतांमध्ये आपल्या शरीराचे रंग ही वेगवेगळे असतात. कश्मीरमध्ये गुलाबाच्या पाकळ्यांचा रंग तिथल्या स्त्रियांच्या गालावर असतो. नॉर्थईस्ट मध्ये तीच छटा पिवळसर होते. जसजसे आपण समुद्र किनार्याजवळ जाऊ तसे तसा सावळा रंग त्वचेवर दिसतो. काही ठिकाणी तर शिसवी लाकडा सारखा गडद आणि तितकाच तकतकीत आणि सुंदर. आपल्या इतक्या रंग छटामुळे भारता बाहेरील देशमध्ये जस फॅशन कलर फोरकास्टिंग कोयनाली केलं जातं तसं इथे करणं फारसं शक्य नाही असं मला वाटतं.

त्यावरून ठावले, एका कॉन्फरन्समध्ये प्रेझेंटेशनसाठी मी युरोपमधील व्हिएन्ना येथे गेले होते. नोव्हेंबरचा महिना, थंडी आणि कदाचित बर्फ ही मिळेल हे अपेक्षितच होतं. त्याप्रमाणे कपडे, जॅकेटपॅक केली होती मुंबईतून निघताना गारठा नव्हताच. तिथे पहाटे विमानातून बाहेर पडण्यापूर्वी मात्र बाहेरचे टेंपरेचर कळताच मिळेल ते जॅकेट चढवून बाहेर आले. पहाटे 5 वाजता हॉटेलवर पोचेतो उजाडलेलं होतं. मी शार्प निळ्या जॅकेट मध्ये आणि आजूबाजूचे सर्वजण काळ्यब्राऊन, आणि ग्रे कपड्यात मी फारच उठून दिसतेय त्यांच्यात असाच फील आला. त्या थंडीत वातावरणातील उष्णता अब्जॉर्ब करण्यासाठी असे गडद रंग वापरण त्यांना गरजेचं असतं.

त्यामुळे हाय अॅन्कल बुट्स मध्ये टक केलेले बॉडी फिटिंग लेगिंग्ज, जीन्स, त्यावर अंगभर असणारे पूर्ण शरीराला चिकटणारे (हीट लॉस होऊ नये म्हणून) टॉप्स आणि जॅकेट मॅचिंग हॅडग्लोज कॅप, हॅट, आणि कॉन्स्ट्रास्टिंग स्कार्फ असा त्यांचा पेहराव. मी हॉटेलवर जाऊन फ्रेश झाले आणि तडक कपड्यांचे दुकान गाठून ओव्हरकोट आणि जॅकेट्सची खरेदी करूनच परतले. तेही ब्राऊन आणि काळ्या रंगातील. अॅक्सेसरीज म्हणून भरपूर ब्राईट स्टॉल्स माझ्या कडे होतेच त्यानंतर मात्र माला त्यांच्यातील एक मी आहे असं वाटू लागलं.

प्रत्येक कल्चरमध्ये रंगांचा वेगवेगळा उपयोग होतो. बऱ्याचदा तो तापमानावरही अवलंबून असतो. आपल्याकडे हिवाळ्यामध्ये ही बरीच लग्नेकार्ये असतात. हल्ली बऱ्याचदा ही फंक्शन्स ओपन ग्राऊंडवर असतात. थंडी तर असतेच. स्टाईलही मॅटेन करायची असते. उबदार ही राहायचे असते. शक्यतो लांब हाताचे सिन्थेटिक मटेरियल्स असलेले किंवा अस्तर लावलेले ब्लाऊज अशावेळी वापरावे. काही स्टोअर्समध्ये ही हल्ली झरदोझी (सोन्या चांदीच्या तारेचे भरतकाम) आणि सिकबिन्स लावलेलेही मिळतात. ब्लाऊजच्या ऐवजी तेही वापरायला हरकत नाही. सलवार किंवा अनारकली ड्रेसवर फारसा इशू नसतो कारण तो अंगभर असल्याने आत थर्मल्स वापरता येतात. लग्नकार्यात आपण शक्यतो

ब्राईट कलर्सच वापरतो. भारतात शक्यतो प्रायमरी आणि सेकंडरी रंग वापरण्याकडे लोकांचा कल असतो. बाहेरच्या देशमध्ये किमान तीन रंग मिसळून केलेल्या शेड्स वापरल्या जातात. आपल्यावर स्वतःवर कोणता रंग बरा दिसत असतो हे आपल्याला माहीत असतच. पण तरी खरेदीला गेलोच असताना बऱ्याच नवीन शेड मॅनेक्वीनवर किंवा इतर कोणावर तरी बरि दिसली तर आपल्याला बरी दिसेलच असे नाही. अशावेळी ती विकत घेताना आरशा समोर गळ्याजवळ धरून बघावी कशी दिसते ते. सकाळची वेळ असेल तेव्हा दुकाना बाहेर येऊनही सूर्यप्रकाशात ती कशी दिसते तेही पाहावं. कारण दुकानातील पांढऱ्या प्रकाशात आणि सूर्यप्रकाशात एकच रंग वेगवेगळा दिसू शकतो. रंग सिलेक्ट करताना तो आपल्याला बरा दिसतोय, त्याच प्रमाणे त्या रंगाकडे बघताना आपल्याला बरं फील होतय ना हे ही बघण गरजेचं असतं. स्वेटर्स सारख्या गोष्टी आपण अनेक वर्ष वापरतो. न आवडणारा रंग असेल तर तो वर्षानुवर्ष आपल्याकडे राहणार आहे याची जाणीव असणं कधीही चांगलं.

गडद रंगाचे, डल रंगांचे कपडे वापरल्यास त्यावरच्या ॲक्सेसरीज ब्राईट आणि शार्प असाव्यात. म्हणजे स्कार्फ,स्टोल,कॅप,एखादी मोठी लाकडी चंकी बांगडी पण त्या कलर्सना उठाव देऊ शकते. शार्प कॉस्ट्रास्टिंग कलर्स मध्ये मधील हँडबॅग आणि शूज ही छानच दिसतात शक्यतो ॲक्सेसरीजच्या रंगांचे प्रमाण इतर कपड्यांच्या प्रमाणात 10%ते 25% असावं. त्यापेक्षा जास्त झाल्यास ते ओव्हर पॉवरींग होऊ शकतं.

यावर्षाच्या कलर ट्रेंड मध्ये ब्रंट ऑरेंज, रुबि रेड, डीप बरगंडी, डीप ॲक्वा, असे रंग आहेत. 'केल' सारखा हिरव्या आणि ग्रे रंगाच्या मिश्रणाने बनलेला रंग ही त्यात आहे. ज्यांना फार ब्राईट रंग वापरावेसे वाटत नाहीत त्यांनी तो वापरायला हरकत नाही. त्याच्या बरोबर ब्राईट क्रोम यलो, शॉकिंग हॉट पिंक, पिच, अश्या ॲक्सेसरीज छानच वाटतील. हे सगळे रंग असे आहेत की एकमेकांबरोबर ते सुंदरच दिसतील.

हिवाळ्यात कपड्यांमध्ये तसही लेयरिंग भरपूर असतं. अशावेळी हे सगळे रंग एकत्र ही एक प्लीझिंग एफेक्ट देऊन जातात. हे झालं फॅशन फोर कास्टिंग बदल

आणि कितीही फोरकास्टिंग झालेलं असलं तरी स्वतःचा कंफर्ट सर्वात महत्वाचा, तुम्हाला ब्राईट कलर्स आवडत असतील तर नक्कीच वापरावे. आवडत नसतील वापरू नका. ना आवडता रंग तुम्हाला अनकंफर्टेबल करत राहिल. जे रंग वापराल ते पूर्ण पेहरावात व्यवस्थितरित्या बॅलेन्स आहेत ना हे पहा म्हणजे छानच दिसेल आणि वाटेलही. हॅप्पी विंटर टु यू

Fashion